

A MA KRÓNIKÁJA

ELBESZÉLÉSEK

ÍRTA
SZOMAHÁZY ISTVÁN

MAGYAR A
MAGYARNAK

BUDAPEST, 1909
Singer és Wolfner kiadása
Andrássy-ut 10. sz.

TARTALOM

Vendégszereplés.
Párbaj a fehér asztal mellett.
Kíváncsiság.
Hófúvás.
A tömeggondnok.
A leves.
A férj.
A himzett kötény regénye.
Az ékszer.
Sz. Pataky János jubileuma.
A tengelic és a mackó.
A Clairette-keringő.
XIX. Tivadar pápaszeme.
Okos szerelem.
A ravasz férj.

Vendégszereplés.

I. A történet.

Freywald úr a délutáni vonattal Bécsbe utazott a konverzió ügyében; három óra után a hordár a Freywaldné levelével csöngetett be Német dr. lakására. A doktor barátnője azt írta egy aranyos névjegyen, hogy öt óra után várja otthon, mert fontos mondanivalója van.

Német a gomblyukába tűzött egy fehér szegfűt s öt előtt megindult a Zrinyi-utca felé. A szép asszony búsan ült a zongorája mellett.

- Csoda, hogy eljön, - mondta, - az ember akár meghalhatna maga miatt. Két és háromnegyed órája már, hogy a szalmaözvegység bilincseit hordozom.

Elfordította a széket a zongora mellől s a háziruhája hosszú uszályát félrecapta. Kissé félve nézett Német doktor szeméi közé, s mint a gyermek, aki veszedelmes kérést kockáztat meg, így szólott:

- Hallja, van egy tervem. De csak úgy, ha nem lesz gyáva. Meg kell tennie, mert különben nem beszél velem hat hónapig.

- Mi az?

Freywaldné megsímogatta a doktor franciás szakállát.

- Vigyen el estére valami kis korcsmába vacsorázni!

Német egyik térdét a másikra vetette és rágyújtott egy cigarettre.

- Egyszerűbb volna, - szólt, - ha holnap délben karonfogva mennénk végig a Váci-utcán.

- Tehát fél, semmit sem mer kockáztatni értem? Tegyük föl, hogy ez csak bolondos szeszély, de önnek nincs joga ahhoz, hogy ilyen gúnyosan visszautasítsa. Vagy itthon kellek csak, a biztos négy fal között, ahol semmit sem reszkiroz?

Német türelmetlenül dobolt a cilinderjén.

- De az istenért, gondolkozzék higgadtan. Valaki megismeri, az utcán látják velem, a legnagyobb botrány lehet a tréfából.

Freywaldné felállott.

- Ha nem teszi meg, amire kérem, esküszöm, hogy hat hónapig nem beszélek önnel!

Német bosszankodott is, nevetett is, tudta, hogy ez ellen az elhatározás ellen nincsen többé föllebbezés. Vállat vonva szólott.

- Végre is, ha maga akarja...

- Megteszi?

Freywaldné körültáncolta a kis szalont, már előre érezve a pompás kaland pikantériáját. Kedveskedve babrált a Német kemény, fehér kezeivel.

- Hogy lehet annyira gyáva?... Bebújunk valami külvárosi korcsmába, ahová csupa mesterember és kishivatalnok jár, s jó kis vacsorát rendelünk meg kettősben... Bizonyos lehet, hogy Kuno is kettősben vacsorál ma Bécsben... Én egészen egyszerű ruhát veszek és egy olcsó,

imitált kalapot s mindenki a maga feleségének tart... Éjfél felé aztán a kapuig kísért komfortáblin...

- Baj lesz ebből! - dörögte a doktor tréfás elkeseredéssel. - Úgy lepuffant a férje, mint valami fajdkakast...

- Félti a kis életét?

- Fájdalom, csak ez egy fölött rendelkezem...

Gyorsan megbeszélték a többit. A szobaleány a mamához kíséri nyolc után a nagyságos asszonyt, aki a leányt a kapuból visszaküldi. Német az utca sarkán várni fogja egy kocsival, s aztán kimennek valahova a józsefvárosi gyarmatokba, ahol a City előkelő bankárnéit egy teremtet lélek sem ismeri, s együtt vacsorálnak meg valami apró korcsma fülkéjében, a Német egyik diákkori tanyáján. Talán kávéházba is benéznek, ahol női zenekar játssza a bécsi keringőket...

Freywaldné pisze orra csak úgy remegett az izgatottságtól.

- Meglássa, jól mulat...

A doktor, mikor távozóban kezét csókolt, elszántan morogta az ő éretlenkedő humorával:

- Karambolt játszom a fejemmel, de nem bánom most már...

Német szép fiú volt és orvos, s egy lipótvárosi barátja révén mindennapos vendéggé lett a főváros milliomos zsúrjain. Freywaldék álltak vagy öt-hat millióig, az asszony a dúsgazdag Gyurgyik, a híres háztulajdonos leánya volt, Freywald pedig uralkodott a börzén. A kissé megtermett, szőkebajuszu fiú, akinek mindig volt egy tréfája és vidám megjegyzése készletben, két hónap alatt teljesen a maga részére hódította a szép, ideges asszonyt s csodálatos, még a City gyakorlott őrszemei előtt is mindeddig titokban maradt ez a nagy mérveket öltött szerelmi viszony...

A terv igen jól sikerült, a szobaleány gyanútlanul visszatért, Freywaldné rátalált a kocsira. Német kiszólt a kocsisnak:

- A *Kilenc rákhoz*, a Tavaszmező-utcába...

Freywaldné alig bírt megmaradni a helyén, oly izgatott volt, mint a gyerek, akit először visznek a színházba. Szinte elfogyott lélegzettel suttopta:

- A *Kilenc rákhoz*, a Tavaszmező-utcába? Maga édes, sokkal édesebb, mint hittem...

A sötét utcákon csillogtak a gázlámpák, az elegáns üzleteket zárták, a Lipótváros aranyos cégtáblái elmaradtak. A havas utcákat nem igen lehetett látni a jégvirágos kocsiaablakon át, de a lámpák mintha megritkultak volna, itt-ott egy kis szatócsüzlet petróleumlámpása csillant meg a szűkebb sikátorokban. Húsz vagy huszonöt percnyi hajtás után a kocsit megállt, s a doktor kissé elfogultan szólt:

- Helyben vagyunk.

Az utcaajtó felől mentek be egy kicsiny vendéglőbe, egy vörös abroszos nagy termen keresztül, ahol lerchenfeldi dialektusban beszélgettek, a kisebb, fehér szobába, melynek asztalai körül néhány kopott kabátos fiatalember vacsorázott, s egy kékruhás, fehérkötényes kisasszony forgott nagy otthonossággal a vendégek körül.

A kis kékruhás elhelyezte őket valami sarokban, udvariasan segítve Freywaldnének, aki mosolyogva nézett rá:

- Adja csak a kalapot, naccsága, majd fölakasztom én...

A vendégek közül egy-kettő fesztelenül nézte végig a kipirult fiatalasszonyt, egy szakállas úr, ki sarkig érő gérokkot viselt s akit a többi kedélyesen *Doktorkám*-nak szólított, egy pillanatra abbahagyta a beszédet... De csakhamar lecsillapult a szenzáció, s Német kezébe vehette a rossz ortográfiájú étlapot.

A kékruhás fontoskodva súgta meg:

- Túrós-csusza is van, tejföllel és tepertővel...

- Tejföllel és tepertővel! - lelkesedett Freywaldné. - Abból mindenesetre tegyen el két adagot.

Maga is végigbetűzte az étlapot s könnyedén szólott Németnek a kékruhás előtt:

- Akarod, hogy együtt vacsoráljunk?

A doktor szemrehányásokat tett később:

- De az Istenért, vigyázzon, még baj lesz...

- Hát talán azt akarja, hogy ne a feleségének nézzenek?

A paprikás-csirke kitűnő volt, a túrós csusza egyszerűen bámulatos. Freywaldné boldogan szólott:

- Sohasem vacsoráztam ilyen jól...

Német szivarra gyújtott, közelebb hajoltak egymáshoz, az óra már tíz felé járt... A másik asztalnál a Doktorka valami pomológiai előadást tartott, a kis kékruhás sűrűve szaladt ki és be, egyszer maga a zömök, piros vendéglős is benézett, s tisztelettel hajolt meg az asztaluk előtt. Nagyszerűen érezték magukat, a veszedelem elszállt a levegőből, mikor egyszerre...

Nem a férj lépett be, mint a banálisabb olvasók hiszik, hanem egy alacsony sanda fiatalember, tollas stájer kalapban, rövid loden-zekében, szájában egy szarvasfejből kinyúló britannikával. És a Német doktor széles mellét, fekete csokrát megpillantván, a mátrai vadász oly színpadi kiáltással rohant a magányos párhoz, hogy a Doktorka egyszerre abbahagyta a nemesebb ringlot-fajok osztályozását.

- Géza, te itt?

Német elsápadt:

- Csakugyan, ha nem tévedek, Vas Laci vagy, hazulról, ugye?

Freywaldné zavar nélkül vágott közbe:

- Talán földid ez az úr?

Vas Laci meghajolt.

- Igen, nagysád... Csak nem a felesége ennek a rossz fiúnak?

Német szertartásosan felállt:

- Vas Laci, - szólott, - a legjobb cimborám és iskolatársam. Engedd meg barátom, hogy a feleségemnek bemutatassalak...

Vas Laci hatalmasan megszorította a Freywaldné kicsiny, puha kezét.

- Oh, te rossz ember, - dörmögte, - nem is tudattad velem, hogy megnősülsz... Ha véletlenül ide nem tévedek a házigazdámért, akinél a fővárosban lakom...

Nagy megindulással vetette le a loden-kabátot, mely alól egy másik, kisebb arányú loden-kabát tűnt elő s ragyogó szemekkel foglalt helyet a Németék asztala mellett. A doktor aggodalmasan bámult a levegőbe, Freywaldné szemében ezer ördög csillogott...

- Ha tudná, nagysád, micsoda cimborák voltunk!... Reggeltől-estig együtt téptük a ruhánkat, míg Bandi az egyetemre nem került... Belőlem szegény falusi földtúró lett, amíg ő itt éli a világát... Tudod-e, mikor a kis Edinger Micinek fensztereztél, ugyan gondoltad-e akkor, hogy mással leszel boldog? Hej, fiu, ezt nem vártam tőled, hogy még a lakodalmadra sem hívsz meg...

Német merészen szólott:

- Pedig küldtem meghívót a cimedre.

- Akkor elsikkasztotta a postamester...

Felállt és szépen kicirkalmazott beszédben éltette a legjobb barátja feleségét. Freywaldné pajkosan koccintott vele.

- Mikor is volt a lakodalom?

- Oh, már két esztendeje...

- És nincs kicsiny a házban?

Német bánatosan sóhajtott:

- Még eddig nem áldott meg bennünket az Isten.

Vas Laci újra poharat emelt.

- A leendő apró Bandira...

Lassanként elvonultak az izgalom sötét felhői. Vas Laci elmesélte, hogy ő is házasodni készül a jövő farsangon. Az asszony jólelkűleg biztatta:

- Tegyen úgy, mint mi... Kövesse a mi példánkat...

Éjfél felé Német az órájára nézett, de a felesége megbotránkozva szólott:

- Talán csak nem vagy álmos?... Remélem, benézünk még valamelyik kávéházba?

- Egy Schlaftrunkot minden becsületes hazafi megiszik, - mondotta Vas Laci meggyőződéssel.

Előzékenyen segítette föl az asszony bundáját, a szomszéd asztalbeliek udvariasan köszöntek. A kis kékruhás kivilágított az udvarra a petróleumlámpással.

Künn voltak, a világ háta mögött, de a szomszéd utcában szerencsésen találtak egy kávéházat. A női zenekar tagjai azonban már nem ültek fenn a büszke emelvényen, hanem leereszkedőleg vegyültek a nép közé...

Vas Laci a botjával kopogtatott a márványasztalon:

- Ernő, három knikebájnt!

Német ijedten tiltakozott:

- De bocsáss meg, a feleségem csak nem ihatik ilyesmit...

Freywaldné megnyugtatólag intett:

- Oh, csak hozzák ide.

Egy óra után Vas Laci, jó vidéki szokás szerint, azt proponálta, hogy az asztaltól a kasszáig vezető szabad utat rakassák ki pikkoló-kapucinerekkel... Az asszony talán ebbe is beleegyezett volna, de Német leakasztotta a télikabátját.

- Menjünk...

Az ajtóban búcsúzni akart Vas Lacitól, de a jó cimbora élénken tiltakozott amaz inszINUÁCIÓ ellen, hogy ily galádul elhagyja őket.

- Talán csak megengeded, hogy hazakisérjelek benneteket?

- De kérlek, az háromnegyed órányira van innen és mi kocsin megyünk.

- Ne félts engem, én megülök a kocsis mellett. Akár ha Óbudáig is kellene gyalogolnom...

Hallgatva baktattak a legközelebbi bérkocsi állomásig. Német a pokolba kívánta az összes gyerekkori cimborákat. Freywaldné titokban a karját csípte, mintha a legjobb csinyről lenne szó...

A kocsinál még egyszer megpróbálta, hogy lerázza a nyakáról.

- Menj haza, nem engedhetem...

De Vas Laci szó nélkül kapaszkodott föl a kocsis mellé s erővel önmaga akart hajtani a homályos utcákon. A kocsis kezét szeliden tuszkolta el:

- Hagyd Miska, jobban értek én ahhoz...

A komfortáblí végigdöcögött a Kerepesi-úton, a Károly-körút széles utcáján át az ismerős lipótvárosi házak közé. A Zrínyi-utcánál Német sipolt a kocsi belsejében s udvariasan segítette ki a feleségét.

Vas Laci búcsúzkodni kezdett, de a doktor odafordult az asszonyhoz:

- Ha megengeded, még egy félóraig együtt maradok a cimborámmal... Oly régen nem láttuk egymást, annyi beszélni valónk van. Két óra előtt biztosan otthon leszek.

Freywaldné bosszankodva rázta a fejét:

- Mily korhelyek mindannyian... De jó, nem tartóztatlak a barátodtól. Hanem kettőkor itthon légy, mert nagy haddelhadd lesz másképp.

Mindketten kezet csókoltak az asszonynak, és csöndesen indultak meg a kávéház felé. Német nagyot sóhajtott, mikor az utcasarkon befordultak.

II.

Vas Laci meséje otthon, a kaszinóban.

...Szóval gyönyörű volt. Titokban megsúghatom, hogy az asztal alatt kétszer is megszorította a kezemet, s a szemeivel akként intett, mintha így szólt volna: „Tetszel nekem!” Hej, fiúk, ha nem néztem volna, hogy a legjobb barátom felesége!...

Másnap már kora délután elvégeztem a dolgomat, este nem igen tudtam, mit tegyek? Egy utcasarkon megpillantottam a *Lassalle* plakátját, hét táján befordultam a Vigadóba. A nagy márványos terem zsúfolva volt, az ezerkarú csillár égett, a szépasszonyok illatszere kóválygott a levegőben...

A koncert után megálltam a szőnyeges lépcsőházban s egy percre szemezt tartottam a kijövőkhöz. Egyszerre mit látok, ki fordul kifelé a nagy üvegajtó mögül? Egy hosszú, bolyhos belépőben, fején aranytől csillogó selyemkendővel a Bandi szép felesége egy idegen, lapátszakállú úr karján. Örömmel szaladok oda a kitolakodó embertömegben át, nyájasan üdvözlöm, de az édes asszony büszkén bocsátja le szempilláit, s e szavakkal fordul a kísérő úr felé:

- Que me veut-il, cet homme là?

Hogy ez az ember mit akar? Megütődve szólok:

- De nagysád, nem emlékszik az estére?

Hidegen, méltóságteljesen végignéz, mint egy uralkodó hercegnő... A lapátszakállu úr is bámulva tekint rám, s a szépasszony így folytatja:

- Allons, je vous prie, il fait froid.

Szó nélkül ott hagytak, mint egy bolondot. Mi volt ez, álmodtam? Utánuk siettem, még egyszer szembeálltam velük a lépcsőház alján... Hej, fiaim, micsoda hasonlatosság!... Az idegen asszony szakasztottan olyan volt, mint az én régi pajtásom felesége és csak az utolsó, a legutolsó percben vettem észre, hogy az *orra* mégis más szabású, mint amazé... A Bandi feleségéé piszebb, pajkosabb egy kevésbé...

Párbaj a fehér asztal mellett.

A fürdői vacsorázó teraszon magyar nótákat húztak a cigányok. A park sötét bokrain át idáig látszott a tó, egy-egy csillagszerű lámpafény, a hajó zöld jelzőtüze. Délután esett az eső és most csodálatosan édes illat szállt ide a nedves falombok felől. A terasz egészen tele volt vendégekkel, az egész fürdő minden szépasszonya idegyűlt, porceláncsörgés, kacagás hangzott mindenünnen.

A színészek asztalánál nagy volt a láрма, borosüvegek borították az asztalukat, az égő vörös és haragos-zöld sztanniol színesen csillant meg az üvegburás lámpa körül. A primadonna, egy molett, szőke asszony, lelkesen emelte föl a poharát.

- A maga egészségére, Bossányi!

A direktor egy inkvizitor komolyságával ivott; egy koromfeketehaju, sasorru bonvivant színész a becsípett Bossányit ölelgette. A szép szőke asszony kipirult arccal metszett ketté egy jéghideg görögdinnyét.

Bossányi egy hét óta volt itt, de az egész idő alatt jóformán a színészek társaságát bujta. Úgy látszik, komolyan maga elé tűzte, hogy a viruló énekesnőt meghódítja és esténként karonfogva járt vele a sötét tóparton. Egy gazdag játékgyáros fia lévén, annyira sem becsülte a pénzt, mint egy lehullott vadgesztenyét. Az atya kétségbe volt esve léhasága miatt, de ez absolute nem akadályozta meg őt abban, hogy az életet ostoba kényszernek ne nézze, melyet az együgyűek vehetnek csak komolyan. Ő neki misem imponált ebből az egész komédiából, legfeljebb egy csinos nyakkendő, vagy egy hófehér jácintcsokor.

A direktorral megitták a pertupoharat és a vendégek őszinte megbotránkozására, össze is csókolóztak hamarosan, miközben a szépasszony kedvteléssel csapta össze a kezét.

- Helyes, - csacsogta, - ez a fesztelenség tetszik nekem!

Bossányi fölállott és a bonvivant színész viharos lelkesedése mellett valami rejtelmes célzatu felköszöntőbe fogott, amelyben meggyőződéssel konstataulta, hogy az évszakok és a jó modor közt szoros kapcsolatok találhatók; de hirtelen abbahagyta a mondatot és sápadtan nézett a terasz egyik oldalsó asztala felé.

Mindannyian odapillantottak, a primadonna szeméhez emelte a lorgnont és kutatva pillantott a gömbákác alá. Hárman ültek az asztal körül: egy csinos, negyvenéves asszony, egy tavaszi kabátos, bájos leány, ki szemmel láthatólag rövidlátó volt kissé és egy magas, némileg kamaszos huszártiszt. A huszártiszt egy csekéllyel intimebben hajolt a leány felé, mintsem éppen szükséges lett volna.

A bonvivant fölemelte a poharát.

- Az ősznél tartasz, - szólt, - mely zamatos gyümölcsöket érlel...

- Ej, - válaszolt Bossányi, - az ősz nevetséges ostobaság. Arról van szó, hogy azt a portepés egypúpút megöljem!...

- Meg akarja ölni, - kacagott a szőke asszony, - és miért, ha tudni szabad?...

Bossányi felhajtotta a poharát. Soha még drámai hős nem nézett vészjóslóbban a levegőbe, mint ez a játékgyáros-princ.

A direktor bizalmasan közelebb húzódott hozzá.

- Mi bajod, fiacskám, - szólt, - öntsed ki a szívedet: egy-kettő!

- Becsületszavadra megfogadod, hogy kettőnk titka marad?

- A sirig!

Bossányi az asztalra könyökölt.

- Azt a leányt, - mondotta hangosan, hogy az egész asztal meghallotta, - félév előtt megkértem és kosarat adott. Úgyszólván semmibe se vettek ezek a szatócsok, míg ezt a konstáblert szívesen fogadták, mivel kardot visel. Májusban eljegyezte Ilonát és szeptember elején az oltárhoz is vezetné, ha még addig életben volna.

- És nem lesz életben?

- Megölöm negyvennyolc óra alatt! - dörmögte Bossányi sötéten.

A bonvivant helyeslőleg bólogatott:

- Ez korrekt, - szólt, - minden gentleman így tenne!...

Megittak még egynéhány pohár bort s tizenegy óra táján Bossányi azt a szándékát fejezte ki, hogy a negyvennyolc óra nevetségesen sok. Az utolsó üveg badacsonyinál már gyürkőzni kezdett.

- Belekötök azonnal, ez lesz a legjobb.

A szép asszony ijedten fogta meg a kezét.

- Ne bolondozzon, legyen egy kis esze. Csak nem csinál botrányt itt a világ előtt. Ha már mindenáron kezdeni akar vele, előbb kísérjenek haza. Ha egyedül lesz, azt teheti, ami magának tetszik.

- Áll, - felelte Bossányi, - kísérjük haza.

Fölsegítették a kabátját, a szép asszony finom csipkekendőbe burkolta hamvasszőke haját, tearózsáit a derekára tűzte. Mosolyogva hajlongott ide-oda és egy kíváncsi pillantást vetett az inkriminált asztal felé.

- Csinos a kicsike, - szólt, - igazán bájos gyerek!

Karonfogva ment Bossányival a Margit-nyaralóig, a nedves fák alatt, hol egy-egy padon vihogó leányok, bóbiskoló urak üldögéltek. A hotel előtt csinos szobaleányok küszködtek egy-egy tolakodó udvarlóval, a tópart felől megloccsant a sötét víz, a matrózok hallgatva könyököltek végig a hajóhid karfáján. Odakünn, a fürdőhely külső részén, ezer és ezer tücsök ciripelt altatólag a gyönyörű nyári éjszakában.

A nyaraló vaskapuja előtt a primadonna nyájasan ütött a Bossányi vállára.

- Ha gyilkossági szándékát prolongálni tudná, behívnám magukat egy csésze feketére.

- Úgy tehát éljen még a nyomorult másfél órát! - indítványozta szeliden a bonvivant.

Kiültek a verandára, a primadonna hamarosan magára kapott egy rövidujjas kreton-bluzt. A reménybeli gyilkos behunyt szemekkel csókolta végig a szép asszony karját.

Feketéztek, szivarra gyújtottak, a direktor részleteket énekelt a Fegyverkovácsból és Bossányi lelkesedve tapsolt:

- Nagy ember ez a Verdi, - mondotta - és a Faust igazán gyönyörű!

Éjfél felé a háziasszony álmosodni kezdett:

- Kotródjanak, - szólt, - tíz perc múlva aludni akarok.

- Igaz, - dörmögte Bossányi, - a tettek ideje elérkezett!

Nagynehezen elbúcsúztak, a primadonna meglobogtatta utánok a csipkekendőjét. A bonvivant érzéssel szavalt a Rómeóból:

„Az éj palástja elföd engemet,
S ha nem szeretsz: hadd lássanak meg ők!
Végezze inkább éltetem dühök,
Mintsem szerelmed nélkül élni még.”

A fürdőhelyen csönd volt már, a hajólámpa kialudt, a hotel feketén ásított a lombok közül. Csak a kávéházból hallatszott ki a karambolgolyók csattogása, s a fürdői hajdu baktatott tova a villák felé. A terrászon alig égett már néhány lámpa.

A hotel-kapunál elbúcsúzott tőlük a direktor.

- Szervusz, fiacskám, - szólt, - nehogy túlságosan megöld!

Szóltanul haladtak fölfelé a terasz lépcsőin, Bossányi idegesen rágt a szivarját.

- Tán meg is szökött eddig a gyáva.

Alig volt odafenn valaki, a pincérek fáradtan húzódtak a sarokba, csak egy-két asztalnál poharaztak még. Bossányi izgatottan nézett körül.

- Topp, - mondta, - ott ül!

Az asszonyok hazamentek már, de a huszár ott ült a régi helyén, egyedül, a cimbalmos cincogását hallgatva.

- Milyen nyugodt, - jegyezte meg a bonvivant elmerengve, - nem is sejti, mennyire közel van a túlsó parthoz!

Merészen közelítették a tiszt felé, ki keresztbe vetett lábakkal cigarettázott a gömbölyű akácok alatt. A lámpa üvegburája körül virgonc szunyogok keringéltek, halkan sipolva, mintha egy vékony húr pattant volna el valahol.

A prezumtiv gyilkos mereven állt meg az asztal mellett.

- Bossányi Pál a nevem, - szólt baljóslatúlag, - itt pedig barátom, bonvivant színész!

A huszár komoly arcát jókedvű mosolygás ragyogta be. Felállt a helyéből és katonásan összeütötte a sarkantyúit.

- Sylvers Kuno, az Esterházy-huszároktól. És barátságosan folytatta: - Különben uraságod régi ismerősöm. Budapesten mindennap láttam a kioszkban, sőt ha jól emlékszem, egyszer egy banketten is együtt voltunk. A Margitszigeten volt, mikor az öreg Balló ötvenéves jubileumát ünnepeltük.

- Igen, - mondta rekedten Bossányi Pál, - ott voltam.

A leendő áldozat derülten mutatott helyet a vendégeknek.

- Tessék, - szólt, - foglaljanak helyet az urak!

Bossányi kérdőleg nézett a bonvivantra.

- Ha nem vagyunk alkalmatlanok, - folytatta a színész, - idetelepedhetünk pár percre.

Komolyan helyet foglaltak, Kuno csöngetett a pincéreknek.

- Poharakat, - kiáltotta, - még két poharat az uraknak.

A huszár lekötelezőleg öntött egy félpohár mózelit. Kocintottak s a tiszt előszedte valamelyik zsebéből a cigarettás tárcáját.

- Tessék, - szólt, - pár darab hamisítottatlan egyiptomi. Tegnapelőtt jöttek, egyenesen a pyramisok szomszédságából.

Rágyujtottak, a tiszt kedélyesen fordult Bossányi felé.

- Mikor hallott hírt a kis Malajthyné felől?

- Honnan tudja, hogy ismerem? - szólt a gyilkos jelölt csodálkozva.

- Oh, mindent tudok. Azon a májusi hajnalon, mikor önök a palotai csárdában reggeliztek, magam is ott ültem a verandán.

- Hogyan, ön ott volt?

- Akaratlanul is tanuja voltam a tête-à-tête-nek.

Bossányi Pálnak megcsillogtak a szemei.

- Pompás reggel volt, - mondotta kacagva, - nem felejttem el egyhamar.

- Oh, hiszen a kegyed dolgait ország-világ beszéli. Valóságos Boccaccio, legalább úgy mondják.

- Az bizonyos, - szólt Bossányi elégedetten, - hogy próbáltam az életben egyet-mást.

Koccintottak, csevegtek, hangosan kacagtak egy-egy visszaemlékezésen. A színész bolondos deklamációkat mondott el, amit jókedvűen megtapsoltak.

A bor kissé a fejükbe szállt, egyszerre szükségét érezték annak, hogy énekeljenek valamit. A huszár hamarosan fölébresztette a cigányprimást.

- Hé, Károly, - kiáltotta, - ne szundíts, mikor mulató emberek vannak az orrod körül.

A cigányok muzsikálni kezdtek, a bonvivant veszettül énekelt. A tiszt csöngetett a pincérnek.

- Egy üveg pommeryt, de gyorsabban mozogjon a lábad!

Még jobban becsíptek a pezsgőtől, minden rózsaszínné vált körülöttük. Bossányit lelkesülési rohamok fogták el, mint rendszeren, ha többet ivott a kelleténél.

Homlokon csókolta a cigányprimást s egy idegennek, ki a szomszéd asztalnál ült, erőszakkal följánlott egy pohár pommeryt. Egy kövéres kis doktorral, ki a szállodással csevegett az üvegfal mellett, erőszakosan azt akarta elhíttetni, hogy Bonaparte Napóleonhoz hasonlít.

A bonvivant szenvedélyesen bemutatkozott minden idegennek, és a fizetőpincér előtt is komolyan pózba vágta magát:

- Maróti Árpád, jellemszínész.

- Oh, - válaszolt a kotelettes úr barátságosan, - ismerem a nagyságos urat!

A huszár türelmetlenül dobolt az asztalon:

- Ülünk le urak, ülünk le. Ne oszoljunk el a világ valamennyi tája felé.

Ismét az asztal köré telepedtek, s most Bossányi hozatott egy újabb üveg pommeryt.

- Pompás kölyök ez az egypupu, - súgta a bonvivant fülébe, - szavamra, tetszik nekem!

A tisztnek támadt most egy ideája.

- Ha nem vagyok alkalmatlan, azt ajánlom, dobjuk sutba az *úr* címet. Ti sem vagytok külön legények, mint jó magam.

- Éljen! - dörögte a színész lelkesedve.

Megitták a testvérpoharat, csokolóztak. Bossányi megölelte a huszárt.

- Micsoda is a keresztneved?

- Kuno.

- No, nem tesz semmit, azért becsületes ember maradsz.

A parkon túl, a tó felett, gyöngén világosodni kezdett az égboltozat, hűvös levegő suhant meg, sikongató madarak röpködtek a magasba a parti sziklák oduiból. A víztükröt borzolni kezdte a hajnali szellő, az úszóház fölött himbálózott a trikolór. Az áttetsző fák közt, a virágágyak mentén, feltűnt már egynéhány kertészlegény, a hotel ablakai vörös fénnyel égtek. Nagy csöndesség volt köröskörül, még az egész fürdő mély álomba volt merülve. A park szélé felé kivillant a zöld lombok közül egy-egy nyaraló karsu tornya, az erkély, az emeleti terasz. A szürkés-kék vízen éledni kezdtek a yachtok s fehér vitorlájuk lomhán libbent meg, mint egy ébredő galamb.

Bossányi elérzékenyülten szorongatta a huszár kemény kezét.

- Nézd csak, fiam, - szólt, - mit mondanál, ha egy szerenád adnánk a menyasszonyodnak?

Kuno hálisan nézett a szeme közé.

- Fényes eszme, - szólt, - nagyszerű ember vagy!

A cigányok összecsomagolták a hangszerüket, s cincogva indultak meg a park homokos útjain a hotel tóra néző ablakai felé. A hófehér függöny diszkrétül borult az ablak fölé, amelyen belül a szép leány hajnali álmát aludta. Az üveg valósággal csillogott az ébredő nap sugarai-ban.

A hegedű, a klarinét, a kisbőgő lágyan olvadtak össze, egy csendes keringő csendült meg a földszintes ablakok alatt. A három jó barát elérzékenyülten támaszkodott az ezüstös üveg-gömböknek, melyek a pázsitos virágágyakat díszítették.

Az egyik pauza alatt a bonvivant ravaszul fordult a dúdolgató Bossányi felé.

- Hé, - súgta, - itt van az idő, hogy végezz vele!

- Kivel?

- Az egypupuval. Úgy emlékszem, mintha szó lett volna arról, hogy megöled.

- Csacsi, - válaszolt megvetéssel, - csak nem ölöm meg a legjobb barátomat!

Kíváncsiság.

(Egy öngyilkos levele.)

Ez a levél az utolsó írás, mely a kezemből kikerül. Egy óra múlva, amikor e vallomásommal végeztem s búcsúlevelem borítékjára a címet fölírom, kiveszem íróasztalom fiókjából a töltött revolvert s fejbe lövöm magamat.

Ha maga, kedves Miklós bátyám, aki földi életem alatt egyetlen igazi jóakaróm volt, azt hiszi, hogy utolsó pillanataimat szomorúság és kétségbeesett meditációk között töltöm el, hogy sírva csókolom valami szőke asszony arcképét, vagy még egyszer utoljára végigtekintek az eddigi életemen, - nagyon téved. Nem búsulok, nem gondolkodom, egyszerűen boldog vagyok. Mámorosan, izgatottan várom a végzetes percet s körülbelül úgy érzem magam, mint a szerelmes vőlegény, aki a vasúton a menyasszonyához utazik s megérkezett a legutolsó állomásra is. Tizenöt perc múlva a keblére fog borulni a világ legédesebb lánya, - s erre a gondolatra táncolni és kurjongatni szeretne... Én is ilyenformán vagyok, mint a türelmetlen szerelmes, szinte tolni szeretném a vonatot, hogy gyorsabban fusssa be azt a néhány hátralevő kilométert...

Nem tudom, meg fogja-e tisztán érteni öngyilkosságom okát, - én igyekszem, hogy megmagyarázzam. A világ azt fogja hirdetni, hogy bolond voltam s hogy a tettemet pillanatnyi elmezavarban követtem el. Ne higgyen az újságoknak és az idegdoktoroknak: sohase voltam józanabb, mint most vagyok. Oly józan és beszámítható vagyok, hogy akármilyen matematikai problémát is könnyűszerrel meg tudnék oldani...

Öngyilkosságom motívumai kissé szokatlanok; azt hiszem, hogy ennyi az egész. Azt megengedem, hogy ilyesmiért talán még egyetlen halandó se vált meg, az első emberpár óta, az életétől. De hogy bolond vagy idegbajos lennék, azt tagadom. Oh, erről szó sincs! Talán bátrabb vagy elszántabb vagyok, mint a többi ember, aki velem együtt lebzsel át idelelni ötven vagy hatvan esztendő, de hogy az öngyilkosságom nem egy szigorú logika utolsó láncszeme lenne, az ellen végső pillanatig síkra szálllok.

Hogy az öngyilkosság ötlete többnyire banális forrásokból fakad, azt mindnyájan tudjuk. A nyomor, a szerelmi boldogtalanság, a betegség, vagy néha, kivételesen, a halálos unalom adja az emberek kezébe a töltött fegyvert. Az én motívumaimat, kedves Miklós bátyám, ne ezek közt keresse. A nyomorról nem panaszkodhatom, hiszen kétezer holdas tehermentes birtokom van, Budapesten a saját házamban lakom, sőt a genuai öbölben, a napsugaras Földközi-tenger partján, enyém talán az egész Riviéra legszebb nyaralója... Ha kedvem tartja, hát a saját yachtomon rándulhatok át Marseille-be, Glasgowba, vagy akár körülhajózázhatom az egész világot... Szerelmes sohase voltam, amivel nem azt akarom mondani, hogy az asszonyi grácia nem hatott volna rám annyira, mint a többi emberfiára... Nekem is voltak kalandjaim, én is ittam teát egy-egy szőnyeges fészekben, én is adtam forintos borraivalót a levélhordónak, aki egy-egy várvavárt üzenetet elhozott. De boldogtalannak asszony miatt sohase éreztem magamat... Ha egy szerencsésebb vetélytárs kiütött a nyeregből, bölcs rezignációval ballagtam odább, abban a tudatban, hogy a világon még ezer más gyönyörűség is akad a csókon és az ölelésen kívül... Az egészségem ellen, mióta az eszemet tudom, nem volt panasz; az idegeim vasból vannak, a gyomrom jó, s a tudóm négycsillagos, vagyis elsőrendű minőség... Az alaptermészetem a jókedv és a vidámság... Tudok mulatni, szeretem az intim baráti kört s a poharazgatásban, meg a cigány nótáiban örömet találok... Azt a spleent, mely egy-egy bolond ágliusnak a pisztolyt vagy a hirtelen ölő mérget a kezébe adta, én csak az olvasmányaimból ismerem...

Ugy-e, érthetetlen és fölfoghatatlan hát így első hallásra, hogy negyvenöt vagy ötven perc múlva fejbőlövöm magamat? Nehogy maga is azt gondolja, kedves Miklós bátyám, hogy csakugyan elment az eszem, megkísérlem, hogy az elhatározásomat érthetővé tegyem...

Már hatéves koromban konstatálták rólam, hogy kíváncsi és tudnivágyó gyermek vagyok. Nemcsak az órát feszítettem föl, mint minden ilyen apró kamasz, hanem olyan dolgok is érdekelték, amelyek a többi, hatéves embert egyáltalában nem igen foglalkoztatják. Emlékszem, hogy amíg a barátaim naphosszat odakünn hancuroztak a szederfás udvaron, én a legfurcsább dolgokon törtem a fejemet: mi az oka annak, hogy a ló oly békétűréssel húzza, a kocsit, holott senki se fizeti meg érte, hogy az állatok nem tudnak beszélni, s hogy a szakácsné egyszerűen leöli a konyhában a szegény tyúkot, azért, hogy mindenkinek pompás pecsenyét találhasson. Egyszer - mintha tegnap történt volna, úgy az eszemben maradt - a második elemi osztályban, a vallási óra alatt, ezt kérdeztem Pusztay úrtól, a tanítótól:

- Hát Burkus, a mi házőrző kutyánk, nem jut a menyországba?

- Nem, édes fiam, - válaszolta mosolyogva a tanító, aki gyakran vendége volt a szüleim asztalának.

- És miért nem? - folytattam kissé csalódva. - Hiszen Burkus becsületes és jólelkű teremtes. Anyámnak sokszor van baja a cselédekkel, akik feleselnek és meglopják, de a Burkussal senkinek sincs baja. Hűséges, komoly és lelkiismeretes állat, aki éppen úgy megérdemli, hogy a mennyországba kerüljön, mint én, vagy a tanító úr, vagy mások, akik a földön a kötelességüket teljesítették.

A tanító gyönyörködve hallgatta a kitörésemet, azután szelíden megsimogatott:

- A mennyországba csak az jut, kis fiam, akinek lelke van. A Burkus, akármilyen derék jószág legyen is különben, csak állat, akinek nincs lelke, csak párája...

Sokáig gondolkoztam ezen a dolgon, mert az én hitem szerint a Burkusnak is épp úgy volt lelke, mint az embereknek. Óh, én tudtam, hogy van lelke! A hűséges kutyaszemét néha úgy fordította rám, mintha ezt mondta volna: Értelek, kis gazdám és szeretlek is, csak éppen hogy beszélni nem tudok. Híven szolgálak benneteket és minden pillanatban készen lennék arra, hogy meghaljak értetek. És lásd, nekem mégse engedik meg, hogy veletek együtt a mennyországba kerüljek...

Később is, amikor megnőttem, gyakran járt az eszem olyan dolgokon, amelyekre a barátaim talán sohase gondoltak. A szerelemben a pillanatnyi gyönyörűségnél sokkal jobban érdekelt, hogy mi is az voltaképpen, ami egy csitri szőke vagy barna lányt a szememben száz fiúnál kíváncsibbá tesz; holott a fiúk jó és hűséges pajtásaim, akikkel az éjjelemet-nappalomat együtt töltöm. Azt hiszem, hogy a szerelem híres analitikusai, a világhírű tudósok se foglalkoztak objektívebben ezzel a tárggyal, mint én, a tizennyolc éves kamasz, akinek - mint mondani szokás - mindig meg nem érdemelt szerencséje volt a tánciskolában, a barátaim hugainál és az előkelő zsúrok zongorái mellett...

Talán húszéves voltam, amikor első ízben kezdtem komolyan gondolkodni az élet és a halál problémája fölött. Emlékszem rá, egy éjjel, amíg a háznép mélyen aludt körülöttem, s a tanyákról behallatszott hozzám a kutyák ugatása, egyszerre csak hideg borzongott át a hátamon arra a gondolatra, hogy nekem is meg kell halnom. Soha se gondoltam még erre és most egyszerre verejtékes homlokkal nézegettem hajnalig a hálósobám mennyezetét. Oly furcsán, oly különösen éreztem magam, mintha egy húszesztendős álomból ébredtem volna föl. Reggel nehéz fejjel ébredtem és ettől az éjszakától kezdve mind e mai napig nem hagyott el egy pillanatra se a megoldatlan probléma... Oh, ne hidd, hogy talán félve gondoltam a halálra, hogy éjszaka rémeket láttam, s hogy ez a töprenkedés szomorúvá vagy kétségbeesetté

tett volna. Szó sincs róla. Mint egy nagy és gyönyörű kérdés érdekelt csupán az emberi egzisztencia utolsó fejezete, a pillanat, amikor a napsugártól búcsút veszünk... Nem féltem a haláltól, de betegesen izgatott a kíváncsiság, hogy mi lesz velünk, ha a szemünket behunyjuk? Amikor a színházból, a társaságból hazatértem, sokszor hajnalig olvastam a nagy filozófusok munkáit, belemerültem a vallásalapítók írásaiba, kimeredtem szemmel, a tudás vágyától remegve lapozgattam a világhírű természettudósok műveiben. Melyiknek van igaza közülük? Az ateistáknak-e, akik gúnyos mosollyal beszélnek minden vallásról, akik szigorú logikával mutatják ki, hogy a szív utolsó dobbanásával örökre vége van minden emberi öntudatnak, vagy nekik, a hasonlóképp nagyoknak és bölcsseknek, akik a világegyetemben egy csodálatos rendszert látnak, egy erős és jóságos kezet, mely évezredek óta intézi a föld minden dolgát, meghagyva szívünkben azt a naiv örömet, hogy mindenki a maga sorsa intézője. Néha magam is úgy hittem, hogy a tagadók részén van az igazság, néha áhítattal néztem föl a rejtelmes sötétségbe, ahol sziporkázó csillagok ragyogtak... Addig töprengtem, addig gondolkodtam, addig haboztam, amíg végre - tegnap éjjel volt, amikor magával, Miklós bátyám, a kaszinóból eljöttem - hirtelen eszembe jutott egy furcsa dolog; az jutott eszembe, hogy akár öt másodperc alatt szemtől-szembe állhatok a megoldással, amelyet húsz esztendő óta hiába keresek...

Itthon támadt az ötletem, a könyvtárszobában, amikor lefekvés előtt a témat főztem. Fől szerettem volna kiáltani örömben s bámulva gondoltam arra, hogy mindaddig meddő találgatással töltöttem el az időmet... Húsz év óta izgat a kíváncsiság, hogy mi történik velem a halálom után s még egyszer se jutott az eszembe, hogy akár a következő pillanatban mindent megtudhatok... Egy szempillantás, egy nyomás a revolverem ravaszán - s ha van túlvilág, hát egyszerre ott termek benne. És ha nincs?

Ej, kedves Miklós bátyám, hát igazán olyan fontos dolog az, hogy tíz vagy húsz esztendővel tovább törjük magunkat egy jó ebédért vagy egy szép asszony csókjáért?

Tegnap óta úgy érzem magam, mintha nagyon sok pezsgőt ittam volna: be vagyok csípve attól a gondolattól, hogy ma éjjel mindent meg fogok tudni... Olyanforma érzésem van, mintha egy várva várt kalandra indulnék, mintha sok-sok idő után végre légyottot adott volna egy bájos teremtés, akinek éveken át hiába udvaroltam... Húsz perc múlva le fog hullani a lepel a nagy titokról, - szavamra mondom, táncolni szeretnék örömben, hogy ilyen közel, ilyen szörnyen közel állok hozzá...

Rokonaim nincsenek, tavaly szegény édesanyám is meghalt; megszomorítani hát az önző kíváncsiságommal senkit se fogok... Talán te, édes Miklós bátyám, ejtesz értem egy könnyet, de biztosítalak, hogy nem jól teszed, hiszen nem vagyok én sajnálatra méltó... Azt mondanám, hogy inkább irigyelj, de félek, hogy te se fogsz egészen megérteni...

Isten veled, hogy a viszontlátásig-e: azt csak öt perc múlva tudnám biztosan megmondani...

Hófúvás.

Az egyetlen kis unokahugom, egy eleven tizenhét éves leányka, aki az idei tavasszal került ki az angol kisasszonyok váci-utcai kolostorából, a napokban egy ismeretlen falusi postabélyeggel általutva, hosszú levelet intéz hozzám valami elhagyott kastélyból, amelynek mindeddig a nevét sem hallottam. A helységmutató mindössze annyit jegyez föl a falu felől, hogy a teljes nevét Gerence-Szent-Tamásnak írják s a lakosság összes száma 359. Ezek közül 221 helvét hitvallású, 129 római katolikus és 9 a Mózes törvényét követi. Hogy a kis leány miképp került ide, az Isten háta mögé, azt eléggé megmagyarázza a következő levél, amelyet csunya indiszkréciával, egész terjedelmében kinyomattatok.

„Kedves Palikám! Te, aki eddig oly pompásan betöltötted mellettem a titkári teendőket, nagyon is tudod: mennyire áhítoztam egész életemben egy igazi, hamisítatlan kaland után. Valami pikáns, valami új dolgot kívántam; tudod olyasmit, ami a regények minden hősnőjével megtörténik, de ami eddig, az én egész közönséges életem alatt engem makacsul elkerült. A kolostorban sokat ábrándoztunk ilyesmiről, de a kivitelre - e szigorú, templomszerű környezetben - természetesen nem kerülhetett a sor. Otthon, amióta a szent falaknak örökre búcsút mondtam, napról-napra azzal telik az idő, hogy törülgetnem, gazdasszonykodnom kell, néha felolvasásokat tartatnak velem a szakácskönyvből s a társaságomban jóformán alig fordul meg más, mint a mama mosolygós fészülőnője, aki minden újságról referál ugyan, de alapjában véve, mégis csak közönséges, poézis nélkül való teremtés. Lehet-e szó ily körülmények közt arról, hogy ezt az unalmas egyformaságot valami izgató, rendkívüli esemény fogja változatosabbá tenni? Oh, kedves Palim, most végre csakugyan megcsíptem egy hamisítatlan kalandot, tudod abból a fajtából való kalandot, amit az ember az egész életén át megtartogat. Ez valóságos pikáns, bizarr kaland volt (úgy van: bizarr, ez a nagyszerű szó fejezi ki a legjobban), amit, ha te nem volnál, senkinek se mernék ilyen leplezetlen őszinteséggel elbeszélni.

Hiszen hallottad, hogy Márta néni ismételt meghívása következtében végre is elhatároztuk otthon, hogy december elején kegyesen elküldenek hozzá, a Sopron megyei Dömjén-Gálosdra, ahol a két leányával együtt elvonultan él az ódon nemesi kuriában, évhosszat a vendégeket várva, akik sűrűen állomást tartanak a helységben. Férfiú nem lévén a családban, abban állapodtunk meg, hogy a központi pályaházban beültetnek a kupéba s a konduktor gondjaira bíznak, aki Fehérváron és Kiscellen, a csatlakozó vonalaknál ügyelni fog reám, nehogy más vonatba szálljak véletlenül, ami - szerintük - egy magányosan utazó leánynak bizonyára nem volna gyerekség. Dömjén-Gálosdon, ahová távirati értesítés ment, Márta néni egész családja várakozni fog reám, hogy diadallal cipeljenek be a helységbe, ahol az ottani fiatalság - a kasznár, a gazdasági írnok s a borzas községi segédjegyző - üdvözlő küldöttséggel fogadnak. Mama elkísért a központi pályaházba s könnyezve beszélt a konduktornak, aki a maga részéről minden lehetőt megígért. Azután egyedül maradtam abban a préselt, fekete zugolyban, mely csöngetés, zakatolás s éles füttyhangok mellett gördült ki e dómszerű üvegboltok alól, bele a ködös, dérral borított vidékbe, amely a budai hegyek mögött elterül.

Kelenföldön, ahol a postavonat öt percre állomást tart, a kupé elhomályosult ajtaja egyszerre csak felnyílott s egy négyszögletes, ezüst csattokkal kivert fekete bőrtáska jelenik meg a nyílás előtt. Ezt a csinos poggyász-darabot egy prémes kabátú, szemüveges fiatalember követte, aki alulirott kisasszonynak jó napot kívánt. Én természetesen megbillenttem kissé a fejemet, de szó nélkül, büszkén, mintha a dolog nagyon is a terhemre volna, holott a valóságban - gondolhatod - örültem, hogy ilyen érdekes útitársam akadt. Ez a fiatalember ugyanis

tagadhatatlanul érdekesnek látszott, ámbár ezt talán nem igen illet észrevennem. Ő azt hiszem, nem is látta, hogy figyelek rá, mivel a szemeimet mereven nekiszögeztem a jégvirágos ablaknak, makacsul azon igyekezve, hogy a homályos üvegtáblán egy kerek lyukat megszabadítsak a dérszövegtől.

Ez az arrogáns úr azonban mit sem törődött az én látszólagos közönyömmel, hanem alig tíz perc múlva merészen közelebb húzódott hozzám s fejébe vágva egy puha selyemsipkát, így szólott:

- Egyedül utazik, Nagysád?

Félre sem fordítva a fejemet, bizonyos megvetéssel válaszoltam:

- Egyedül.

- S hová, ha nem vagyok indiszkrét?

- Dömjén-Gálosdra.

- Ah, hiszen az Sopronmegyében van?

- Ott.

- Tehát egész nap utaznia kell?

- Egész nap.

- Pedig az idő nem valami barátságos.

Válasz helyett büszke közönnyel néztem végig rajta, de ő föl sem vette ezt a szigorú vizsgáldást.

- Ha szabad tudnom, kihez van szerencsém?

Azt hittem, hogy ezt lesújtó gúnnal mondom, de ő, mielőtt felelt volna, finoman szembe mosolygott velem. Majd hirtelen felugrott a helyéről, a bokáit összecsapta, mint ahogyan a huszártisztek szokták s kedves fesztelenséggel mutatkozott be:

- Kálmán Andor, szolgabíró!

Azzal egyszerre megindult belőle a szóáradat, tréfás vasúti történeteket mesélt és szakasztott úgy viselte magát, mintha hosszú évek óta volnánk a legintimebb ismeretségben. Eleinte bizonyos méltóságteljes hallgatással fogadtam mindezt, de utóbb - hiszen ismersz - kiugrott belőlem az ördög s olyan vidáman, hangosan kacagtam a bolondos ötletein, mintha még mindig a mi kis, sötét kolostori hálótermünkben lettünk volna, ahol a kisasszonyok távozta után rendesen megeredt a pajkosság és a fiúkhoz való betyárkodás. Én is mesélni kezdtem neki a kolostori életünk felől s mire Fehérvárra értünk, már a jó pajtások igazi meghittségével mondtuk el egymásnak a titkainkat.

A péti hegyek közt félénken megkérdeztem tőle:

- Nősen?

- Hát olyan nyomorultnak látszom? - mondta elgondolkodva.

Bizonyos ábrándozással, ami e könnyüvérű fiatallembert szinte vonzóvá, bájosá tette, így szólott:

- Nem mondom, ha önhöz hasonlót találnék, kisasszony! De így! Innen-onnan már azt kell hinnem, hogy bennem pompás agglegény-anyag van. Az én öregségemben nem a női szeretet fog szerepet játszani, hanem a jó forró hársfatea, amit egy fehérkötös mormogó gazdasszony állít az éjjeli szekrényemre. Én és Brigitta asszony - a gazdasszonyt okvetlen Brigittának

képzelem - versenyt fogunk köhögni egymással, szidván a doktorokat, akik minden becsületes embert a sírba visznek... Hogy a reuma kínozni fog, az bizonyos...

A bakonyi hegláncolat között, amint a vonat a zezugos Veszprémmegyébe kanyarodott, az egyes állomásokon hosszas szüneteket tartottunk, s amikor az ablakon kitekintettem, ijedten vettem észre, hogy a szél, a vasúti vonatok réme, teljes erejében föltámadt. Egyszerre borzasztó rémület fogott el arra a gondolatra, hogy valahol megrekedünk a hófúvásban s akkor - a jó Isten tudja elgondolni, mi történik velem?

- Okvetlenül fölfalják a farkasok!

- Könnyű magának tréfálni!

A vonat mégis tovább baktatott valahogy s Andor (nini, már csak a keresztnévén szólítom) határozott célzásokat tett, hogy az esetben, ha valakit egyáltalán szeretni tudna: úgy nálam a világegyetem minden régiójában sem találna alkalmasabb női személyt.

- Higyje el, kisasszony, még ma reggel nem lettem volna arra képes, hogy ilyen édes melegséget érezzek.

A kezem után nyúlt, de én ijedten dugtam el mindkettőt, nehogy ez a bolond fiu az ajkaihoz emelje. Jaj, mit szólna a mama, ha megtudná, hogy nekem valaki kezét csókolt?

Vasmegye határszélén szomorúan szólott:

- Még egyetlen állomás, kisasszony!

- Hogyan?

- Patak-Berényen, amely a legközelebbi megállóhely, otthon leszek.

Mintha a sors, akiről egyízben oly gyönyörű iskolai dolgozatot készítettem, maga is elborult volna erre a gondolatra, a vonat a nyílt pályán egyszerre megállott. A majki hegyszakadéokban hat öl magasra gyülekezett föl a hó s a lokomotív kerekei, vasküllői nem akartak többé engedelmessé válni a gőz hatalmas erejének. Az utasok kiszálltak a kupékból, a gépész, a konduktorok izgatottan szaladgáltak föl és alá. De a segélymozdony, mely a délután folyamán megjött, hóékét és lapátoló embereket is hozott magával s az akadályt délután egy órára szerencsésen elhárították. A havas, szinte didergő vonat nagy nehézkesen megindult újra, de csak lassan, fontolgatva, mintha még mindig a fölött töprenkednék: nem volna-e okosabb dolog megállani?

Öt óra volt, ködös, csunya homály, amikor a patak-berényi állomásra bedöcögtünk. A kis földszintes, őrház formájú állomás előtt föl volt gyújtva a zöld lámpás. A peronon néhány homályos alak járt föl s alá, sodronyhálós, apró lámpásokat hordozva, melyek kialvó csillagokként tűntek föl a köd összefolyó szürkéségében. Andor, ki az ezüstcsattos kezitását leemelte a szőnyeghálóról, melegen rázta meg a kezemet.

- Gondol-e rám néha?

- Talán, - feleltem meghatva, - talán... Az Isten áldja meg, Andor!...

A kupé ajtaját fölnyitották s e percben egy bundába burkolt fiatal nő közeledett felénk, aki azonnal ismerősnek tetszett előttem. Mikor Andort, aki éppen leszállni készült, megpillantotta, örömsikoltással borult a nyakába.

- Csakugyan te vagy az, Gyuricám?

Az első pillanatban nem ez a furcsa megszólítás lepott meg (hogy Andort Gyuricának szólították), hanem az, hogy ebben a fiatal nőben egy régi, kedves barátnőmet ismertem föl; nos, kitalálnád-e, melyiket? Csak ráncold össze a homlokodat, gondolkozzál - úgy van, a

helyes nyomon vagy! Hogy ismered-e? Oh hogyne, hogyne! Csak gondolj vissza a kolostorbeli táncestélyre, a *nagyságos* névestéjének második négyesére, mikor te majdnem sírtál - igen, igen, a kis fekete Irma volt, aki olyan ábrándos megjegyzéseket írt bele mindennap a naplójába.

- Nos, engem nem ismersz meg?

Egy pillanatig felém nézett, aztán sikoltva bontakozott ki Andor - vagy Gyurica? - karjából s könnyek közt borult a nyakamba. Neki is azonnal eszébe jutott a kolostorbeli hálószoba, hol az ágyaink egymás mellett állottak, s ahol egész éjeken át elbeszélgettünk egy-egy csinosabb fiatalember felől. Sőt még föl is költöttük egymást, ha néha valami új dolog jutott az eszünkbe.

- Mit keressz te itt, Nina?

- Utazom Sopronmegyébe.

- Csak nem fogsz tán tovább menni ebben az időben?

- Miért?

- Mert elakadsz valahol a hóban.

- Istenem, Istenem, mit tegyek hát?

- Oh, fiam, azon nagyon könnyű lesz segíteni. Itt maradsz addig nálunk, míg ez a borzasztó idő el nem múlik.

- Nálatok? De hiszen a te szüleid Pestmegyében laktak azelőtt.

- Hát nem tudod, hogy én tavaly férjhez mentem?

- Kihez?

- Ehhez az úrhoz, itt, ni!

S megkapva az útitársamat, szeretetreméltó mosollyal mutatta be:

- Topolyi György, a férjem.

A nyomorult, aki az úton nőtlen embernek adta ki magát s nekem majd csaknem könnyek közt vallotta meg, hogy szeret, most udvariasan meghajolt, s zavar nélkül nyúlt a kezem után:

- Oh, hiszen mi már ismerősök vagyunk...

Szerettem volna fölkiáltani: „Csaló, csaló, csaló! Hát ön, egy ilyen édes asszony birtokában még vasúti kalandokat hajhász s egy nőtlen ember arroganciájával udvarol? Sőt szerelmet vall, s ábrándos szemforgatással fogadja, hogy sohasem fog megnősülni? Igen, uram, ön egy jellemtelen svihák!” De végre is meggondoltam, hogy e nyilatkozattal csupán a szegény Irmát teszem boldogtalanná, mert ez a kannibál még akkor is könnyen megvigasztalódnék, ha a felesége azonnal cserben hagyná.

Mosolyogva - hiszen te ismered az én borzasztó mosolyomat! - idegesen szorítottam meg az ujjai hegyét.

- Igen, egy kissé már ismerem önt!

Amíg a felesége a kocsissal beszélt, titkolózva súgta a fülembe:

- Remélem, hogy nem haragszik?

- Nem tartom önt méltónak arra, hogy haragudjam.

Az estét és a másnapot, mint a postabélyegről láthatod, az ő csinos kis kastélyukban töltöttem, ahol a tiszteletemre nagyszerű vacsorát csaptak, amelyet a környék összes fiatalsága - három fivér, akik közösen gazdálkodnak, - megtisztelt a jelenlétével. Mindannyi közt ez a jellemtelen kalandor volt a legelméőbb, aki a nejét, - majd hiszen fogod olvasni egyszer az újságokban, - még okvetetlen meggyilkolja.

Éjfél után, ahogy a vendégszobában végre nyugalomra térhettem, sokáig szemembe tűnt a világosság, amely a kastély másik szárnyából idecsillámlott: jeléül annak, hogy a boldogtalan házaspár még mindig ébren van, s hogy az én kolostorbeli szomszédságomat most ez a sötét lelkű gonosztevő bitorolja. Furcsának találtam, kedves Pali, azt is, hogy Irma - akinek nem volt valaha előttem titka - most az egész éjszakára magamra hagy egy idegen férfiért, aki az összes barátnői szívekért kárpótolja. Szóval bánt, hogy ennek a leánynak már férje van, míg én, - hogy is írtuk csak az iskolai gyakorlatban? - míg én egyedül bolyongok az élet göröngyös útjain! Bevalljam-e neked: egy percre irigyeltem e boldog asszonyt - ezért a szeretetreméltó gazemberért?”

A tömeggondnok.

Samu, mint elsőéves jogász, napokat evett. Az atyja minimumos tanító volt és jobb szerette volna, ha a fiából kereskedő vagy iparos válik. De Samu már gimnazista korában oroszlan-körmöket mutatott és egyre-másra nyerte az Önképzőkör összes díjait és jutalmait. A piaristák direktora az év végén magához hívatta az öreg tanítót és így szólott hozzá:

- Tudom, Gärtner úr, hogy az ég önt bőven megáldotta gyermekekkel... Tizenegy gyermek és négyszáz forint jövedelem, ez, szavamra mondom, nem bolondság... De mégis azt tanácsolom önnek, hogy Sámuelet ne vonja el a tudományos pályától.

Kinek nincs Budapesten egy nagybácsija vagy nénije? Samunak is volt. Egy néni, aki esernyőket árult egy kis Kerepesi-úti boltban, s a Hársfa-utcában lakott, egy piszkos sárga ház harmadik emeletén. Egy homályos udvari szobában húzódott meg a fiatal jogász, s udvari ablakából nem igen láthatott mást, mint a szemközt lakó divatárus kisasszonyokat és a földszinten lévő kávémerést. És vádolják bár Samut a legprózaibb lélekkel, ő többet nézte a kávémerés otromba vajas süteményeit, mint a kokett divatárus-leányokat. Néha, a könyvei fölött ülve, ekként álmodozott magában:

- Oh, ha olyan nagy úr lehetnék valaha, hogy minden uzsonnakor a kávémba apríthatnék egy ilyen sütemény-szörnyeteget!

De ő nem volt ilyen nagy úr, mert csak napokat evett. Az atyja kijárta az ifjúkori barátainál, hogy a fiú hét különböző házban kapott ebédet, a hét különböző napján. Az ifjúkori barátok közt volt két jómódu ember is, s így Samunak, vasárnap és szerdán fényes ebédben volt része, de a többi napokon bizony nem igen étkezett úgy, mint a Vefour napi vendégei. Vacsorára pedig absolute nem telt bőven, mert állandóan verőfényes napok jártak és az esernyőáruló nénihez csak elvétele tévedt be egy-egy komoly szándéku vásárló...

Husvétkor azonban nagy öröm érte Samut és az ő egész családját. Atyja, a hitközség segélyével fürdőzni jött föl Budapestre és egy délelőtt az Erzsébet-téri kiosk előtt egy cilinderes úrral találkozott, aki ismerősen nézett rá. Ez az úr Alster Emil volt, aki fiatal korában együtt lakott vele a Bodzafa-utcában, de azóta gazdag emberré lett. Ki ne ismerte volna az Alster nagy banküzletének hirdetéseit, melyek a lapok hátulsó oldalán oly óriási betűkkel hívták föl magukra a közfigyelmet? Az Alster-cég ígérvényeit már több ízben szerencsésen kihúzták és legutóbb is az ő révén nyerte meg a bécsi községi sorsjegyek kétszázezer forintos főnyereményét egy szegény szlavóniai vasúti gépész. Az ujságok kiírták a szerencsés nyerő nevét és a gépész hálálkodó levelet tett közzé a lapok nyílterében. És az Alster-cég hírneve és becsülete még inkább emelkedett a nagyközönség szemében.

Alster megfordult és a következő pillanatban keblére ölelte az öreg, meggörnyedt néptanítót:

- Ni csak, te vagy csakugyan... Ej, Albert, Albert, mennyire megöregedtél velem együtt...

Bementek a kioskba és cognac-ot ittak. Beszélgetés közben szóba került Samu is és Alster így szólott:

- Derék, hogy ilyen szorgalmas fiad van. Mondd neki, jöjjön föl hozzám, valamelyik nap ebéd után...

Samu egy kedden fölment. Alsterék az Andrásy-út egyik első emeleti erkélyes lakását lakták. Öszintén szólva, Samu sohasem látott még ilyen lakást. Maga a nagy, sötét, tükrös előszoba, a függönyök, a kékfőkötős szobaleány, egy csomó fényes, parkettes szoba, a fekete zongora, melyen csodálatos girandole-ok álltak, a hűvös, nyugodt homály itt a zajos Andrásy-út

közelében - mindez megijesztette kissé. Mennyire más volt itt, mint az ő protektorai házában, hol az ebédlőben is ágyak álltak, mert bizony nem igen telt külön szalonra és hálósobára. A szobalány bejelentette és Alster, aki éppen feketéjét itta és egy dohányból készült buzogányt tartott az ajkai közt, nyájasan a kezét nyújtotta neki:

- Szervusz, Samuka, szervusz kis fiam... Üljön le és meséljen nekem valamit. Paulin, hozzon egy csésze feketét...

Samu leült, de nem mesélt semmit. Alster úr mondott el adomákat a régi időkből, mikor atyjával együtt kóboroltak az utcákon, és ha kávéházba mentek, ketten ehettek csak egy kiflit, mert pénz éppen csak ennyire jutott. Szép napok voltak, Samuka, boldogok voltunk, mert annyi idősök voltunk, mint te...

Mielőtt fölkeltek, Alster úr csöngetett a szobaleánynak.

- Mondja meg a kisasszonynak, - szólt, - hagyja abba a zongorázást és jöjjön be egy kissé hozzám.

Két perc múlva könnyű lépteket hallott Samu és a függönyön át egy tizenöt éves leány jött be, aki bámulva nézte végig az idegent. A leány szőke volt és kékszemű és egy csodálatosan szép, himzett kötényt viselt, amely a vállát is átfogta. Alster úr átölelte a leányt és ezt mondta:

- Ime, Samuka, ez az én kis leányom, aki szép és jó magaviseletű, de nem tudja a természettant. Pedig mit ér a szépség és a jó magaviselet, a kellő természettani ismeretek nélkül? E hiány pótlása te reád vár, fiam. Hétfőtől kezdve naponként föl fogsz járni hozzánk és az angolkisasszony jelenlétében oktatni fogod Margitot a reális tudományokban. Nos, leányom, nyujts csak kezét a jövődöbeli tanítónak!

Samu helyzete jobbra fordult e nap óta, de Samu, mindent megfontolva, mégsem volt boldogabb. A kávé mérés sütemény-mammutjait botrányosan elhanyagolta és este gyakran járt a színházba. A Feuillet Odiot Maxime-ján könnyezett és kalligrafikus betűkkel írta le minden tiszta papírra jövődö drámái címét. A Hársfa-utca levegője, szatócsboltjai, külvárosi kisasszonyai elviselhetetlenek voltak előtte, mikor az Andrássy-útra gondolt. Az esernyőárus nénike napokig nem hallotta a szavát, mert Samu korán lefeküdt, de sokszor késő éjjelig sem hunyta be a szemét. Meghallott minden csöngetést, a házmaster álmos baktatását, a kávé mérésben tivornyázó bérkocsisok énekét. Úgy rémlett neki, hogy ő a valódi Odiot Maxime, mert az ő Margitja még magasabban áll ő fölött, mint a büszke Laraque Margit a szegény, nemes ifjú fölött...

Valahányszor a tanítási órák végük felé közeledtek és Margit reá függesztette tiszta, világoskék szemét, Samu elborult lélekkel gondolta magában:

- Most megint nem fogom látni huszonnégy óráig! Milyen rettentő végzet, hogy én gumiszagú könyvtárakban, piszkos hársfa-utcai házakban, nyomorgó kishivatalnokok pecsétes asztalkendői mellett vagyok kénytelen eltölteni az életemet! Milyen boldog volnék, ha örökké itt ülhetnék ebben a ragyogó lakásban és a szőke tanítványom zongorázását, hallgathatnám! Nem enném, nem innám, mindig csak őt hallgatnám.

Samut néha meghívták a vasárnapi ozsonnákra, mikor a világos, ibolyaillatu ebédlőben egy csapat fiatal leánynak és a kisasszonyok bátyjainak egész lakodalmi asztalt terítettek. Ilyenkor énekeltek, keringőt táncoltak, minden csodálatosan fényes és szép volt. Samu, ha ilyenkor egyedül ment haza a keskeny terézvárosi utcákon át, ha a kis boltokban sajtot, szalámit vásárló diákokat meglátta, elkeseredve dörmögte:

- Milyen más ott minden, milyen boldogok a gazdag emberek!

Nyáron Alsterék magukkal vitték őt Pörschachba, hol Margittal órákig kóborolt a zöld fák között, együtt ebédeltek, a villa teraszáról együtt nézték a sétálókat. De szeptemberben újra vissza kellett jönnie Budapestre és az esernyőárus néni felbontatlan ágát újra föl bontották esténként.

Samu ismét hallgatta a csöngetést, a házmester kemény lépteit, a becsípett bérkocsisok kurjantását. A szíve elszomorodott és ezt gondolta:

- Ha az Isten jó akarna lenni hozzám, az ő nagy kegyelmével tönkre juttatná a Margit atyját. Ha nem volna egyebe a rajta levő szoknyánál, ha egy szál kendőben menekülne az utcára, egyszerre térdre borulnék előtte és megvallanám, hogy szeretem...

De fájdalom, a jó Isten ma már nem kedveli a népmesei motívumokat. Margitnak sokkal többje volt a rajta levő ruhájánál, sőt a kelengyéje is ki volt állítva egy koronaherceg-utcai kirakatban. Sőt nefelejcses tálcakendőket is kapott és pompás asztalfutókat és a konyharuháinak csodájára jött az egész Belváros és Lipótváros. És a népmesék hősnői nem is kapnak nyolcvanezer forintnyi hozományt és százötven forintos kashmír-pongyolákat. És a népmesék hősnőit nem esketik fényes segédlettel és üdvözlésükre nem érkezik négyszáz telegram, a világ minden tájáról.

Margit, mikor a bécsi úrnak, aki atyja cégébe társul állt, örök hűséget esküdött, nyájasan tette kis kesztyűs kezét a Samu erős tenyerébe és így szólott hozzá megindultan:

- Köszönöm, köszönöm, maga jó volt hozzám mindig... Remélem az új házamban is sokat látom, mert a férjem is igazán kedveli magát.

*

Ki ne emlékeznék arra a szenzációs esetre, mikor az Alster Emil és Tsa cég egy őszi napon csődbe került? A kétmilliónyi passzívával alig állt szemben nyolcszáz ezer forintnyi aktív vagyon s a nagy, európai híré bankcég bukása egy egész csapatát rántotta magával a kisebb vidéki kereskedőknek. Az öreg Alster heteken át nem mozdult ki a lakásából és Bay Leon, a veje, ki a rossz nyelvek szerint úgyszólván egyedül kergette a céget a bukás örvényébe, nyomtalanul eltűnt egy Amerikába vitorlázó gőzhajón.

Oh, Samuka már ebben az időben nem evett napokat. Samuka nagy partie volt, ügyvédi irodája tizenhúsz ezer forintot jövedelmezett évenként, Erdélyben képviselői mandátummal kínálták. Az öreg néptanító előkelő kávéházakban sakkozott reggeltől estig, mert a fia az egész családot Budapestre hozatta. Samuka búcsút mondott a Hársfa-utcának és a Nádor-utca egy üveges folyosóján belül ütötte föl tanyáját és széles, világos angol pantallókat viselt. A Lipótváros megsüvegelte Samukát és a rácsos raktárokon belül már olyanfélét is suttoztak, hogy a city képviselői székébe ő ül be egynéhány év alatt.

Mikor az Alster Emil és Tsa cég nagy csődtömegét megkapta, egyszerre feltűnt előtte az Andrassy-úti palota és egy csodálatosan himzett, vállon át hajló kötényke, melyet egy kékszemű, világosszőke leány viselt. Samu így szólott magában, mikor a legbelső irodában forgatta az írásokat:

- Bolond dolog volna, ha én még egyszer napokat ehetném és tizenöt éves leányokat taníthatnék a természettanra...

Kilenc év nem nagy idő, de mikor egy délben az ajtaján kopogtattak s egy molett, szőke asszony kipirulva megállt előtte, Samu udvariasan szólt:

- Mit parancsol, nagyságos asszony?

- Nem ismer? - kérdezte a vendég.

Samuka, a nagy, hírneves Samu fölugrott.

- Bocsásson meg, - dadogta - igazán nehezen ismertem volna föl...

Margit leült, haja még szőke volt, mint régen, mosolygó kék szemét bánatos felhő borította el. Asszonyi szépségében is megmaradt valami a leányos bájból, a kis Margit édes gráciájából, akivel együtt járta be valaha a wörthi tó partjait. De még sem volt többé az ő Margitja, aki kék ruhájában könnyedén rendezte az ozsonna-asztalt, aki a zongora mellett operett-keringőt játszott, míg a többiek táncoltak.

Margit így szólott:

- Tudja a mi nagy szomorúságunkat, hiszen az ügy az ön kezében van. Azért jöttem önhöz, hogy a hozományomat és kelengyémet bejelentsem, mert az engem illet meg a tömegből. Talán segítségemre lehet, ifjúkori barátságunk emlékéért.

Samu világosan érezte, hogy ezt kellene mondania:

- Oh, nagyságos asszonyom, kilenc éve várom azt a napot, amelyen megvallhatom, hogy szeretem... Elmondtam volna kilenc év előtt, de akkor nem volt egy tisztességes kabátom és önnek nyolcvanezer forintnyi hozománya volt, a kelengyén kívül. Mint kívántam akkor, hogy önnek se legyen többje egyetlen szoknyájánál. A zsúrjaira nem jártam el, holott biztosított, hogy a kedves férje is kedvel, és nem szegődtem lovagul az ön aranyszőke udvarába. De most, hogy búsan és elhagyatva áll itt, most már térdre borulhatok ön előtt és elmondhatom, amit forró szívem parancsol: szeretem, szeretem, szeretem...

De Samu nem mondta ezt, Samu cigarettára gyújtott, mert Samuban nem volt többé semmi a napokat evő diákból. Papírt és ceruzát vett elő és így szólott:

- Diktálja hát az igényeit, nagyságos asszony!...

A leves.

A nyolcvanéves Sárosdy János, az országszerte ismert emberbarát, mint önök olvashatták, ismét háromszázezer koronát ajándékozott egy újonnan építendő lelencház céljaira. Minthogy a nagy lelkek titkos processzusai mindig érdeklik a gondolkodó közönséget, bizonyára nem végzek fölösleges munkát, amikor az alapítvány történetével megismertetem önöket.

*

Az öreg nábob több mint tíz éve együtt lakik a vejével és a leányával. Mikor a katonai liferálások mezejéről hófehér hajjal visszavonult, pompás kis palotát vett a Dessewffy-utcában s a vasrácsos kapu tüköruvege elé borotvált képű portást állított. A járatlanok mágnáspalotának nézték a házat, főképp olyankor, amidőn a Sárosdy János veje, Gyoroky Emil kamarás úr ő méltósága a feleségével délutánként kikocsizott. A nábob vénségéig lókupec maradt, de a leányait, kivétel nélkül, a közélet kitűnőségeihez adta feleségül. Zsuzska a legfiatalabb, valami fürdőhelyen belehabarodott Gyoroky Emilbe, aki akkoriban a galamblovó-versenyen negyvenhatos szeriést csinált, s diadallal vitte haza a Ferdinánd Oszkár főherceg aranyserlegét. A verseny után bál volt s Gyoroky a szőke Sárosdy Zsuzskával táncolta a kotillont. Az Isten tudja, mit beszéltek tánc közben, de Zsuzska másnap délből így szólott az apjához:

- Tudod-e, mi az újság, apuskám?

- No?

- Karácsony előtt férjhez megyek Gyoroky kamaráshoz.

A nábob, aki már megszokta, hogy semmibe se vegyék, telehintette paprikával a levesét, aztán közömbösen így válaszolt:

- Tehát ismét megengedi a gondviselés, hogy egy léhűtő adósságait kifizessem...

A kifakadás nem volt túlzott, mert Sárosdy közel kétszázezer forintot áldozott arra, hogy a veje fiatalkori bűneinek végső nyomait is eltüntesse. Minthogy Zsuzska volt az utolsó leánya, a házaspár nem költözött el az aggastyán házából, hanem pompásan berendezkedett a Dessewffy-utcai palota első és második emeletén. Sárosdy mindössze három szobát tartott meg magának a földszinten, míg Gyorokyék hangos zajjal vették birtokukba az udvart, az istállót és a kocsiszíneket.

- Remélem, hogy ezután is együtt ebédelsz velünk, - mondta a fiatalasszony az apjának.

A háztartást tényleg így rendezték be: az öreg úr Gyorokyéknél ebédelt, az első emeleten, s büszkén elmondhatta, hogy a világegyetemben ő ad ki az ebédjére legtöbbet; a fertályfont hús, amit naponként megevett, körülbelül negyedmillió forintjába került egy éven át. A fiatalok vadászkocsin rándultak ki barátaikkal a lóversenyre, télen villát béreltek a Riviérán, s szobaleányokkal, inasokkal, lovászokkal, kulcsárnővel és francia szakáccsal népesítették be a budapesti palotácskát.

Sárosdy szóltalanul nézte a költekezést, a vagyona kibirta ezeket a kis érvágásokat, de a volt lókupec egész keserősége feltámadt benne, mikor a veje, vagy a leánya észrevétették vele, hogy nem igen tartják úriembernek. Parvenü eredete föllázadt, mikor az inas méltóságos úrnak szólította Gyoroky, míg őt csak mintegy kegyelemképp nagyságolta. Délből, ha a fiatalok valamivel tovább elmaradtak a rendes időnél, s ő éhesen járt fel s alá az ebédlőben, haragosan becsöngette a szobaleányt.

- A méltóságos asszony nem hagyta meg, hogy mikor tér haza?

- Nem, nagyságos úr.

- Akkor tálaljanak nekem odalenn a nappali szobában. A méltóságos asszony pedig ebédeljen, ha neki tetszik, akár éjfél után...

Gyoroky előkelő humorral fogadta az apósa zsörtölődéseit, mint a felnőtt ember, aki valami éretlen gyerekekkel tréfálgozik.

- Öregem, ne mérgelődjék, mert ez árt a szervezetnek... Inkább fogadja meg ötezer forinttal Numa II-öt...

A fiatalasszony pedig mosolyogva simogatta meg az öregember tüskés állát.

- Mi, apuskám, nem élhetünk úgy, mint te éltél fiatal házaskorodban... Az uram helyzete megköveteli, hogy mindenütt ott legyünk... Ne mormogj, hanem nyugodj bele abba, hogy a vöd előkelő gentleman...

Sárosdy János ilyenkor szó nélkül vonult vissza a hálósobája kanapéjára, s míg a lábait gondosan betakargatta a különböző plüssökbe és prémekbe, a bosszúvágytól csillogó szemmel dörmögte:

- Előkelő gentleman az én pénzemért; no iszen várj. Majd megmutatom, hogy én is föl tudlak dühösíteni benneteket...

Két nappal később hosszú cikkek jelentek meg a lapokban az öreg Sárosdy János bőkezűségéről. A nábob ugyanis előkereste a címjegyzéket, s az első jótékonyági egyletnél, mely a szemébe akadt, negyven vagy ötvenezer koronás alapítványt tett. A palotában egymást érték a deputációk, feketekabátos szónokok tremolázó hangon jelentették ki, hogy Sárosdy Jánost jókedvében teremtette a magyarok Istene; a kamarás pedig, mikor egyedül maradtak, dűhtől kipirulva mordult az apósára:

- Inkább a gyerekeinek adná a pénzét, semhogy mindenféle léhűtő és stréber fejéhez dobálja... Ha így folytatja, hát annyi se marad, amennyiből tisztességesen eltemettethetjük...

A nábob sunyi pillantással húzta össze magát, s ravasz kenetességgel válaszolt:

- Áldás van az olyan pénzen, amit a szegényeknek és a nyomorultaknak adunk...

A tavaszi lóversenyek idején Gyoroky egész nap a trainer-telepeken futkosott s komolyan pályázott arra, hogy Pitt-tel megnyeri a derbit, - az amúgy is gyenge nyárspolgári rend fenekestül fölfordult a Sárosdy-palotában. A fiatalasszony kora hajnalban kelt, gyorsan feltűzte a haját, s rövid reggeli után könnyű fogaton hajtattott ki férjével együtt a reggeli galoppokra. Néha csak ebéd után tértek haza, néha váratlanul Bécsbe utaztak, majd búcsúzás nélkül lerándultak a tiszaháti birtokukra. Az öreg emberrel jóformán senki sem törődött, a lánya néha sietve homlokra csókolt, a veje csak minden ötödik-hatodik nap fogott kezét vele s félvállról tudakozódott az egészsége után. Sárosdy többnyire egyedül ebédelt a földszinti lakásában s mivel a szakács előtt se örvendett túlságos tekintélynek, nem egyszer olyan fogások kerültek az asztalra, melyektől parasztgyomra ugyancsak irtózott.

- A méltóságos úr meg fogja keserülni ezt a viselkedést, - mondta ebéd után, ha rendes szokása szerint kissé pihenni tért.

Három nappal a derbi előtt, a Sárosdy-palotában a kulcsárné is a lovakról beszélt. Az inasok a sportujságokat bujták, a lovászok - különböző álnevek alatt - fogadásokat kötöttek a bookmakerekkel, a Gyoroky-pár pedig az ebéd fölött ismeretlen angol szavakkal dobálózott. Jóformán senki se tudta, hogy mit eszik, csak az öreg Sárosdy fintorgatta az orrát, mikor a levesét kanalizni kezdte.

- Öcsém, - mondta az inasnak, aki diszkrét lenézéssel állott meg előtte, - mondja meg a nagyságos szakács úrnak, hogy charlatán... A méltóságos úr lehet, hogy a hideg levest szereti, én azonban a paraszt izlésemmel megszoktam, hogy a leves megégesse a szájamat... Itt van különben tíz krajcár, hozzon egy adag tisztességes levest a legközelebbi vendéglőből...

Az inas gúnyos mosollyal vette át a tíz krajcárt, a fiatalasszony azonban elsápadt a haragtól.

- Tegye le a pénzt és vigye ki a tányérokat. Azt hiszem, látja, hogy az öreg nagyságos úr csak tréfál...

A kamarás, aki mindaddig egy titkos számítással volt elfoglalva, szintén felütötte a fejét a papírról.

- Édes öregem, - mondta, - lehetne annyi izlése, hogy nem beszélne ostobaságokat a cselédjeim előtt... Ha maga miatt nem is, de én miattam, aki nem szoktam meg az ilyesmit...

A vén ember alázatosan meghajolt, s bűnbánó arccal dörmögte:

- Ezennel bocsánatot instálok a méltóságos úrtól, amiért úri házában illetlenül viselkedtem... Ezentúl, ígérem, hogy nem lesz panasza ellenem...

A kamarás ebéd után nem fogott kezét az apósával, a fiatalasszony pedig sértődve nyujtotta csókra a homlokát. A nábob összezsugorodva haladt le a lépcsőkön, s mikor a szobája ajtaját bezárta maga mögött, egyszerre titokzatosan elmosolyodott...

- A méltóságos úr meg fog pukkadni, - mondta, miközben az íróasztal mellett helyet foglalt.

A következő vasárnap gyönyörű cikkek jelentek meg a napilapokban az öreg Sárosvy nagy szívéről. A nábob, aki nemes gondolkozásának már annyi jelét adta, ismét háromezer koronát küldött Laczfő grófnak, a lelencek-egyesület elnökének. „Boldog vagyok, - írta kísérő levelében, - hogy ezt a csekélységet az Excellenciád rendelkezésére bocsáthatom, s a magam részéről is elősegíthetem némiképp, hogy a szegény lelencekből tisztességes polgárokat neveljenek... Ha a gondviselésnek úgy tetszik, hogy még meghosszabbítja egy vénember életét, remélem, hogy újabb adományokkal is támogathatom nemesszívü egyesületüket.”

A következő hét elején, - két nappal azután, hogy Pitt egy nyakhosszal második lett a bécsi derbin, - mágnásokból és képviselőköl álló küldöttség tisztelgett a Sárosvy-palota szalonjában. A nábob a veje és leánya társaságában fogadta a megjelent urakat s mialatt Laczfő gróf lendületes beszédben köszönte meg a nemesszívü adományt, titokban odasandított a kamarás felé.

- A méltóságos urat most megütheti a guta, - mondta magában, miközben a szíve csaknem kicsordult a gyönyörűségtől...

A férj.

Szalóky, aki irnok volt a szolgabírósnál, egy vasárnap délben arra tért haza a hivatalból, hogy az udvart hatalmas patália veri föl. A felesége, akit Szalóky földöntúli szépségnek tartott, valami cselédpletyka miatt harsogó polémiát folytatott a szomszédos rendőri tollnok-néval, s Szalóky épp akkor lépett az udvarba, mikor a tollnokné ezt kiáltotta a feleségének:

- Ha nem hallgat, rögtön odavágom a ténsasszonyhoz ezt a cirokseprőt!

Szalóky erre élénken közbelépett, s többek közt „szájas kígyó”-nak minősítette a rendőri tollnoknét. A dühös asszony erre láthatólag elsápadt, csöndesen lebocsátotta a cirokseprőt, s míg az irnokné diadalmasan visszavonult, ő gúnyosan közelebb hajolt a harciasan berzenkedő Szalókyhoz.

- Jobb lenne, - mondta, - ha maga is arra ügyelne inkább, hogy a felesége ne szarvazza föl lépten-nyomon.

- Kit? - hörgött Szalóky megrendülve.

- Magát, tisztelt úr, magát. Mindenki tudja, csak épp maga dugja a fejét strucc módjára a homokba.

- Asszony, kiről beszél? - ordította Szalóky, miközben a tollnoknét vaserővel megragadta.

Az asszony kiszabadította magát az őrző irnok kezei közül, aztán a fojtogatástól sápadtan folytatta:

- Amíg maga ott körmöl a hivatalban, addig Gály itt settenkedik a menyecske körül. Az egész ház tudja, a cselédek is - csak maga nem. Jöjjön egyszer haza délután három óra felé, akkor majd nem szorul arra, hogy tőlem halljon részleteket.

Szalóky nagyot lélegzett, aztán szó nélkül besurrant a lakásába. Az ebédnél egyre csak a feleségét nézte: a karcsu, rózsásarcu asszonykát, akit két évvel ezelőtt hozott el egy őszi napon Csabrendekről. Az asztalos leányára szerencse volt a szolgabírósnál kötött házasság, Szalóky pedig folytonosan úgy érezte, hogy ő egy nem neki szánt boldogságot bitorol. Miképp is lehetett, hogy a kíváncsú ifjú teremtsen neki szentelje a szépségét és az életét? Két éven át mindig csak azt leste, hogy egy reggel föl fog ébredni az álmából; s a reggel ime könyörtelenül megérkezett. A szegény irnok, aki huszonöt év óta naponként tíz órát körmölt s aki talán születése óta a munkának és a kötelességnek élt, attól félt, hogy a legelső falat a torkán akad; de az ebéd szerencsésen véget ért anélkül, hogy valamely végzetes baj történt volna. Szalóky ebéd után megcsókolta a feleségét, aztán szivarra gyújtott és kísértelt a levegőre. Céltalanul kószált ide-oda a városban, kétszer megkerülte az érseki parkot, majd benézett a kávéházba, hogy újságot olvasson. A betűk azonban szétfolytak a szeme előtt.

- Mit tegyek? - gondolta a nyomorult irnok fulladozva. Mert ő valóban nem tartozott ama hősök közé, akik a hűtelen asszonyt megfojtják, vagy elkergetik. És mit is ért volna azzal, ha csakugyan elkergeti? Ő maga is mellének szögezhetne volna a revolvert; hiszen egy napig se tudott volna élni a szépséges felesége nélkül. - Mit tegyek? - gondolta bánatosan, miközben a kávéját kifizette a főpincérnek. Egy darabig még ott kószált a piaci lámpa körül, aztán egyszerre csak odavetődött a megyeház elé. A portánál álló hajdu bizalmasan köszönt neki, - és Szalókynek ekkor különös ötlete támadt.

- Itthon van a tekintetes főszolgabíró úr? - kérdezte a pöfékelő Tóth Jánostól.

- Azt vélem, hogy csak most végeztek az ebéddel, - mondta a zsinóros Tóth János.

Gály, a főszolgabíró, a megyeház második emeletén lakott. A dúsgazdag úr csak passzióból szolgált a vármegyét, a székház istállójában hat lova, a kocsiszínbén három fogata állott, tamáshegyi birtoka pedig igazi mintagazdaság volt. Gály már a parlamentbe is bejuthatott volna, de ő vidéki kiskirályságát nem igen volt hajlandó elcserélni a nagyvárosi tucatpozícióval. Szalóky, míg a szőnyeges márványlépcsőn fölfelé haladt, egy-kétszer verejtékes homlokkal fogódzott meg a bársonyos karfában, mert úgy rémlett neki, hogy azonnal összeesik.

- Itthon van a tekintetes főszolgabíró úr? - kérdezte az előszobában a hajdútól.

György huszár bejelentette az irnokot s Szalóky pár perc múlva a főszolgabíró úr barátságos ebédlőjének ajtajában kuporgott. Gály, aki kávé mellett ült és igen vastag szivart szítt, nyájasan intett neki az asztal mellől.

- Szervusz, Szalóky apám, lépjen közelebb! Mi szél hozta most ide, mikor minden jóra való férfiú kéglit játszik a polgári olvasóköriben?

Egy üres pohárba bort öntött a vendége számára, Szalóky pedig zavartan motyogott:

- A Dénes-ügy miatt bátorzkodtam... a csengőd-pusztai verekedés ügyében... Az aktákat ma délben hazavittem... de a csendőrök jelentése ott maradt a kancelláriában... Mivel pedig a tárgyalás holnap reggelre van kitűzve...

A főszolgabíró hangosan elnevette magát.

- Teringettét, hát emiatt zavarta meg a vasárnapját? Szalóky apám, maga nagy bolond...

Az irnok szemeit most egyszerre elfutották a könnyek, keze, amelyben a boros poharat tartotta, hirtelen remegni kezdett, - aztán fuldokolva odaborult az asztalra.

- Tekintetes főszolgabíró úr, hazudtam, nem ez a bajom. De most hallottam, hogy a feleségem megcsal s hogy a tekintetes főszolgabíró úr hozzánk jár, amíg én a hivatalban körmölök... Azért jöttem hát... azért jöttem... azért jöttem...

Gály arcáról eltűnt a jókedvű mosolygás, a főszolgabíró főlegyenesegett a székében s ridegen, száraz hangon kérdezte:

- Tehát miért jött?

A Szalóky ábrázatán keserves könnyek folytak végig, reszkető karjával a Gály fehér keze után nyúlt, aztán gyáva sírással dadogta:

- Mit akar tőlünk, mit akar, mit akarhat? A tekintetes főszolgabíró úrnak mindene megvan, amivel az életét megédesítheti: fiatal, gazdag, szép, előkelő uriember. Minden asszony szerelmesen a karjaiba hullik, míg én...? Én csak szegény nyomorult kutya vagyok, az egész világon semmi örömem rajta kívül. Mért irigyli hát tőlem ezt az egyet, minek bánt, mit akar, miért kerget a halálba? A tekintetes főszolgabíró úrnak csak annyi ez, mintha egy szivarra gyujtana, engem, hitvány ördögöt pedig a poklokra kerget... A főszolgabíró úrnak egy pillanatnyi szórakozás, nekem, nyomorultnak, az élet és halál kérdése...

Szalóky görcsösen vonaglott, a főszolgabíró pedig elgondolkodva tovább füstölt. Aztán egyszerre csöndesen megszólalt:

- Szalóky apám, biz Isten, igaza van. Ostobaság volt, hogy ilyesmi az eszembe jutott, ámbár szavamra mondom, hogy semmi se történt közöttünk... De mindegy, akárhogy volt, most már örökre vége... Mondjon hát valami okosat, hogy mit tegyünk?...

Az irnok hálásan emelte föl zilált fejét, aztán bátortalanul rebegte:

- Talán írni kegyeskednék neki, hogy mindennek véget vet... Egy kurta, de határozott levelecskét, mely minden félremagyarázást kizárna...

A főszolgabíró beleegyezőleg intett.

- Helyes, azonnal megírom. És rögtön, még ma délután, a postára adom...

Gály megírta a levelet, az irnok pedig félénken közelebb sompolygott hozzá.

- Ha megengedi, magam adom át, a saját kezemmel. Így gyorsabb és biztosabb.

- Maga? Nem gondolja, Szalóky apám, hogy ez különös és szokatlan lesz? Egyébként én azt sem bánom, ha maga jónak látja...

Az irnok szemében a hála könnyei jelentek meg, aztán gyorsan lesietett a megyeház lépcsőin... Öt perc múlva már otthon volt a saját lakásán, s lihegve, titkos diadallal csókolta meg a felesége piros ajkát.

- Itt egy levél, - mondta sunyi ábrázattal, - egy levél, neked küldték, olvasd el...

És míg az asszony feltépte a borítékot, ő szemérmatosan, gyöngéd tapintattal sietett el kéglizni a polgári körbe...

A himzett kötény regénye.

I.

Mikor Ádám Jenő, aki harmincéves koráig mint sötét gonosztevő tett szert félelmetes hírnévre, egy májusi napon oltárhoz vezette Mersich Klárikát, körülbelül így szólott magában a templomból kijövet:

- Bizony Isten injúria, hogy a sors a szemérmetlen macska kezébe játssza az ártatlan kanári-madarat... Ez a kis teremtés mindedig a hímzörámája, a regényei és a barátnőinek korrespondenciája közt töltött el tizennyolc esztendőt... És én?... Jobb nem beszélni róla ebben az ünnepies pillanatban! Mefisztó oltárhoz vezeti Gretchent - és a pap a jó Isten nevében áldja meg ezt az ijesztő házasságot!...

Ádám Jenő tényleg nem igen ismerte eddig a hímzörámák, az Ohnet-regények és a penzióbeli levelezések hangulatát... Mikor a templom színes mécseit, a szobrok aranyos diadémját, a tömjénfüstös atmoszférát elhagyta, mikor egy édes, ijedt kis teremtés, aki tizennyolc évig ismeretlenül is ő felőle álmodott, meghatva simult oldala mellé a jól elzárt batárban, Ádám egy pillanatilag lelkifurdalások közt gondolt léha, céltalan életére... Nem volt valami lágyszívű fickó, de most mégis megijesztette az a felelősség, melyet egy egész életre magára vállalt... Meg fogja-e érteni ezt a finom, érzelmes kis perszónát? Meg fogja-e valósítani leánykori álmait, melyek egy fehér, ismeretlen világban születtek? Ádám így szólt magában bizonyos rezignált humorral:

- Most már mindegy, most már nem használ a töprenkedés...

Klárka nem tudott olvasni a lelkekben, Klárka boldogan hunyta be a szemét, míg a kocsi a népes utcákon át hazavitte őket... Olyan csodálatos volt ez a napsugaras, ibolyaillatos világ; Klárka asszony volt, a fehér fátyol végigomlott a termetén és mellette egy frakkos szótlan úr - a férje - szorongatta meghatva a kezét. Hogyan történt mindez - és most már mindörökké így lesz-e? Klárkának eszébe jutott az a négyes, melyet Ádám egy novemberi pikniken vele táncolt - és most sírni szeretett volna arra a furcsa gondolatra, hogy ez az illedelmes, udvarias idegen, mint az ő drága uraskája ül mellette a batárban...

Klárka álomban töltötte el azt a hat hetet, mely a májusi délutánt követte. A déjeuner-n fényes beszédekkel mondtak, később utiruhában kihajtottak a budai vaspályához, majd harminc különböző hotelben ették végig a table d'hôte-kat, értekeztek a pincérekkel, a liftes embe-ekkel, az aranypaszomántos szállóbeli szolgálkkal, harminc különböző városban nézték végig a galériákat, a harangjátékokat, a dómokat, töméntelen vasúti kocsi ablakából merengtek el az olasz égbolt kékségén, - de Klárka lelkében egy rövid, édes, leírhatatlan álommá folyt össze ez a gyönyörűségteljes negyvenkét nap. Klárka június közepén ébredt föl: a Teréz-körút egy második emeleti lakásában - a világ legeslegszebb fészkében, melyhez hasonlót sohasem láttak az Ohnet grófnői, ámbár (mint ezt Ádám a legelső napon konstata) a fürdőszoba sötét és kicsiny volt egy hétszáz forintos lakáshoz.

Ekkor, egy esős, júniusi napon, kezdődött a Klárka élete... Klárka levetette a selyem-bluzokat, kicsomagolta a koffereket - és csodálatos vállas kötényeket szedett elő a gardero-be mélyéről... Mikor a lusta Ádám felnyitotta a szemét, pillantása legelsőbben is egy vállas himzett kötényre esett, mely lelkesedve sürgött-forgott az ágya körül. A himzett kötény nem pihent egy pillanatra sem; majd a bútorok körül pepecselt, majd a konyhát bújta, majd a spájzban mérte a fűszereket egy csillogó rézmérlegen... Ádám, aki eddig csak zsúrozó vagy

táncoló asszonyokat látott, egy felsőbb lény jóakaratával nézte a himzett kötény fáradalmait... Kacagni szeretett volna arra a gondolatra, hogy a szekrényeket cifra csipkéekkel szegélyezik, hogy a rézcsapot smirglivel tisztogatják, hogy reggel hét órakor komolyan reggelit főznek, - mikor ő eddig sohasem látott csipkés szekrényeket, a smirglinek hírét sem hallotta s tizenegy óra tájban szokta meginni a reggeli teáját... A kis vállas kötény gazdája oly szigorúan vette mindezeket, mintha a világ sorsa egyedül a rézkilincsek tisztaságától függne... És Ádám egy lomha óriás jókedvével fordult a másik oldalára, hogy tovább aludjék...

Ádám egy forró csókra ébredt föl, mellyel álmában a homlokán illették... A himzett kötény ilyenkor föléje hajolt s egy kisleányos hang így szólott hozzá:

- Kilenc óra, uram, a kőművesek már másodszor reggeliztek...

A lusta Ádám, aki nem igen érdeklődött a kőművesek életviszonyai iránt csodálkozva kérdezte:

- Nos?

- Nos tehát, - egy-kettő, talpra!... Ki látta, hogy az ember a párnák közt töltse az ifjúságát?... A pacsirta vígan dalol a levegőben - és ön úgy alszik, mint a havasi medve!...

Ádám, aki mindeddig komolyan azt hitte, hogy a pacsirta is csak tízfelé ébred, elkeseredve hagyta ott puha, hűsöges vánkosit...

Kilenckor kelni, pontosan kifizetni az állami adót, a délelőttöt verejtékes munkában tölteni - mindezekről szentül azt gondolta eddig, hogy csak az ifjúság bolondítására valók... Míg odakünn elszántan állt a hideg zuhany alá, szomorúan dörmögte:

- Úgy élek, ahogy az olvasókönyvek előírják...

Ebben azonban volt némi túlzás, mert Ádám, a kilencórai fölkelés dacára, sem élt az axiómák tanácsai szerint. Ez alkalommal ugyanis fájdalmas szívvel kell kijelentenem, hogy a himzettkötényes kis perszóna hitese férje szívéből gyűlölte az axiómákat, az ókori bölceket, az olvasókönyvek tanácsait s érthetetlen gyűlölettel viseltetett ama geometriai emberek iránt, akik előre megfontolt szabályok szerint rendezik be életüket. Mit cifrázzam soká, t. olvasók: hősöm eddigelé egy rendetlen, hanyag, felületes bohém gondolkodásával járta az élet ösvényeit s ugyancsak a szemébe nevetett volna annak, aki vörös léniás háztartási könyvekről, kismosásról és nagymosásról, vacsorapénzről és vasárnapi kimenőről közölt volna vele bizalmasabb részleteket. Ádám úr meglehetősen furcsának találta, hogy valaki a zellerkérdés iránt érdeklődhessék, mikor a létezés vagy a halál nagy problémái még mindig homályosak az emberiség előtt. Ádám úr nevetségesnek találta, hogy valaki a szabóját kifizesse, hogy komoly hivatalos órákat tartson, hogy öregségére takarékpénztári könyveket gyűjtsön, mikor ma vagyunk és holnap, - holnap ki tudja, hogy leszünk-e?

A t. olvasó bizonyára kitalálja, hogy a különböző világnézet, mint annyi ötfelvonásos tragédiában, itt is nagy erkölcsi ellentétet okozott a házasság életében. A tizenhét éves kis bölcs komoly becsvággyal intézte a háztartás gondjait és délután csak akkor feküdt le, ha a legutolsó poratombot is szerencsésen fölfedezte az előszobában. Szóval, Klárka komoly volt, mint egy akadémikus, Ádám pedig könnyelmű, mint egy gamin. És a százhusz napos asszony, aki egy korrekt és szerelmes lovagot vélt fölhaláltni az ő egyetlen uracskájában, néha könnyes szemmel gondolt arra a nagy, könnyelmű, rossz gyerekekre, aki a felesége csókjait is egy lusta óriás jóakaratával tűrte... Könnyei ráhullottak a portörlőre, a himzésre, a háztartási könyvre és e könnyek ezt mondták a maguk szomorú némaságában:

- Nem szeret az uracskám, nem szeret, nem szeret...

II.

Klárka, aki egy idő óta búsan törölgette a kredencet és a szalonsztalt, egy komoly és tapasztalt nagynéninek mondta el bizalmas megfigyeléseit. A nagynéni végighallgatván a tényállást, megsimogatta a Klárka haját és így szólott komoly meggyőződéssel:

- Nem szeret, mert szelid vagy, mint egy baba. Féltékennyé kell tenni az uradat, meglátod, hogy kijön majd a flegmából...

- Ha csak az kell, - mondta Klárka önbizalommal, - oly féltékennyé teszem, mint a velencei mórt...

Ádám, hazatérve egy nap a klubjából, a himzett kötény gazdáját ott találta az utcai ablak mellett. Klárka hirtelen fölriadt, Ádám pedig nevetve megkérdezte tőle:

- Miről gondolkodott, kis bolond?

- Nem gondolkodtam, - felelte Klárka, - időm sem lett volna ahhoz, hogy gondolkodjam. Mondja, hogy hívják azt a nagy huszárt?

- Melyik huszárt?

- Aki odaát lakik az emeleti lakásban...

Ádám csodálkozva kérdezte:

- Miért akarja tudni a huszár nevét?

- Miért? Az kellene csak, hogy magának megmondjam... Furcsa huszár, hogy naphosszat idehaza kuksol a lakásában... Ő is egyedül van, én is egyedül vagyok - oly szomorúan nézzük egymást a bezárt ablakon keresztül...

Történetünk elején azt mondtuk: Ádám mint sötét gonosztevő tett szert félelmetes hírnévre. A gaz Ádám tizenöt éven át egyébbel sem foglalkozott, mint az asszonyi lélek pszichológiájával - és még sohasem talált olyan asszonyra, aki urát az udvarlóira figyelmeztette volna. Ádám tehát mindig megértette, hogy miről van szó - és így felelt az ő arrogáns hidegvérével:

- A huszárt Kleinecknek hívják, báró Kleineck a 49-ik huszárezredtől... Jelenleg azonban Oszkár királyi herceg adjutánsa s mivel a fenség az olasz udvarnál vizitel, elhagyatva szalmaözevénykedik idehaza...

A vacsoránál Klárka szórakozottan babrált a tányérján.

- Szép dolog a huszárság, - mondta, - egy huszár többet ér, mint öt közönséges polgár...

Mikor Ádám úr a következő estén hazatért, a himzett kötény birtokosa ijedten dugott egy levelet a tükrös szekrény nyitott fiókjába. Ádám színpadias sikoltást hallatott.

- Asszonyom, - kiáltotta, - tudni akarok mindent, - beszéljen, mit dugott a fiókba?...

Klárka rémülten állt az inkriminált fiók előtt.

- Nem engedem, nem szabad tudnia... Vagy bízik bennem vagy nem... Ámbár (tette hozzá kacérul) az se volna csuda, ha bolondot tennék, mikor az uram nem szeret...

- Egek, maga a huszárt szereti...

- Nem - nem szabad rólam rosszat gondolnia... A huszár oly szerény, oly félénk, hogy csak a szemével mer szólni hozzám...

- Meg fogom ölni a félénk huszárt, - mondta baljóslatúlag Ádám.

Mord kedéllyel ette a vacsoráját, de később, a csemegénél, fölengedett.

- Igazán szereti azt az embert? - kérdezte Klárikától szelíden.

- Nem... Megharagudna, ha bevallanám...

Ádám egy könnyet morzsolt szét a szemében.

- Mondja meg az igazat... mit ér, ha a hátam mögött szerelmes belé?... A szerelmet nem lehet erőltetni, gyermekem... hiszen oly fiatal volt, mikor a feleségemmé lett. ...Mondja meg őszintén a titkát... gondolja, hogy egy bizalmas barátnője ül mellette a kályhánál...

Klárika megszorította az ura kezét.

- Maga oly jó, - mondta, - és lehet-e visszafojtani a szerelmet? A huszár oly ragaszkodással vett részt szomorú egyedülletében, hogy az akaratom ellenére megszerettem... Eleintén csak némán néztük egymást, most már mindenféle jelekkel közli velem délutánoként az érzelmeit. Ma - de nem mondom tovább, mert megharagszik.

- Ugyan hogy gondolhat ilyesmit?

- Ma csókot intett az ablakon át... százkilencvennyolc csókot... megolvastam...

- És miért nem intett kerek kétszázat?

- Mert a nénikém elzavarta...

A ravasz Ádám keserűen ingatta a fejét.

- Ha szereti, nem kényszerítem, hogy az enyém maradjon... Az együttélés most már mindkettőnkre kínos lenne... Szerettem magát, nagyon szerettem... de a sors nem akarta, hogy boldog legyek...

Klárika ijedten nézett az urára.

- Ne beszéljen így... nem akarom... hátha még segíthetnénk a dolgon...

- Nem, most már mindennek vége...

Ádám arcán oly kétségbeesés mutatkozott, hogy a bolond Klárikának majd megszakadt a szíve... Csak egy hajszál akadályozta meg abban, hogy mindent bevalljon az urának, de ekkor eszébe jutott a tapasztalt nagynéni s így szólott dacosan a lelke mélyén:

- Hadd higgye, hogy az igazat mondtam, nem szabad, hogy tovább is babának nézzen...

III.

Másnap - Ádám komor hangulatban itta a feketéjét - a szobaleány egy névjegyet hozott az ebédlőbe. A névjegyen e sorok állottak: Freiherr Hans von Kleinecke, k. u. k. Rittmeister, Adjutant Seiner kais. u. kön. Hoheit d. Erherzog Oscar.

Klárika sápadtan tette le kezéből az újságot.

- Nem szabad elfogadnia, - dadogta, - nem engedem... a hozzám való szerelmére kérem, hogy ne fogadja el...

Ádám csodálkozva nézett a feleségére.

- Mit gondol, - mondta, - nem tehetem, hogy ilyen durva módon visszautasítsam... Talán - tette hozzá, mosolyogva, - éppen a kezét fogja megkérni tőlem...

- Ne tréfáljon... esküszöm, hogy nem tudja, mit tesz... El fogok süllyedni szégyenletemben...

- Csitt... itt van a huszár...

Kopogtattak az ajtón - s a következő percben már előttük ütötte össze a sarkantyúit Oszkár királyi herceg adjutánsa, Ádám fölugrott a helyéből.

- Isten hozott, - mondta, - szép tőled, hogy a fészkemben fölkeresel...

És Klárika felé fordulva, jókedvűen folytatta:

- Kleinecke báró... fiatalkori, bizalmas barátom... Legénykoromban együtt udvaroltunk az asszonyoknak a balatonfüredi sétatéren...

- Hogyan, hát ismeri? - susogta Klárika zavartan.

- Persze...

A huszár meghajolt a himzett kötény előtt.

- Nagyságos asszonyom, bocsássa meg, hogy a boldogságukat megzavarom... A fenséges úr akaratából történik, aki holnap érkezik Budapestre az olasz udvartól... Ő fensége távirati úton bízott meg, hogy a szentjánosi vadásztársaságot összehívjam s mivel Ádám régi vadász-cimbora, bátor voltam tudtára adni a meghívást...

Szivarra gyújtottak, csevegtek; Klárika pedig fölállt a helyéből:

- Magukra hagyom önöket... tudom, hogy van miről beszélgetniük...

- Dehogy; nincs maga előtt titkunk...

Rátértek a szentjánosi vadászatokra, de Ádám hirtelen abba hagyta később a megkezdett diskurzust.

- Sokat látunk az ablakban, a feleségemnek régóta föltűnik a lusta és unatkozó huszár... Egy huszár, aki naphosszat a lakásán cigarettázik, ez teringtett, nem tartozik a mindennapi látnivalók közé...

A kapitány komikus pózba vágta magát.

- A tudomány, - deklamálta - a stratégia fontos tételei tartanak vissza a társadalomtól és az élettől... A fenséges úr szent akarata, hogy a vezérkarba lépjek s az embernek megkeményedik a feje, ha az iskola padjából kikerült...

- Nono, nem merném kutatni az igazi okot...

Klárika oly halálos rémülettel csípte meg az ura karját, hogy Ádám majdnem fölsikoltott.

- Úgy beszél, hogy komoly lépésre szánod el magad... hogy egy édes kis teremts fogja megosztani veled a kleineck-waldbachi majorátust...

A kapitány nevetve rázta a fejét, de a ház úrnője szélvészfért ugrott föl most a dohányzó-szoba foteljéből.

- Bocsánat, - szólt remegve, - halaszthatatlan dolgok... a szabóné háromra ígerte, hogy a ruhapróbát megtartjuk...

IV.

A hadsegéd csak késő délután távozott s mikor Ádám elindult a feleségét keresni, a fürdő-szoba egy homályos kuckójában találta meg a vállas kötény tulajdonosát... A ház úrnője, megfélemezve asszonyi méltóságáról, keservesen sírdogált a sarokban...

- Ne sírj, - mondta a kegyetlen Ádám, - a huszár megkérte a kezdet...

Klárka az urára emelte könnyes szemét.

- Elmegyek, - szólt, - visszatérek a mamához, mert ma bebizonyítottad, hogy nem szeretsz...

- Ugyan mivel?

- Majd elsülyedtem az előtt az idegen ember előtt... Nem szeretsz, nem szeretsz, nem szeretsz,

- folytatta sírva, - mert különben nem szégyenítettél volna meg ennyire...

- De hiszen a huszár nem idegen ember... Százkilencvennyolc csókot intett neked délután az ablakból...

Klárka zokogva gubbaszkodott össze, - de Ádám most kedveskedve simította meg a sírásban fölborzolt haját.

- Látja kis csacsi, - mondta, - nem kell tréfálni a huszárokkal... Mert ugyan mit gondolhatott Kleineck báró, mikor magát ott látta az ablaknál?

A himzett kötény csücske nedves lett a leomló könnyektől - és Klárka így szólt elkese-
redve:

- Nem igaz, semmit sem gondolt, mert én csak akkor álltam az ablakhoz, mikor maga az előszobában csöngetett...

- És a százkilencvennyolc csók?

- Hallgasson... mert kiugrom az ablakon.

Ádám a karját nyújtotta Klárka asszonynak és diadalmenetben vonult le vele a fürdőszobából a szalonba... A költői igazságszolgáltatásnak tartozom azzal a kijelentéssel, hogy Ádám azontúl még forróbban szerette az ő bolond kis feleségét.

Az ékszer.

Délelőtt tíz óra volt; Csernáné, a második emeleti ügyvéd felesége, épp a konyhaasztalon könyökölt, s a mindenesleánnyal számolta el a piaci tételeket. A tárgyalás meglehetősen viharosnak ígérkezett, mert Mari sehogy se tudott számot adni arról a hét krajcárnyi különbözetről, mely a tételek végösszege és a tényleges pénzmaradvány közt tátongott. Csernáné visszafojtott méreggel hallgatta a Mari légies mentegetőzéseit, később pedig affektáló nyugalommal ezt mondta:

- Itt, kedvesem, ne igen számítson arra, hogy a konyhapénzt megdézsmálja... Jó asszony vagyok, de a tolvaj cselédet nem tűröm... Két hét múlva mehet az Isten hírével...

Mari a csipőjére tette a kezét, hogy valami mázsás gorombasággal válaszoljon, mikor a konyhaajtó nagy lármával fölnyílt, s Cserna úr, a ház feje tűnt föl váratlanul a küszöbön. Sápadt volt, a haja a szemébe lógott s a szeme zavaros fényben égett. Csernáné, aki ilyen idő tájt sohase látta az urát, ijedten hagyta abba a szakácsnéval folytatott veszekedést.

- Valami bajod van? - kérdezte megdöbbenve.

Cserna az ajkára tette a mutatóujját és remegő hangon így szólott:

- Jőjj be...

Mikor a szoba ajtaja bezárult mögöttük, olyan dolog történt, mely az amúgy is izgatott asszonyt még inkább megijesztette. Cserna hirtelen a felesége nyakába borult, s a könnyei gyermek módjára megeredtek...

- Juliska, - mondta fölindulástól reszketve, - tudod-e mi az újság?

- Micsoda? - kérdezte az asszony, akinek a szíve örülten dobogni kezdett.

A férj nagyot lélegzett, aztán görcsös erővel ragadta meg a felesége kezét.

- Tegnap este megütöttük a főnyereményt.

- Melyik főnyereményt?

- Azzal az ötvenkrajcáros sorsjeggyel, amit a minap a Hársfa-utcai kis trafikban vettem... Mérges voltál, hogy ilyen haszontalanságra dobom ki a pénzemet, de most bezzeg hálálkodhatsz a jó Istennek, hogy könnyelmű és pazarló voltam... Húszezer koronát nyertünk, a nyomorúságunknak egyszerre vége... Képzelheted, hogyan éreztem magam, mikor a kávéházban a nyertes sorsjegy számát megpillantottam... Azt hittem, összeesem az örömtől, de egy pohár hidegvíz magamhoz térített... Most se tudom, hogyan rohantam ki az ajtón s miképp kerültem ki, hogy a villamos el nem gázolt... De elég az hozzá, hogy itt állok és élek és hogy mától kezdve húszezer korona ura vagyok...

Még egyszer megcsókolta a felesége szemét, miközben most már az asszony is elsápadt a fölindulástól. Alig hallhatólag susogta:

- Bizonyos, hogy nem volt hiba az újságban?

- Hogy bizonyos-e? Gondolhatod, hogy nem jöttem egyenesen haza, hanem előbb benéztem a legelső banküzletbe... Ott van a hivatalos lista: a 42.311-ik szám nyerte meg a húszezer koronás főnyereményt... Ez már oly bizonyos, mint a kétszer kettő négy.

Kivette a sorsjegyet a pénztárcájából: a 42.311-es szám csakugyan ott ragyogott a sárgás papíron. Néhány percig mind a ketten szótalánul meresztették a szemüket a most már kincset jelentő okiratra, aztán néma boldogsággal borultak még egyszer az egymás nyakába. Oly

hihetetlen és álomszerű volt, hogy e perctől minden bajuknak vége szakad, hogy a végrehajtó nem lesz többé mindennapos vendég a házukban, hogy a mészáros nem zaklatja őket a hússzámlával, s hogy a szép fiatalasszony új téli kabátban mehet végig délelőttönként a Koronaherceg-utcán. Mert eddig bizony nem igen telt új kabátra: a Cserna ügyvédi irodája annyit se jövedelmezett, mint egy szatócsüzlet s a szegény asszony keserves küzdelmekkel tudta csak fönntartani a háztartása egyensúlyát. Még most is a negyedéves télbundájában járt, s két év óta jóformán egészen egyedül élt, mert a toalettjei nem igen voltak alkalmasak arra, hogy előkelő barátnői között pompázzék velők. Igen, ha rossz akart volna lenni, de Csernáné szerette az urát és inkább százszor meghalt volna, semhogy még gondolatban is hűtelenné legyen hozzá...

Mikor a mámor első rohamán túlestek, Cserna becsöngette a mindenes leányt.

- Szaladjon le a trafikba és hozzon öt darab regalitászt... Kilenckrajcáros szivart hozzon, mert az ötkrajcáros kubát most már végképp kivesszük a forgalomból... Néhány jó cigarettát is hozhat, annyiért, amennyi a forintból visszajár...

- Mit fogunk legelőször tenni? - kérdezte az asszony, mikor a cseléd után a konyhaajtót bezárta.

Cserna ceruzát és Papírt vett elő:

- Első sorban is kiváltjuk az ékszereidet. Kétszáz forinttal az összes holmikat hazahozhatjuk...

- Aztán?

- Az adósságra is rámegy vagy kilencszáz forint... Természetes, hogy mindent az utolsó krajcárig kifizetünk.

- Ez mindössze egyezer és egyszáz forint...

- Ruhaneműekre kiadunk vagy ötszáz forintot...

- Akkor mennyi pénzünk marad?

- Még legalább hétezer forintot helyezhetünk el gyümölcsözőleg a takarékbba... Tizennégyezer korona - és egyetlen fillérnyi adósság sem; azt hiszem, hogy meg lehetünk elégedve az állapottal...

A cseléd visszatért a szivarokkal s Cserna rágyújtott egy világos regalitászra. Boldogan fujta a füstöt a levegőbe, miközben a felesége az ölébe telepedett.

- Mikor kapod meg a pénzt? - kérdezte ragyogó pillantással.

- A pénzt?... Hát nem mondtam, hogy a főnyeremény ékszerekből áll?

- Micsoda ékszerekből?

- Egy collièrből, egy órából, egy gyűrűből, egy diadémből és egy melltűből. Mindannyi csupa gyémánt és rubint... Az értékük összesen húsezer korona...

Csernáné tágra nyitotta a szemét.

- Húsezer korona árú ékszer?... Ilyesmit csak a királynők és a főhercegnők hordanak. A Partichné ékszerei se kerültek többbe mindössze hatezer koronánál.

- Bizony, efélét nem igen viselhet a magunkfajta szegény ember...

Az asszony álmodozva tekintett a levegőbe, mintha ama tündérmesék egyikét látná, amelyekkel kicsi baba korában a dadája elaltatta. A szeme előtt sziporkázó gyémánttornyok táncoltak, mesés fényben égő rubint ablakokkal, melyeken belül a legendák hercegei élnek. Sokáig gyönyörködött a csillogó látványban, míg végre meghatottan így szólott:

- Azt hiszem, hogy a gögös Partichné meg fog pukkadni dühében.
- Miért fog megpukkadni? - kérdezte Cserna úr ijedten.
- Azért, mert szebb ékszereim lesznek, mint neki... Most aztán hiába henceg a boutonjaival, - a diadémom láttára, fogadok, hogy enni fogja a méreg... Húszezer koronás holmikra nem telik a Partich úr kártyanyereségeiből.

Cserna bámulva nézett a felesége szemébe.

- A diadémod láttára? Csak nem kívánod, hogy az ékszereket megtartsuk?
- Hát mit akarsz velük tenni?
- Azt hiszem, mondtam az imént, hogy a drágaságokat készpénzre váltjuk be... Csak nem reflektálsz talán arra, hogy húszezer koronás diadémot viselj?
- Persze, a csúf arcomhoz nem illenék a diadém...
- Ki mondta azt, hogy csúnya vagy?
- Oh, nagyon is jól értem, hogy mit akarsz mondani... Nekem az ötforintos függő és háromforintos mellű is megteszi!... A drága ékszer csak a Partichné fejedelmi arcvonásaihoz stílszerű...

Fölkelt az ura öléből, s néma keserőséggel telepedett le a sarokban álló hintaszékbe. Cserna békítőleg közelebb húzódott hozzá:

- Édes kis asszonykám, tudod, hogy a százezer forintos ékszert se sajnálnám tőled... Hiszen a föld kerekéségén sincs asszony, aki méltóbb lenne nálad arra, hogy e gyémántokat viselje... Szép vagy és bájos vagy, mint a mesebeli hercegnő... De ha a drágaságokat megtartjuk, ismét csak ott vagyunk, ahol eddig: a végrehajtó bizalmas házibarád marad nálunk, s a mészáros a kapu előtt várakozik rám a számlájával... A húszezer koronával a béke és megelégedés költözködik mátol fogva a házukba...

Hizelkedve simogatta meg a felesége arcát, de az asszony mogorván elhúzódott tőle.

- Egyszer volna alkalmam, hogy tisztességes ékszerekhez jussak, akkor is irigyled tőlem, hogy boldognak érezzem magam... Csak addig szeretsz, míg semmiféle áldozatodba nem kerül...

Cserna mérgesen vállat vont, aztán kirúgta maga alól a széket és elrohant. Ötéves házasságuk alatt nem zavarta meg az életüket semmilyen félreértés, most, hogy a szerencse ilyen váratlanul bebukkant hozzájuk, hirtelen kitört közöttük a háborúság. A szerény asszony, aki hét krajcárért becsületsértő kifejezésekkel illette a hűtlen mindenesleányt, egyszerre hiú és szívtelen teremtéssé lett, amikor arról volt szó, hogy barátnői megpukkadjanak...

Sz. Pataky János jubileuma.

A színtársulatnak rosszul ment a dolga, a megyei fiatalság többet járt a ránc-tamási fürdőbe, mint a hivatalba, a lányos családok falura készülődtek, a diákokat az érettségi vizsga láza és a vakáció örömei izgatták. A tizenhattagu színtársulat egy jószívű vendéglős kegyelméből élt, a primadonna vasárnaponként még a téli boájában sétálgatott, a hősszerelmes valami furcsa szabásu színpadi kabátban jelent meg délutánonként a kávéházban. Az egész társulatot a kegyetlen nyomor polipkarjai ölelték, egy ezüstforintos látványosságszámba ment, a színházban sokszor csak a hat önkéntes tűzoltó nézte végig a szomorú előadást. A szegény színészek négy hét óta becsületszóra játszották a kalabriászt, a direktorné bezálogosította a gyémánt-melltűjét, mellyel a sajószentpéteri nőegyesület megajándékozta. Pataky, a vén direktor, aki állítólag főhadnagy volt a szabadságháborúban, néha borotvátlanul játszotta el Tiborcot és a párizsi rongyszédőt... A megpróbáltatás nehéz napjai borultak a szerencsétlen színtársulatra, már-már úgy volt, hogy a külvárosi korcsmáros is fölmondja a vacsorahitelt, mikor a direktor egy délelőtti gondterhelt ábrázattal hívta félre Csapót, a színházi titkárt.

- Hallja az úr, - mondta neki sötéten, - gondoljon ki valamit, mert éhenhalunk...

- Ugyan, mi a frányát? - szólott Csapó úr türelmetlenül. - A darabok már nem hatnak, a két énekesnőt hiába veszítjük össze, mert a diákoknak most más dolguk van, minthogy a primadonnáért lelkesedjenek... Vendégszereplésre nem telik, mert annyi pénzünk sincs, hogy Ujházi urat a vasútról behozhassuk... Mi az ördögöt gondoljak hát ki?... Ha csak azt nem hirdetjük, hogy nyílt jelenés közben agyonlövöm magamat, másképp alig csődítünk be huszonöt forint áru publikumot...

- Mennyi ma a bevétel?

- Ma? Kerekszámban egy forint és húsz krajcár.

- Hallja az úr, - szólott Pataky János habozva, - mit szólna ahhoz, ha újra megülném a jubileumomat?

- A jubileumát? Azt hiszi, hogy törődnek ezek a maga színészkedésével?

- Ebugattát, hogy az ördögbe ne törődnének... Minden igaz magyar ember lelkesül a nemzet megrokkant napszámosaiért... Ha kiírjuk, hogy most lesz ötven éve annak, hogy a színpadra léptem...

- A színháza épp oly üres marad, mint ma este... Különben hányadszor üli meg most az ötvenéves jubileumát?

- Számlálta ám a manó, nem én! A jubileum eddig minden kisvárosban beütött, csak a nyomorult oláhok nem lelkesedtek úgy, ahogy illett volna... Húsz-huszonöt forint bizonyosan csöppen és végre ez a summácska is valami!...

Csapó közömbösen vállat vont.

- Én miattam jubilálhat, csak meg ne bánja... Május végén már nem lelkesednek a kisvárosban... Még a nagy színlapok árát se veszi be, - és a garderober-ját úgy itt fogják, mint a karikacsapás... Jubiláljon olyankor, amikor hó esik...

- Az úr ki fogja nyomatni a színlapokat, - szólott a vén direktor szárazan, - a többivel pedig nem törődik...

Csapó tehát kinyomatta a színlapokat, melyek vastag betűkkel hirdették, hogy Sz. Pataky János, a veterán színigazgató, június 2-án fogja megülni ama nap fordulóját, amelyen ötven évvel ezelőtt Miskolcon a színpadra lépett. Maga Sz. Pataky János a helyi lap tárcájában ismét

teljes szövegében kiadta a borongós visszaemlékezést, melyet három év óta mindig közölni szokott, amikor a jubileumát megülte. A tárcsa, hangulatos bevezetés után, mindenkinek tudtára adta, hogy Sz. Pataky János vagyonos gentry-családból származott s édesapja határozott óhajta ellenére hagyta ott a sárospataki liceumot. Az öreg Pataky négylovas kocsin járt föl a lublóíi fürdőbe, a fia sokszor négy hétig is szalonnán élt, hogy a színművészet génuszát szolgálhassa. De a nyomor nem ölte ki lelkéből az ideált, nyugodtan tűrte, hogy előkelő családja kitagadja, míg ő félszerekben és kocsiszínekben játszotta Bánk bánt és Lear királyt... Negyvennégy-ben együtt színészkedett Petőfi Sándorral, sőt három hónapig együtt is lakott vele egy sötét udvari szobában... A költő ekkor sírva mondta el művésztársának, hogy később a csata mezején fog elhullani, „mert Petőfi - írta Sz. Pataky János - már előre megérezte a negyvennyolcas forradalom szelét.” Az ifjú színészt később lelkesen ünnepelték, Arad, Miskolc, Kecskemét, Kolozsvár, Székesfehérvár, Veszprém, Szombathely, Sopron virággal és ajándékkal halmozta el, lovait több ízben kifogták. És Alridge pedig egy alkalommal kijelentette, hogy csupán Sz. Pataky Jánost ismerte el magához méltó művésznek... „Szép napokat láttam - fejezte be a veterán színész tárcáját - nem kis sikerekben és diadalokban volt részem, s lám, mégis odajutottam öreg napjaimra, hogy a száraz kenyérért is viaskodnom kell. De én mégis boldog vagyok, hogy ötvenéves jubileumomat e derék magyar város lelkes falai közt ünnepelhetem.”

A szerkesztő csillag alatt megjegyezte, hogy a *Tamásvár és Vidéke* szintén boldognak érzi magát, amiért a veterán színművész gyönyörű cikkét ő hozhatja először nyilvánosságra. „Hinni akarjuk, - írta a szerkesztőség - hogy a színház zsúfolásig megtelend Tamásvár derék értelmiségével s az öreg művész a lelkes közönség tapsaival fűszerezheti sótalan kenyerét. Vederemo.”

- Hol van a koszoru? - kérdezte az ünnepelt direktor, a jubileumi előadás reggelén.

- Ugy gondolom, hogy a spájzba tettük, mikor eljöttünk, - mondotta Sz. Pataky Róza asszony, a társulat primadonnája.

Kikeresték a művirágokból készült koszorut, mely poros és vedlett volt már a régiségtől s melyet immár huszonkétyszer, vagy huszonháromszor nyujtottak föl az ünnepeltnek a zenekarból. A koszoru nem volt már mutatós, drótlevelei összezsugorodtak a nedves spájzban, fehér művirágai megsárgultak, - s a direktor keserű mosollyal dörögte:

- A jubilaris előadáshoz új koszorut kéne csináltatni, de hol vegyen az ember tizenöt avagy húsz pengőt?... Óh, hazám, hazám - mily keserves a te napszamosaid élete!...

A primadonna kissé megtisztogatta az ura koszoruját s szomoruan tette le az ócska jószágot az ebédlő asztalára.

- Mi lesz a tiszteletajándékkal, - kérdezte búsan a vén színésztől, - a melltűt és az ezüst evőeszközöket nem adhatjuk át, mert mindkettő öt hét óta zálogban van...

Sz. Pataky János pokolian fölkapagott:

- Haha, ezért küszködtem, ezért dolgoztam ötven évig!... Egyébiránt (folytatta szelídebben), menj el Steinerhez, a zálogoshoz, hátha kiadja egy estére a holmikat...

*

Félhét. Az önkéntes tűzoltók erős léptekkel robognak be a színpadra és a nézőtérre. Mózes helyet foglal a pénztár mellett, Raksányi, a sánta szabó, aki esténként a jegyszedői méltóságot tölti be, szorgoskodva föl s alá jár a székek közt. Miska fölgyújtja a petróleumlámpákat, miközben a karzat lépcsőin dobogva halad fölfelé néhány szakácsnő és iparoslegény. A zenekar - mely teljes létszámában négy jó étvágyú fiúból áll - hangosan cincogni kezd s a teremben a festék és petróleum különös illata terjeng...

A kulisszák mögött eleven élet folyik. Csapó a kellékeket rendezi, az ünnepelt alsónadrágban pöröl a becsípett bonvivanttal, egy asztalon a melltű és az evőeszközök etuije, melyet a kegyetlen Steiner nagy rimánkodásra átengedett az előadás végéig, de azzal a világos kikötéssel, hogy ő családjával együtt helyet kap az első sorban, míg egy megbízható embere örködni fog a színpadon... Az első vendégek csakugyan ők hatan: Steiner, a felesége és a négy gyermek... Ők hangosan foglalnak helyet a támlásszékeken, a várható szellemi élvezet jóleső és kellemes reményében... Később még többen is megjelentek a homályos nézőtérén: Hupka, a káptalan aggregény ügyvédje, két varrókisasszony, aki a direktorné toalettjeit igazítja - Schafarik úr és neje (a direktor házigazdája), majd néhány diák és boltoslegény... Az első és második sor megtelik valahogy, de a többiről szomorúan merednek föl a színpadra a cédulák fekete számai... Maga úr, a sügő, öt perccel félhét előtt pihegve hírülhozza:

- Mindössze hét forint hatvan krajcár...

Az óramutató lassankint eléri a hét órát, de több vendég nem jelenik meg a nézőtérén.

Csapó hangtalanul kémlelődik ki a leslyukon, mindegyre csak Steinert, Steinernét, Kupkát, Schafarikékat és a lármázó gyermekeket látja ...A hét forint ötven krajcár egy fillérrel sem szaporodik és az ünnepelt, aki időközben bekente magát mastix-szal, keserűen föl kacag:

- Nyomorultak!... Ötven év!... Ezért dolgoztam, ezért vesződtem, hogy... Inkább kapáltam és kaszáltam volna...

A várakozást meghosszabbítják tíz perccel, - de Raksányinak, a jegyszedőnek semmi dolga többé... Már negyednyolc, a mutató már a félhez is veszedelmesen közeledik, - a nézőtérrel még mindig csak a Steiner-gyerekek rakoncátlan lármája hallatszik föl... Végre itt az ideje, hogy az előadást megkezdjék; Sz. Pataky János sötét ábrázattal ballag ki az öltözőből a színpadra... A vad ember dühösen néz körül, s eközben hirtelen megpillantja Grün urat, aki a melltűt és az evőeszközöket őrzi.

- Mit keres itt? - förmed a kis mosolygó emberkére.

Grün úr alázatosan vigyorog.

- A holmik miatt... a zálogházból... a Steiner úr üzletéből... Előadás után én fogom visszavinni az ékszereket a Steiner úr lakására...

Sz. Pataky János oroszlánként kapja föl a fejét, egy pillanatig félelmetesen nézi az alacsony Grünt, aki ijedten meglapul... Majd egy mozdulattal összekapja az ékszeres tokot, az ezüst-neműek fekete bőrtokját s a kicsiny ember lábához lódítja... És a Duval Armand lesujtó pózával dörgi a szerencsétlen Grün fülébe:

- Itt van... minden itt van... vigye... És a gazdája öt perc alatt pereputtyostul takarodjék, mert különben, hitemre mondom, baj lesz...

A tengelic és a mackó.

Egy közös barátunk a minap valami Jánosi Gyuri nevű úrnak mutatott be a városligeti arénában, s később, mikor egy ligeti korcsmában együtt vacsoráltunk, Gyuri úr elmesélte, hogy két hónap előtt helyezték át Alsó-Kubinból Budapestre. Az árvamegyei székváros hirtelen eszembe juttatta életemnek egyik furcsa epizódját, s borozás közben megkérdeztem Jánositól:

- Ismerte-e Kubinban a vörös Plecht Anicát?

Jánosi elnevette magát.

- Miért kérdi?

- Mert Plecht Anicának valaha naponként írtam a szerelmes leveleket.

- Hogyan, ön ismerte a kis Plecht Anicát?

- Dehogyan, sohasem láttam életemben.

- És szerelmes leveleket írt neki?

- Igen, sőt ha akarja, el is mesélem, hogyan történt.

Jánosi valami csodálatos érdeklődéssel szögezte rám csillogó szemét, én pedig elmondtam neki a szerelmi levelezés történetét.

- A kis Plecht Anicát öt év előtt jegyezte el egyik bizalmas barátom, valami bodóházi Német Albert. Német bérlő volt a káptalan birtokán, s huszonöt percnnyire lakott a székvárostól, én pedig mint vakációzó diák, odahaza lebzseltem a nyáron át. Mikor délutánként a puskámmal odakünn kóboroltam a vetések között, Albert néha rám kiáltott a szérű mellől, vagy a kis vadáskocsija bakjáról:

- Hé, van-e egy kis időd, amit nekem szánhatsz?

Gondolkodva számígtattam magamban.

- Nincs sok, de talán mégis szánhatok neked valamit. Most július eleje van, körülbelül szeptember közepéig ráérek.

Német tréfásan bökött meg ezüstcsillagos ostorával.

- Bolondos, nem hetekről van szó, hanem csupán egy félóráról, vagy egy óráról, ami alatt egy ékes levél elkészül.

Fölültetett maga mellé a bakra és gyorsan behajtottunk a sárga, földszintes urasági kastély elé. Albert gondosan szedett elő a selyempapírok közül egy doboz rózsaszínű levélpapírt, s dugóhúzóval bontott ki egy ujdonatúj alizarinos tintakorsót.

- Itt van, - mondta - talán ennyi tintával beéred.

- Hát micsoda levelet írnak?

- Hallgass ide, - szólt. - Tudod, hogy paraszt voltam egész életemben és soha sem bíbelődtem az írással. Két hét óta jegyese vagyok egy gyönyörű kis leánynak, aki örök időkre rehabilitálta előttem a vörös színt. Az ember utoljára is nem írhatja azt a menyasszonyának, hogy a csürjét új szalmával fődette be, vagy hogy egy béresét éppen tegnap verte beteggé. Az ilyen fiatal teremtés egyebet akar, valami holdvilágos, tejhabszerű állapotot, valami... de tudja az ördög, hogy minek is nevezzem. Te hatéves korod óta egyre a tintát nyalod, - bizony Isten, összeüthetnél a számomra valami ékesen hangzó mesterséget.

Fitymálva csettintettem az ujjammal.

- Ujjé, hiszen a kisujjamban van az egész. Jobb emberre nem találhattál volna, ha tizenkét vármegyét összejárász. Ha akarnám, beszélhetnék magamról egyet-mást, de jobb lesz, ha a sanda Nacát kérdezed meg egyenesen.

- Ki az a sanda Naca?

- A sanda Naca tíz esztendő előtt szakácsné volt az édesanyám házában és harmincötéves szíve egész fiatalságával szeretett egy nagyszakállu ácslegényt. Mikor az ácslegényt katonának vitték, Naca előttem öntötte ki a szívét s engem nevezett ki prokuristául az összes szerelmi ügyeiben. Ha láttad volna, micsoda leveleket írtam a konyhában egy megcsorbult petróleumlámpa alatt, egyszerűen térdreborultál volna előttem. Naca bizonyos meggyőződéssel jelentette ki, hogy a nagyszakállu ácslegény után én vagyok a század legkülönb stílistája. Az ácslegény tényleg különb leveleket írt nálam, de ő rá nem igen számíthatsz, mert Nacával együtt még tizenkét év előtt véglegesen elvesztettük a nyomát.

Német barackot nyomott a fejemre, majd diópálinkát és szivart hozott. Mikor a szivart meggyújtottam, újra elibém tette az aranyos Margaret-Mill-dobozt.

- Nohát, - ösztöngött, - fogj hozzá öregem, iziben...

Ittam még egy pohárral a diópálinkából, majd kezembe vettem a tollat. Nem kenyerem a dicsekvés, de becsületemre, pompás levél volt! Lángoló sorokkal festettem le azt a hatalmas szerelmet, amelyet a kis Anca iránt érzek, s megható szavakban emlékeztem meg jövődönk reménybeli boldogságáról. Mikor a levelet egy félóra múlva felolvastam, Német könnyezve borult a nyakamba.

- Gazember, - mondta, - hiszen ennél Vörösmarty vagy Vajda Péter sem írta volna meg különben.

Harmadnap megjött az Anica válasza és Német direkt behajtatott a székvárosba, hogy nekem sajátkezűleg vegyen száz szivart. Anica ugyanis könnyek közt jelentette ki válaszában, hogy ennél gyönyörűbb levelet még a regényekben sem olvasott.

Azontúl naponta én írtam az Albert szerelmes episztoláit, s hetenkint hétszer vallottam szerelmet egy vöröshaju kisasszonynak, akit sohasem láttam életemben. Néha (mikor a szivarok fogyófélben voltak) mesterségesen előidéztem egy kis pörpatvart, de a nyári permeteg után megint hamarosan kibukkant az aranyos nap, októberben pedig Német oltárhoz vezette a szerelmes Plecht Anicát, s amikor nászútjáról visszatért, egy ó-velencei mozaik mellűvel fejezte ki irántam való háláját. A mellűt, mint ime láthatjátok, még most is itt hordom a nyakkendőmben...

*

Mikor az elbeszélést bevégeztem, Jánosi olyat kiáltott, hogy az összes pincérek odasereglettek az asztalunkhoz.

- Mi történt? - kérdeztük ijedten.

Jánosi dobolni kezdett az asztalon.

- Nem volt még ilyen eset, - szólott kipirulva, - amióta az öreg Mózes lehunyta szemét a Nébó hegyén.

- Micsoda eset?

- Mint a Német Albert és a Plecht Anica szerelmi levelezése. Az öreg Plecht Antal adótárnok volt Kubinban s ugyanegy házban lakott velünk, mikor én a politechnikumról hazalátogattam

évenként. A kis Anica akkor egy tizenhét esztendő kárpáti tündér volt, borzas, vörös haj-erdejéből két szürke szem csillogott ki, arca, kerek nyaka tündöklőbb a Tátra havánál. Fehér volt és kíváncsú, mint a molett szepesség leányok. Egy nyáron, ahogy vakációra hazatértem, az egész ház azzal fogadott, hogy Anica egy dunántúli fiatalember menyasszonya. Mikor estefelé a hátsó udvar kerek kútjánál találkoztam vele, Anica szemlesütve köszönt meg az üdvözlésem, majd kérőleg emelte rám szép, félelmetes szürke szemét.

- Gyuri bácsi, - suttogta, - ugy-e mindig szeretett engem egy picurkát?

- Hogyne, szívecském, hát kételkedett valaha ebben?

- Dehogya, hiszen éppen ezért akarom megkérni egy szívességre.

- És mi az?

- Egy nagy, igen nagy szívesség, amelyet az egész életemben sem fogok elfelejteni magának.

- No, ki vele hát!

- Tudja, - susogta szemérmesen, - soha, de soha életemben nem írtam még szerelmes levelet. Úgy félek most tőle, szinte remeg minden tagom, ha a tintára vagy a papírosra nézek. Istenem, hogyan is lépjek én ebbe a különös Tündérországba? Apát, anyát nem kérdezhetem meg, mert ők régen elfelejtették az ilyesmit, és magunk közt szólva, nem is igen hiszem, hogy bármikor is valami alaposan értették. Mit tegyek hát, jó Isten, mit tegyek? Hiszen ő kinevetne, ha valami bolondot írnék, - de meg én, ha kerékbe törnek, sem tudnék leírni egyetlen szót. Drága jó Gyuri bácsi, segítsen rajtam, ha nem akarja, hogy kétségbeessem...

- Hát mit tegyek?

- Fogalmazzon a nevemben valami szerelmes levelet!

Ijedten néztem az Ancsa tágranyílt szemébe.

- De lelkecském, hogyan képzelem magam, hogy én egy szép leány nevében levelezek egy szerelmes fiatalemberrel?

- Mindegy az, hiszen én a saját írásommal küldöm el. Nem tudja meg, sohasem tudja meg senki. Ugy-e megteszi, édes, aranyos Gyurica? Tegye meg, a jó Isten meg fogja áldani a jószágáért!

Mit szólhattam volna, mikor a kisleány ennyire könyörgött? Leültem a kerti filagóriában és ceruzával írtam meg negyven vagy ötven sort. Míg Anica kíváncsian hajlott a vállamon át, én ilyeneket firkáltam az innen-onnan előszedett papírokra:

„Mennyire szeretem magát, édes Albert, milyen sokat várok attól az új világtól, amelyet ön fog megnyitni a lelkem előtt...”

Mikor a levelet felolvastam, Anica kipirulva szólt néha közbe:

- Nem, ezt nem lehet, ilyeneket nem írhatok le, ha csak azt nem akarom, hogy mind a két szemem kiégjen...

- De szívecském, - szóltam, - hiszen ezt a kedves nővér is megengedte volna, mikor magát a kolostorban nevelték...

Anica lemásolta a levelet és másnap reggel együtt dobtuk be a levélszekrénybe. Mikor a finom, könnyed kis levél hangosan megkoppant a zöldre festett bádogszekrény alján, Anica lesütötte a szemét.

- Mit fog gondolni felőlem, ha mindezeket elolvassa...

Albert úr azonban, mint a folytatásból látszott, nem gondolt semmi rosszra, mert válaszában lelkesedve jelentette ki, hogy száz millió csókot küld arra a kicsiny kézre, amely ezt az édes levelet megfogalmazta. Szégyenkezve dugtam el kemény, érdes kezeimet, Anica pedig halványan rebegte:

- Istenem, mi lenne abból, ha megtudná!...

A félelem azonban nem gátolta meg abban, hogy tovább is velem irassa a leveleit. Mikor a megtisztelés ellen tiltakozni próbáltam, ismét esengve simította meg a kezemet forró, fehér tenyerével.

- Hiszen olyan szépen tud írni, és most már ő is megismerné, ha más fogalmazná a leveleket. Irja csak tovább, meglássa, milyen borsos rétest kap nálam, ha asszonykoromban meglátogat...

Folytattam hát a levelezést, néha kacérságból hidegebb voltam kissé, néha merészen belekötöttem egy-egy homályos kifejezésbe. Csodálatos szerelmi ütközetek folytak le a jegyesség két hónapja alatt, egyszer állott vízzel könnyeket is preparáltam a levelembé. Menyasszonykorom derekán pedig kerek öt napig duzzogtam, amiért ön „drága, egyetlen kis tengelic”-e helyett csupán „drága tengelic”-ének nevezett...

*

E pillanatban rajtam volt a sor, hogy egy nagyot üssek az asztalra.

- Hogyan, hát ön volt a drága, egyetlen tengelic?

- És ön a cukros, imádott mackó?

- Ön biztosított arról, hogy kis fészkünket paradicsommá változtatja?

- És ön akart engem erős karjaival az élet viharai ellen megvédeni?

A földhöz csaptunk néhány poharat, majd Jánosi elmesélte, hogy Németék még most is boldog házasságot élnek Kubinban, ahova az Anica férje a bérlete lejárta után elköltözködött. Német még mindig bizonyos melankóliával őrzi a Jánosi megsárgult fogalmazványait, Anica pedig az én rapszodiáimat rendezgeti vasárnaponként egy világoskék plüss-dobozban. Mikor reggel felé hazamentünk, Jánosi, aki egy kissé akadozott a sötét ligetben, így szólott hozzám selypítve:

- Legyen udvarias kicsike és nyujtsa szépen a jobb karját...

A Clairette-keringő.

Mikor hajnalfelé, hogy Gézát már a századik felköszöntőben is szerencsésen elbúcsúztatták a legényélettől, a társaság kissé fáradtan dőlt hátra a dohányszagu fauteuilekben s a cigányok egyszerre egy édes keringőbe fogtak, Kertész doktor, aki mindenből le tudott vonni valami teoriát, így szólott a cigarettázó fiúkhoz:

- Ime, ez a keringő is csak azt bizonyítja, amit régen mondok: hogy a szellemi termékek minőségébe is belejátszik a fogantatás hangulata, mert az agy sohasem szeparálhatja magát teljesen azoktól az eseményektől, amelyek körülötte hullámszerűen hullámzik. Tóth Ede, aki kóborló vidéki színész volt, aligha írhatott volna regényes apród-történeteket, de viszont Tennyson Alfréd, az angol udvari poéta sem cselekedett volna okosan, ha csőszöket és falusi bakterokat szerepeltet a költeményeiben. Az ember mindennapi életének hangulata a szellemi munkálatait is áttalleng. Aki fűtetlen szobában királynéről ír novellákat, nem királynékat alkot, hanem ferencvárosi mosónékat, akik komolyan veszik az álarcosbáli kosztümjüket. De viszont Hohenlohe főudvarmester sem igen írhatna magyar népszínműveket, mert az ő duhaj, nótázó legényei voltaképpen selyemcipellőt és térdig érő harisnyákat hordanának. Az igazi művész éppen oly képtelen az ilyen csalásra, mint a becsületes kereskedő. És aki egy finom, graciózus keringő kottáit leírja, kell hogy maga is szépasszonyoknak udvaroljon egy tükrös, parkettes teremben. Az alföldi vendégmarasztó csárda söntése mellett aligha írta meg a legnagyobb mester is egy etikettes menuettet. Bizonyos tehát, hogy az ügyes - ember akár látatlanban is meg tudná konstruálni azt a művészt, akinek szívéből ez az édes ária kibuggyant.

- Hát konstruálja meg, - kiáltották többen a karosszékek öbléből - és mondja el, milyennek képzelem a keringő ismeretlen szerzőjét.

Kertész doktor szerényen gesztikulált.

- Megpróbálhatom - mondta - és nem félek, hogy nagyon messze járok a valóságtól. Azt hiszem, fiatal ember, aki csinos kabátban jár és főrangú asszonyokkal bizalmasodik. Hogy francia, azt talán mondanom sem kell, de kettőt teszek egy ellen, hogy mindig krizantémumot hord a gomblyukában. Talán valami külföldi attasé, talán csak zongoramester a mágnáskisasszonyok kolostorában. De egy bizonyos: ez a kis bizsu egy előkelő dolgozószobában született, egy ezüsttel kivert szénfekete zongora előtt, a kis dohányzóasztal japáni kazettájában pedig vékony orosz cigaretták kínálgatták magukat kacéran. Talán egy bál után, kissé pezsgős hangulatban támadt föl lelkében a vezérlő motívum pajkos áriája, talán egy parfümös, kék levelet olvasva. De akárki írta, szerelmes és ábrándos volt, mint a René király legszőkébb apródja...

A házigazda kíváncsian fordult a cigányprimáshoz:

- Ugyan miféle valcer ez, amit az imént játszottatok?

A cigány felhúzta a homlokát és zavartan vakargatta a fejbúbját.

- Hogy is hívják, - mondta, - pedig bizony Isten tudtam még vacsora előtt... Várjon csak a méltóságos úr, egyszerre kiszedem a nyelvem alul... Hopp, meg is van már a kutyafulu...

- Hát hogy hívják?

- Kelrét-valcer... biz Isten Kelrét-valcer a neve...

- Kelrét-valcer? - mondták néhányan gyanakodva.

A pikulás, aki meghallotta, miről beszélnek, egy piszkos hangjegyet szedett ki szolgálatkészen az egyik hegedűtokból.

- Itt a kottája, méltóságos úr, éppen hazaviszi a kisbögös.

A kottán ezek a sorok állottak:

„*Valse de Clairette. Par Desirée Croce.*”

Néhányan hangosan elnevelték magukat.

- Clairette-valcer, - szóltak, - de bizonyos sovinizmussal a Kelrét-valcert is el lehet fogadni...

- Ki az a Desirée Croce? - kérdezte a házigazda.

Senki sem tudott a kérdésre válaszolni és Kertész doktor csökönyösen megmaradt amellett, hogy Croce úr francia attasé. Minthogy egy-két fiu hevesen ellentmondott ennek a föltevésnek, végre is fogadásra került a dolog és az egyik ügyvéd vállalkozott rá, hogy a kiadó segítségével előkeríti valahonnan Croce urat vagy az életrajzát. Mikor később zöld chartreuset kezdtek inni és Szekér Marci duhaj nótákat muzsikált, szerencsésen elfelejtették a Clairette-valcert és azt a titokzatos idegent, aki a gyönyörű keringőnek életet adott.

*

Tíz-tizenkét nap múlva az ügyvéd lármásan harangozta össze a társaságot a különböző kártyaasztalok mellől.

- Ha estére felszaladtok hozzám egynéhány percre, be fogom nektek mutatni Croce urat.

- Kicsodát?

- Croce urat, a Kelrét-valcer szerzőjét...

Kertész doktor, aki a minap a fogantatás hangulata mellett szónokolt, kíváncsian kapta meg az ügyvéd karját.

- Hát Budapesten van?

- Igen, csak nézzetek föl kilenc felé.

Mikor kilenckor az ügyvéd gránátposztós fegyvertartója alatt helyet foglaltak, az inas egy gazdátlan boros poharat tett az asztalra. Kertész doktor érdeklődve nézte az üres poharat, a házigazda pedig így szólt:

- Ebből fog inni a fiatal maestro, a Clairette-keringő szerzője.

Mikor tíz felé az előszoba villamos csöngetője megszólalt, a doktor izgatottan tette le a szivarját.

- Ő jön, - mondta, - a szerencsés mester...

Mindnyájan felálltak, az inas pedig kitárta a dohányzószalon ajtaját. Mikor az ismeretlen vendég a küszöbre lépett, Kertész doktor ijedten hátrált egy lépést, utóbb pedig hangosan felszisszent. Mert Kertész doktor sok télikabátot látott már fiatal életében, de csak keveset látott olyat, amilyen ezt a barátságos jövevényt ékesítette. A télikabát bizonyos sikerült középfajt képezett a dunna és a lópokróc között, mert a néhai loden romjait tekintélyes számban tarkították a homályos eredetű tollpihék. Kertész doktor rémülten nézett szét, de a házigazda most nyájasan mutatta be a társaságnak a télikabát ismeretlen tulajdonosát.

- Krausz, vagyis szerzői néven Croce úr, a Clairette-valcer szerzője...

Mindnyájan kezet fogtak vele, de e pillanatban egy másik, vörös-sapkás idegen tűnt föl a dohányzó-szoba küszöbén. A vörös-sapkás úr egy fehér márványasztalt tartott görnyedve a feje-bubján.

Géza, a minapi házigazda, megütközve nézett a legújabb vendégre.

- Mi ez? - kérdezte kissé ostobán.

Croce úr udvariasan meghajolt.

- Ez, - szólott mosolyogva, - ez a Clairette-keringő impuruma.

- Ez a márványasztal?

- Igen, erre írtam legelőször, egy szomoru hajnalon.

- Egy márványasztalra?

Az ügyvéd elhessegette a lármás társaságot.

- Csak üljetek le, majd szép sorjában, egymásután. Előbb vesse le a télikabátját, Croce barátom...

A mester értelmetlenül nézett.

- Levessem?

- Hát persze.

Az inas szolgálatkészen a háta mögé állt, Croce úr pedig egy vértanu szelídségével csusztatta le vállairól az impozáns téli mezt. Kertész doktor megborzadva kiáltott föl - a télikabát alatt nem volt kis kabát, s Croce úr ingujjban állt a megdöbbenet társaság előtt.

- Topp! - kiáltott föl meglepetve, - már megint ez az átkozott szórakozottság... Biz Isten elfeledtem magamra venni a redingot-mat...

Litván, a házigazda, fitymálva integetett.

- Ugyan, - mondta, - van is abban valami... Szeretném tudni, mire jó a kis kabát, ha az ember télikabátot hord?... A kis kabát ostoba és fölösleges viselet s mi valamennyien egy nevetséges előítélet rabjai vagyunk. Éljen tehát a sansculottizmus és a sanssmokingizmus...

Az inas óvatosan vitte ki a télikabátot, Croce úr pedig néhány pohár bor után így szólott:

- A Clairette-valcert három hónap előtt írtam, egy viharos hajnalon. Az égen szikráztak a csillagok, de a lelkemben rémítő orkán dult. Milyen éjszaka volt ez, édes teremtőm! Két napja nem ettem és babonás félelemmel őriztem a zsebemben egy négykrajcárost. Négy krajcárért még a külső Ferencvárosban sem lehet kapucinert kapni és én sanda irigységgel kóboroltam a féléjszakán át a kávéházak előtt. Egy elkeseredett pillanatomban végre föltámadt bennem a kommunista és így szóltam magamban: Gyalázat, hogy csupán én legyek kizárva minden földi élvezetből. Végre is mi történhetik velem? Iszom egy forró kávé és azután rávetem magam a sors beláthatatlan hullámaira. Ha a főpincér humoros fickó, jóakaróulag futni hagy, ha nem, - nos, hát akkor kidobnak az utcára. És e föltevással merészen beléptem egy üllői-úti kávéházba, zsebemben az utolsó négy krajcárral...

Litván jóakarólag bólogatott.

- Természetes, - mondta, - végre is öröklött joga minden embernek, hogy egy forró kávé felhörpintessen...

- Leültem, - folytatta Croce úr, - és a kávéból csakhamar nem maradt más, mint a csésze és az alpakka-kanál. A kávé után egy darabig böngésztem az újságokat, de - egyszerre megállt a szívverésem és a lélegzetem elakadt. Sápadtan meredtem a kávéház padlójára. Tudják-e, mi feküdt ott, alig két lépésnyire a lábaimtól?

- Nos?

Croce úr most izgatottan emelte föl az egyik karját.

- Egy huszas, egy ujdonatúj, csillogó ezüsthuzas... Egy szórakozott vendég vesztette-e el, vagy egy jótékony tündér tolta-e a lábamhoz, nem tudom. De ez a huszas a büszke, emelt fővel való távozást jelentette most, holott másként!... Föl akartam ugrani, hogy a pénzdarabot észrevétlenül fölvegyem, de hirtelen ijedten álltam meg...

Kertész doktor kétségbeesve dadogta:

- Miért állt meg?

- Két lépésnyire az asztaltól egy másik vendég ült, aki szintén csillogó szemmel meredt az értékes pénzdarabra. Ő is csak tőlem félt, mert ő is észrevette, hogy én szemet vetettem a bitangban heverő kincsre. A huszas kacérul hevert kettőnk közt a kávéház padlóján, mint egy kokett leány, aki mindakét udvarlóját számon tartja. Mit tegyek, mihez fogjak most? Egy homályos ösztön így szólt bennem: Böjtöld ki! És én kezembe fogtam megint az újságot, de az újság mögül gondosan szemmel tartottam a csillogó pénzdarabot. Utóbb pedig óvatosan lyukat téptem a Times kemény papírján és míg látszólag az angol újságot olvastam, a lyuk mögül elszorult szívvel kémleltem az idegent, aki szintén egy tekintélyes újságsánc mögött várta a következő fejleményeket...

Litván mohón húzta közelebb a székét.

- És kié lett a huszas?

- Reggel három óráig, - folytatta Croce úr, - eredménytelen maradt az ádáz vetélykedés. Háromfelé egyszer csak úgy rémlett előttem, hogy az idegen bágyadtan dől a márványasztalra és kimerülve, álmosan hunyja le a szemét. Fölhasználtam ezt a pillanatot és hirtelen lehajoltam a huszasért, - de furfangos vetélytársam erre szintén fölugrott a helyéből.

- Uram, - suttogta félelmetesen, - micsoda jogon merészkedett fölemelni a huszast?...

- Ne csináljon feltűnést, - szóltam megdöbbenve, - hanem mondja meg gyorsan, mit kíván?

Titokzatosan közelebb hajolt a fülemhez.

- Osszuk meg, uram, - súgta halkan, - osszuk meg testvériesen a talált pénzösszeget.

- Áll az alku, - feleltem fojtott hangon.

Letelepedett az asztalomhoz és udvariasan bemutatkozott:

- Drávai, festőművész.

- Örülök, - mondtam, - Croce kompozitor.

Letettem a huszast a márványasztalra, - de ki írja le rémületünket, amikor közelebből megvizsgáltuk a pénzdarabot! A huszas - ah, hogy dobog a szívem, mikor rágondolok, - a huszas hamis volt, uraim. Egy érték nélkül való, jellemtelen huszas volt, amely a becsületes huszasok ábrázatával jelent meg a világ előtt.

Drávai értelmetlenül bámult rám.

- Hát most mit tegyünk?

Szomorúan válaszoltam:

- Önnek könnyű, mert ön ki fogja fizetni a pálinkáját. De nekem négy krajcár az összes vagyonom.

A festő hangosan kacagni kezdett:

- Úgy ön a gazdagabb, mert nekem csak két krajcárom van.

- Hát miből fizetünk?

- Ha én tudnám...

Rezignáltan fűtyölni kezdtünk, Drávai a taktust verte a kávé-skanállal. Később vidáman koccintgattunk a vizespoharakkal s túláradó hangulatban ittuk meg a testvér-kelyhet.

A kávéház lassanként egészen kiürült, s a pincérek gyanakodva néztek végig rajtunk. A festő álmodozva szólott:

- Csak már kidobtak volna bennünket...

Ekkor - hajnali négy és öt óra közt egyszerre csak így szóltam Drávaihoz:

- Van egy ceruzád?

- Igen.

- Add ide!

Ideadta a ceruzát és én dúdolgatni kezdtem a Clairette-kerülő motívumait. A zene muzsája maga is bohém asszony s meg tudja érteni a bohémeket. A hangulatok csodálatos áramlata kezdett hullámozni a szívemben, s pajkos dallamok, melódiák táncoltak körülöttem a levegőben. Nem telt bele félóra, - s a Clairette-valcer az utolsó hangjegyre meg volt rögzítve a márványasztalon.

Drávai értelmetlenül kérdezte:

- Mi ez?

- Op. 40, - szavaltam patétikusan, - op. 40, de te ehhez csacsi vagy, barátocskám.

Odahívattam a kávést, - a kövér maitre a számolást félbehagyva, sietett a kasszából az asztalunkhoz.

- Mi tetszik?

- Uram, - szóltam elszántan, - egy átkos véletlen folytán mindketten otthon felejtettük a pénztárcánkat. Zálogban hagyhatnám ugyan önnél az aranyórát, de ugyanezen véletlen folytán az aranyóráim is otthon maradt. Kénytelenek volnánk tehát adósságot csinálni káprázatos helyiségében, ha szerencsére nem volnék abban a helyzetben, hogy egy briliáns üzletet ajánljak fel önnek.

- És mi az?

- Ime, - és a márványasztalra mutattam - e hideg körül a század leggyönyörűbb keringőjét olvashatná le uraságod, ha egyáltalán értene a kótaolvasáshoz. E keringőnek én vagyok a szerzője és a tulajdonjogot mártól számított négyezer esztendőre átengedem önnek, ha kis költségekünkön felül még készpénzben ad negyven krajcárt. Kitűnő üzletre tesz szert, mert maga a múzeum ezeket fog önnek adni a márványasztalért...

A kávé nagyot nevetett és kifizette a negyven krajcárt. A tulajdonjogot később csakugyan eladta egy zenekereskedőnek, aki csinos összeget nyert az op. 40-en, de mi még azon az éjjelen utolsó krajcárig elvertük művem egész tiszteletdíját...

Croce úr mosolyogva hajolt meg:

- Ime, tisztelt uraim, ez a Clairette-keringő története.

Kertész doktor, aki annak idején az attaséról, az exotikus dolgozószobáról és az ezüsstel kivert zongoráról beszélt, úgy összehúzta magát karosszékeben, mint egy sündisznó. Croce úr pedig fölemelte a poharát és így szólt:

- Mecénásom, a kávé egészségére!...

XIX. Tivadar pápaszeme.

I.

XIX. Tivadarral, a hatalmas schwarzwaldi uralkodóval egy napon különös baleset történt; a fejedelem bolondul beleszeretett Elfrida hercegnőbe, a skót király másodszülött leányába. Emberi bölcsesség szerint fölöttébb könnyű lett volna az érdekes kis szerelmi kaland megoldása; XIX. Tivadar öt ország fölött uralkodott, kincsháza hetedhét országon híres volt, ellenben Elfrida hercegnő, bármilyen filigrán és bájos is lett volna különben, aligha számíthatott különb férjre egy szegény, incifinci hercegecskénél. Az emberi bölcsesség azonban fölöttébb véges, óh, barátságos olvasóim; mert Elfrida hercegnő, ahelyett, hogy túláradó szívvel borult volna a hatalmas uralkodó keblére, unottan így szólott, mikor királyi atyja a nagy szerencsét közölte véle:

- Kell is nekem a koronája meg a birodalma... Írd meg neki, óh, felséges atyám, hogy kikoszarozom...

A skót király, aki máris büszke volt arra, hogy a schwarzwaldi uralkodót a vejének nevezheti, elszörnyedve rázta meg ősz fejét.

- Nem kell neked, azt mondd... De hiszen ez lehetetlen, százszor is lehetetlen... Ő, aki öt ország ura...

- Én miattam száz ország ura is lehet, - mondta Elfrida hercegnő dacosan, - de hogy az én uram nem lesz, azt fogadom...

- És miért nem?

- Tudom is én... Nem lesz, mert nem akarom és ezzel punctum. Inkább még ma este bevonulok az Orsolya-szűzek kolostorába...

Mit lehetett tenni ilyen szomorú körülmények között? Elfrida hercegnőt félkosztra fogták, huszonnégy órára bezárták a királyi palota könyvtárszobájába, de a dacos kis hercegnő, mikor másnap délben megint kibocsátották, akaratosan toppantott egyet a selyemcipellőjével és makacsul így szólott:

- Inkább még ma este apáca leszek, de nem megyek hozzá feleségül...

A skót király tehát föltette a pápaszemét, reggeltől estig bezárkózott az írószobájába és sajátkezűleg megfogalmazta azt a levelet, amelyet a schwarzwaldi uralkodóhoz intézett. A levélben kétségbeesve tudatta felséges barátjával, hogy a politikai viszonyok súlyos bonyodalmakkal terhesek, a horizonton nehéz fellegek úsznak, a kis leánya pedig egy makacs kis perszóna, akit kenyéren és vízen fog tartani egy teljes éven keresztül... „Ez azonban ne riassza vissza Felségedet - írta búbanatos episztolája végén, - mert az effajta siheder leányok szeszélye nem több a levegőben úszó pókhálónál... Az is lehet, hogy mire a hold megújul, már szerelmesen oda fog simulni a felséged viharedzett kebelére...”

II.

A schwarzwalddi uralkodó, meglátván a skót király pecsétjét, nyájasan így szólott az íródiákjához:

- Hív szolgám, olvassad csak el fennszóval: mit közöl velünk a mi felséges barátunk?

Az íródiák felolvasta a levelet s ekkor különös meglepetés érte; a király nagyot csapott az asztalra s magából kikelve ordította:

- Nyomorult szolga, hát nem átallod, hogy ilyen gyalázatos üzenetet közvetítesz?... Rögtön be kell csukni a pernahajdert a flóriántéri vaskalitkába...

A szegény íródiákat elcipelték a poroszlók, de ez a kegyetlenség nem igen segített a szegény fejedelem baján; XIX. Tivadar sápadtan járt föl s alá a királyi park fái alatt s az olasz költők szonettjeit és ritornelljeit szavalgatta. Mert a szerelmes király semmivel se különb ám a szerelmes pásztornál; és XIX. Tivadar, mikor esténként fényes termében nyugovóra tért, szívesen cserélt volna a legutolsó apróddal is, akit a kedvese meghallgatott. Sápadt, fogyott a szerencsétlen fejedelem, Schoennichen, az udvari szakács, hiába készítette számára a legkívánatosabb nyalánkságokat és Joannes rhetor, az udvari könyvtáros, hiába olvasta föl neki a legpompásabb regényeket. XIX. Tivadar nem evett és nem ivott és mikor a regényben a szerelmesek megkapták egymást, kétségbeesve így sóhajtott föl:

- Mit ér, ha ezek a papiremberek boldogok lesznek, mikor magam meg elsorvadok a búbánattól?!

Addig búsult, addig sorvadozott a szerelmes király, míg végre Aloyzia Amáliának, az özvegy anyakirálynőnek is feltűnt fejedelmi fia bánata. Az ősz hercegné aggódva kereste föl a királyt az udvari parkban, ahol XIX. Tivadar napestig a lehulló faleveleket nézegette.

- Mi bajod, büszkeségem? - kérdezte tőle az anyakirálynő gyöngéden.

XIX. Tivadar ekkor keserves könnyekbe tört ki, anyja keblére borult, mint valaha a schwarzwalddi kastélyban szokta és elkeseredve így szólott:

- Szerelmes vagyok, mint egy tejfölösszájú siheder - és meg fogok halni bánatomban, ha a jó Isten meg nem könyörül rajtam...

- Talán valami polgárlányba vagy szerelmes, szegény fiam? - kérdezte Aloyza Amália szánakozva.

- Óh, ha csak az volna... De akit szeretek, maga is egy király lánya...

Az anyakirályné büszkén emelte föl még mindig érdekes ősz fejét.

- Nos tehát? Ha szereted, miért nem veszed feleségül?

- Mert kikoszarozott, óh, felséges anyám, - szólott XIX. Tivadar meggörnyedve.

Aloyza Amália megbotráncozva nézett az ég felé, mintha a haragos Isten villámát kérné le az akaratos fruskára... Azután maga is elcsüggedve suttozta:

- Pedig te vagy a legszebb, a legjobb, a legdélcegebb férfi az egész kerek világon...

XIX. Tivadar belekarolt az édesanyjába s míg a hervadó park magányos útjait járták, gyáván gögicsélni kezdett, mint a gyermek, akit mestere a sarokba állított:

- Ha tudnád, felséges anyám, hogy mennyire szeretem!... Annyira tele van a szívem, hogy szinte szégyellek az emberek közé menni... Sem álmod, sem nappalom három hónap óta...

- És miért nem szeret az a kis zöldség? - kérdezte az anyakirálynő elgondolkodva.

- Hiszen, ha azt tudnám!... De nincs senki, senki, aki az igazat megmondaná...

Az anyakirálynő hosszabb ideig vizsgálta az eget, melyen már halavány csillagocskák bujtak ki, aztán szeretettel megsimogatta a király selyemszőke hajfürtjeit.

- Nekem te a legszebb és legjobb vagy az egész világon... De lehet, hogy csak az anyai szem lát ilyennek... Meg kell tehát kérdezned másoktól, mi lehet benned olyan kivető, amiért a makacs kis fruska kosarat adott?

XIX. Tivadar bevonult a tróntermébe, behívatta Hoys-Hopp grófot, az udvarmesterét és harsányan így szólott a rövidlátó udvari méltósághoz:

- Egy-kettő, járd végig a királyi palotát és csödütsd ide haladék nélkül az udvartartást... Hátha akad köztük egy becsületes ember, aki az igazat megmondja...

Hoys-Hopp gróf alázatosan elsomfordált s pár perc múlva - mialatt XIX. Tivadar édesanyjával együtt helyet foglalt az aranyos trónszéken - egymásután megjelentek az udvari notabilitások: Hoys-Hopp gróf, az udvarmester, Lázsiás herceg, az udvarnagy, Gránát báró, az udvari fogatok gondozója, Kanonenstein lovag, a schwarzwaldi hadsereg fővezére, Schoennichen, az udvari szakács és Joannes rhetor, az udvari könyvtáros. XIX. Tivadar végignézett a hajlongó urakon és elszántan közelebb intette magához Hoys-Hopp grófot, az udvarmestert.

- Hív szolgám, - szólott nyájasan, - mondjad csak meg: mi a te véleményed királyi urad férfias szépségéről?

Hoys-Hopp gróf alázatosan meghajolt és a bámulat őszinte hangján suttopta:

- Felséged a legszebb férfi, akit életemben láttam...

A király intett, hogy távozhat s tekintetével Lázsiás herceghez fordult, a selyembe öltözött udvarnagyhoz:

- Mondjad meg igaz lelkedre: szerethetnek-e engem magamért az asszonyi népek?

A herceg homloka a földet érintette.

- Óh, Felség, mily kérdés!... Ha Felséged csak egyszerű földműves lenne, száz világszép hercegné törné magát egyetlen csókjáért...

Lázsiás herceg kétrét hajolva elvonult, utat engedve Gránát bárónak, aki a világért föl nem vette volna a szemét a király selyemszalagos cipellőjéről.

- Jó báróm, - mondta XIX. Tivadar esengve, - mit gondolsz: van-e bennem valamely erény, ami királyi palástom alól is kitűnik?

- Az erények tündöklő mintája vagy! - deklamálta Gránát báró pátosszal...

Kanonenstein lovag, aki a nyers szókimondás hírében állott, dobogó léptekkel váltotta föl a trónus előtt a távozó főlovászmestert.

- Te egyenes és őszinte karakter vagy, - szólott a fejedelem a hadvezérhez. - Mondjad hát meg nyersen és cifrázgatás nélkül: mit tartasz a bátorságomról és az energiámról?

Kanonenstein lovag szívére szorította a kezét.

- Ha Felséged a Themistokles korában élt volna, - szólott érces hangon, - úgy ama görög harcosnak aligha van most ekkora híre...

A hadvezér is elvonult a többiek után és Schoennichen, az udvari konyhák ura lépett szepegeve a trón elé.

- Kis Schoennichen, mi a véleményed az ízlésemről? - kérdezte XIX. Tivadar fürkésze.

- Óh, Felség, - sipítózza a kicsiny szakácmester, - két nap, két éjjel kéne beszélnem, csak hogy a Felséged ízlését leírjam...

A király idegesen tovább küldte a vékonypénzü konyhai diplomatát s kegyesen intett Joannes rhetor felé, aki kerek ötven évet töltött el könyvei és thékái között.

- Tudós férfiú, - mondta a szerelmes király, - te bizonyára az igazat fogod beszélni, hiszen hosszú életednek majdnem a háromnegyed részét azzal töltötted, hogy egy csomag tarokkártyát pingálj... A világi hiúság nem igen ronthatott meg, mert te úgyszólván nem ismered az embereket... Mondjad hát meg igazán, a hited szerint: hogy állok én a műveltséggel és a tudományokkal?

Joannes rhetor jó darabig a körmeit nézte (mintha onnan olvasná le a feleletet), aztán mélységes meggyőződéssel dörögte:

- Annyit tudsz, mint a hírneves Galenus, aki állítólag mindazokat tudta, amik valaha az ég és a föld között történtek...

XIX. Tivadar bosszúsan ütött a karjára, keze egy mozdulatával elbocsátotta az alázatos udvarlót, szemét könnyek borították el, majd így szólott a hallgató anyakirálynőhöz:

- Alávaló hízelműk egytől-egyig! Csak azt lessem, míg ezek az igazat megmondják!

A szegény király visszavonult termeibe, míg felséges anyja tanácstalanul járt föl-alá, hogy a fia sebére orvosságot találjon. De hiába volt minden töprengése és búbánata, hiába a könyörgés, amit az ország bölcseihez és tudósaihoz intézett, XIX. Tivadar talán elsorvadt volna bánatában, ha egy nap - már tél volt és hó borította a székváros háztetőit - egy kopott, sasorrú öreg ember nem jelentkezik Hoys-Hopp grófnál, az udvarmesternél.

- Mit kíván ön, öreg salabakter? - kérdezte az előkelő Hoys-Hopp gróf, aki a szegény emberekkel nem igen szokott udvariaskodni.

A jött-ment vendég; nem felelt mindjárt az udvarmester kérdésére, hanem előbb mereven a szeme közé nézett.

- Igaz, hogy a király szerelmes? - kérdezte aztán valami különös ridegséggel.

- Igaz.

- És az is való, hogy az imádottjától kosarat kapott?

- Úgy van.

- És még most sem tudja, hogy miért kapta a kosarat?

- Még most sem.

- Akkor egy-kettő, ne habozz, hanem vezess hozzá!...

Hoys-Hopp gróf föltette a pápaszemét és gögösen végignézte a kopott, tolakodó öreget.

- Hozzá? Téged? Ebben a ruhában? Még a folyosóra se vezethetlek így, nem hogy a felséges úr termeibe...

A vén peregrinus ekkor csodamódra fölegyenesedett, szeme csillogott, kezével parancsolva mutatott a palota belseje felé, aztán harsányan így szólott az udvarmesterhez:

- Tudd meg, hogy Joannes Franciscus Balthasarius Gärtneriussal beszélsz, a világ legelső alkhimistájával... És ha szegény urad bajára valaki a gyógyító flastromot ismeri, az a valaki bizonyosan én vagyok...

Hoys-Hopp gróf ijedten meghajolt és habozás nélkül elvezette a titokzatos idegent a király legfelsőbb termeibe. XIX. Tivadar éppen kétezredszer olvasta végig a skót király levelét, mikor az udvarmester alázatosan belépett hozzá.

- Felséges úr, - mondta Hoys-Hopp gróf félénken, - az ajtóban egy öregember várakozik, aki azt állítja, hogy be tudná gyógyítani a szíved sebét...

- Az én sebemet csak a halál tudja begyógyítani, - szólott XIX. Tivadar szomorúan, de azért bágyadtan intett Hoys-Hopp grófnak, hogy vezesse be hozzá az ismeretlen orvos-doktort...

Az udvarmester széttárta a szárnyasajtókat és a következő percben a király előtt állt az ősz Gärtnerius mester, az alkhimisták királya, aki a madarakkal úgy beszélt, mint az emberekkel, akószám készítette a „prima matéria”-t, mely az életet meghosszabbítja és tetszése szerint aranyat és gyémántot csinált az értéktelen kovaköből. A tudós mester meg sem hajolt a király előtt, hanem egyszerűen közelebb lépett a trónszékhez, miközben ráncos homlokát a tenyerével végigsimította.

- Azt hallom, hogy még most sem ismered az okokat, - mondta szárazon, közömbösen, - amelyek a királykisasszonyt arra készítették, hogy téged kikosarazzon...

A király szomorúan rázta meg a fejét s a kezével kétségbeesve intett.

- A királykisasszony is csak olyan asszony, mint a többi... És hol az a bölcsességben megöszült halandó, aki egy makacs kis fruska lelkébe látna?...

Gärtnerius mester fölemelte a kezét, mintha a hatalmas királynak csöndet intene és hidegen így folytatta:

- Mindent megtudnál, ha a más szemével nézhetnél királyi személyedre... Az igazi ok örökké rejtve marad előtted, mert senki sincs, aki az igazat megmondaná...

Én tehát készítettem számodra valamit, ami még a bajodon segíthetne...

- És mit készítettél? - kérdezte XIX. Tivadar kipirulva.

- Egy pápaszemet.

A király csüggedten bocsátotta le a karját és csalódva susogta:

- Egy pápaszemet? Mit segíthet egy pápaszem a bajomon?

Gärtnerius mester most egészen a király füléhez hajolt, mintha attól félne, hogy meghallja valaki, amit a fejedelemnek mondani fog. Aztán rejtelmes, fojtott hangon így szólott:

- Ez a pápaszem nem olyan üvegből készült, mint a többi, mert van egy tulajdonsága, ami egy egész kincsháznál többet ér... Aki fölteszi, az nem a világot látja vele, hanem önmagát, az egész világ szemével...

- Nem értem, - dadogta XIX. Tivadar halványan.

- A pápaszem, - folytatta a vén alkhimista, - arra való, hogy mindenki a saját értékét megismerje általa... Mert miképp a saját hangját senki sem hallja igazán, a saját személyét is mindenki másnak látja, mint amilyen... De aki a csodapápaszemet az orrára biggyeszti, úgy

látja magát, mintha idegen embert látna... Felséged tehát az Elfrida hercegnő szemével vethet magamagára egy pillantást...

A király arcát egyszerre égő pirosság öntötte el, tagjai remegtek az izgatottságtól és a türelmetlenség emésztő lázával kiáltotta a tudós Gärtnerius mesternek:

- Hol a pápaszem?

Az alkhimista aranyos tokot vett ki a tógája zsebéből, óvatosan fölnyitotta a kulccsal elzárt lakatot s egy fényesre csiszolt, drágamívű pápaszemet szedett elő a selyemmel bélelt skatulyácskából. A király gyermek módjára kapott utána, de mielőtt a csodálatos pápaszemet az orrára illesztette volna, így szólott a szolgálattévő kamaráshoz:

- Küldjed be azonnal az egész udvart...

Gärtnerius mester félreállt a kárpit mögé, onnan nézve, amint a legfőbb udvari méltóságok egymásután bevonulnak a trónterembe; Hoys-Hopp gróf, Lázsiás herceg, Gránát báró, Kanonenstein lovag, Schoennichen, a szakács és Joannes rhetor, az udvari könyvtáros. Mikor mindannyian együtt voltak, XIX. Tivadar odaintette őket a trón köré és - ekkor egyszerre föltette az orrára a Gärtnerius mester csodatevő pápaszemét...

...Álom volt-e, ami most egyszerre játszott vele? A király úgy érezte, hogy valami láthatatlan erő leemeli az aranyos trónszékről s odahelyezi a hajlongó udvaroncok közé, akik mindnyájan hódolattal nézik őt. A király is egy pillantást vetett a trónusra, s ime: saját magát látta ott hermelines palástjában, fején a nehéz koronával, a fekete csatornákkal, melyeket omló könnyei ástak... XIX. Tivadar kíváncsi pillantást vetett önmagára - és majdnem elszédült ijedtében! Mi ez? Hát csakugyan ő lenne ott, ő, a hatalmas fejedelem, a pityergő szerelmes álorcájában? A király megborzadt a látványtól, s míg a többivel együtt ő is a földig hajolt, ekképp szólott, majdnem dideregve a felindulástól:

- Ezt a koronás, gyöngé, tehetetlen gyermeket szeretné Elfrida hercegnő? Ezt a pulyát, ezt a gyávát, ezt a siránkozót? Van jó dolga, hogy egy igazi férfi után vágyakozzék, ne az ilyen könnyekben úszó báb után...

Egyszerre dühös harag fogta el, ledobta orráról a pápaszemet (a kristály ezer darabra törött szét) és rekedten, magánkívül kiáltotta:

- Elő azzal a nyomorulttal, aki ezt a hitvány pápaszemet készítette!... Százszoros halált érdemel az istentelen, aki a királyt, ilyen gyöngének, ilyen nyimnyámnak tünteti föl...

A poroszlók most előcípelték Gärtnerius mestert, aki csodálkozva így szólott:

- Engem okolsz,- engem hibáztatsz a pápaszemért? Nem én tüntettelek föl ilyennek, hanem csakugyan ilyen vagy...

- De még akkor se szabad megmutatnod, hogy ilyen vagyok! - kiáltotta magánkívül a király.

Leugrott a trónusról, selyemcipellőjével összetaposta a pápaszem széttörött darabjait, aztán haragtól remegve ordította:

- Azonnal a vérpadra viszitek a nyomorultat, aki a királlyal ilyen gyalázatos játékot űzött... És félóra múlva okvetetlen hallani akarom, hogy a fejét elválasztottátok a törzsétől...

- Az igazságot öled meg! - szólott mosolyogva Gärtnerius mester.

- Vesszen veled együtt az igazság! - kiáltotta könyörtelenül a fejedelem...

*

Gärtnerius mester fejevételéről sokat beszéltek az országban és így történt, hogy a kegyetlen ítélet híre a skót király udvarába is elhatott. És mivel a posta még akkor lassabban járt valamivel, mint manapság, csak kerek három hét múlva ért el Schwarzwaldenbe az az udvari futár, akit Elfrida hercegné a hír vétele után egy kicsiny levélkével útnak indított.

A levélben ez állott:

„Most hallom, hogy Felséged a vérpadra küldte azt a merész fickót, aki fejedelmi személyét kisebbítette. Bravó felség! A királykisasszonynak is éppúgy az erő imponál, mint a mezítlábos libapásztorlánynak. A siránczó kérőt könnyedén visszautasítottam, az erős férfinak ezt kiáltom: Jöjj mielőbb, hogy ajkadat ezer csókkal illethesse

a te kicsiny, szerelmes

Elfridád.”

Hogy XIX. Tivadar azonnal útra kelt, azt talán fölösleges is elmesélnem. Négy hét múlva megtartották a lakodalmat s a király csakhamar hazahozta az ő szerető és szépséges feleségét. És amíg ők, rózsailatos tavaszi estéken, szerelmesen csókolóztak a királyi palota bástyaablakában, a Gärtnerius mester fejetlen törzse lassan porladt az útszéli árokban, amelybe a hóhérlégények elföldelték.

Okos szerelem.

I.

- Nos, és ha mégis máshoz mennék feleségül? - kérdezte Erzsike kisasszony ingerkedve.

Sós úr együgyű és elkeseredett arcot vágott.

- Ne tréfáljon, - hebegte ijedten, - az ilyesmit még bolondságból sem lenne szabad mondania. Máshoz - no hiszen egyéb se kéne... Magát is agyonlőném - és magamat is, akár a pintyet... Jó lesz még e gondolatot is kivenni a fejéből.

Az Erzsike kisasszony szüleinél - a tizennyolcforintos udvari szobában - lakott hat esztendő óta Sós úr. Mikor Szombathelyről Budapestre jött s háromszáz forintnyi fizetéssel gyakor-nokul lépett a bankjába, a lakáskeresés gondjai között egyszerre eszébe jutott a Heinrich-család, mely szintén az ő szülővárosából költözködött föl pár évvel ezelőtt a fővárosba. Heinrichet, aki Szombathelyen nyakkendőket és selyemszalagokat árult, tönkretette az oktan konkurencia, s mivel a felesége inkább százezerszer meghalt volna, semmint a földije elött nyomorogjon, lesujtva hagyta el mindörökre a fő-utcát. Heinrich urat valami gazdagabb rokona ügynöknek ajánlotta be egyik virágzó gőzmalomhoz, Heinrichné asszony maga állt ki délelőttönként a konyhába, a lányok közül pedig ki a zeneakadémiát, ki a polgári iskolát látogatta. Sós úr, aki szörnyen elhagyottnak érezte magát a nagyváros lármájában, egyszerre eszébe jutott a derék Heinrich-család, s nagy utánjárással szerencsésen kiderítette az Eötvös-utcai lakás címét. Heinrichné örömkönnnyekkel fogadta, a leányok ezer kérdéssel halmozták el, és Sós úr még aznap este elfoglalhatta udvari szobáját. Egyelőre abban állapodtak meg, hogy a gyakornok a reggelit és a vacsorát is otthon kapja, s a Heinrich-családdal együttesen fog kirándulni vasárnaponként a Városligetbe. Így is történt, a szülők is, a leányok is család-tagnak tekintették fiatal földijüket és Sós úr esténként híven referált mindarról, ami a bank beléletében nappalanként előfordult. Oly részletesen mondott el mindent, hogy a leányok, akik a banknak még csak a táján se jártak, közélről ismerték mindazokat a személyiségeket, akiknek a Sós úr életében részük volt; Salamont, az igazgatót, Terényit, a levelező-osztály főnökét, Basch urat, a pénztárost, Gyulát, a levelező-osztály szolgáját, - s bár a valóságban még egyiket sem látták, apróra tájékozva voltak mindazokról a szóváltásokról, intrikákról és üzletekről, amelyeknek a híres bank színhelye volt. Sós néha kipirulva jött haza, s vacsora-közben önérzetesen így szólt:

- Azt hiszem, hogy nem teszi ki az ablakába, amit ma délután mondtam neki... Így még aligha beszéltek azzal az elkapatott fráterrel... Ha velem kezd, tudom istenem, hogy jóval kezd...

- Kiről beszél? - kérdezte a jámbor Heinrich megrémülve.

- Hát Terényiről, a levelező-osztály főnökéről... De azt hiszem, elmegy most már a kedve attól, hogy velem tovább is hepciázzék...

Lassankint végre kitudódott, hogy Terényi hónapok óta formálisan üldözte Sós urat, aki azonban távolról sem alkalmas médium arra, hogy egy brutális feljebbvaló alávalóan kínozza. Sós ma bátran kimondta, ami a szíven feküdt, kikért magának mindennemű sértegetést és oly érthetően célzott a lovagiasság mezejére, hogy a gyáva irodamoly ijedten elhallgatott. Heinrich úr és a leányok megdöbbenve hallgatták az aggasztó összeszólalkozás történetét, csak a jó Heinrichné mondotta hosszabb tűnődés után:

- Kár volt... talán mégsem kellett volna... hiszen utóvégre mégis csak a följobbvalója... hátha alattomban bosszút forral...

Sós úr, bár később rohamosan előrehaladt a hivatalos ranglétra lépcsőfokain, állhatatosan ott maradt a Heinrichék udvari szobájában. Valljuk meg őszintén: neki nem a homályos, ócskán bútorozott szoba tetszett (a ripsz-garnitúrából már kibújt a tengeri-fű), hanem a ház legidősebb leánya, Heinrich Erzsike kisasszony. Erzsike a tizennyolcadik évében járt, zongorajátékával a zeneakadémia legelső díját nyerte meg, hosszú, gesztenyeszínű haja volt és friss, pirosposzgás arcocskája; többnyire ugrált és villásreggeli után kutatót, - szóval egészséges, jókedvű és bájos volt, aki lakkecipőjével és karcsu kamáslijával tetszése szerint taposhatta a Sós úr hevülékeny szívét. A szülők örömmel látták a két gyermek fejlődő bizalmasságát s este, lefekvés után, egyértelműen megállapodtak abban, hogy az Erzsike jövője, Istennek hála, biztosítva van. Sós úr később maga is kijelentette, hogy Erzsikét másfél év múlva feleségül veszi, - még pedig azért másfél év múlva, mert a nősüléshez előírt fizetést, fájdalom, csak akkor fogja elérni...

De addig is majdnem jegyesekként viselkedtek, néha - különösen este - karonfogva jöttek hazafelé a zeneakadémiából, s a prezuntív-vőlegény vasárnap délből ibolyát és tearózsát hozott a kisleánynak... És Erzsike kebelére tűzvén a harmatos virágot, hóbortosan így szólott:

- A levest, a levest, mert éhenhalok...

- Mit csinálna, ha mégis máshoz mennék feleségül? - kérdezte egy napon ingerkedve Erzsike kisasszony.

Sós úr, mint főntebb már megírtuk, alaposan ráijesztett a kisleányra, amennyiben komolyan kijelentette, hogy a hűtlen leányt gondolkodás nélkül lelőné... Sőt végigsimítván hullámos szőke haját, még komorabban, még meggyőzőbben folytatta:

- Esküszöm, hogy nem tréfálok, amikor ezt mondom... Agyonlőném abban a percben, amikor az oltár elé lépne...

Erzsike később alaposan bebizonyította, hogy nem gyáva leány, - e párbeszéd után hat hónappal férjhez ment Salamon Károlyhoz, a Sós úr bankjának vezérigazgatójához, aki egy Margitszigeti táncmulatság alkalmával halálosan beleszeretett. Heinrich-mama sírva ölelte meg Sós urat, s férfiasságára és méltányosságára hivatkozva, elnézést kért csapodár leánya számára... És Heinrich úr az ijesztően sápadt fiatalembert a karjába fűzve, okosan így szólott:

- Salamonnak negyvenezer forintnyi évi jövedelme van, - gondolja meg, micsoda szerencse ez reánk nézve!... Legyünk igazságosak: maga se magához menne feleségül, ha az Erzsike helyében lenne...

Sós úr köszönés nélkül elrohant, - este pedig targoncást küldött az ott hagyott holmijáért. Heinrichnének, aki aggódva hallotta a minapi párbeszédet, különböző szenzációs esetek jutottak az eszébe, melyekben az elhagyott szerető a hűtlen leányt agyonlővi, de Erzsike fitymálva ezt mondotta:

- Ojjé, fél ám tőle a kis cica...

II.

Már tavasz felé járt, közgyűlés előtt, - a mérleg összeállítása, a szilfai köszénbánya-vállalat számadásai miatt rendkívüli munkát adott - amikor a vezérigazgató egy napon így szólott az elnöki titkárhoz:

- Estére hozza, föl az iratait... éjfélig legalább nyugodtan dolgozhatunk... Nálunk issza meg a teáját... és később nekifekszünk a mérlegnek... Két-három esti buzgó munkával könnyedén túl leszünk az egész bajon...

- Parancsolatjára,- mondotta Sós úr, aki időközben egészen csinos karriert csinált...

Az igazgató, mikor utóbb vacsorára hazatért, bejelentette Erzsike asszonynak az esti vendéget.

- Kilenckor ide fog jönni egyik tisztviselőnk, hogy a mérleg összeállításában segítsen... Be fogja hát küldeni a teát és maga akár kilenc után lefekhetik...

- Hogy hívják azt a tisztviselőt? - kérdezte Erzsike asszony kíváncsian.

- Sós Gyulának...

- Jesszusom, csak nem? - kacagott föl a szépasszony jókedvűen.

- Talán ismeri?

- Hogy ismerem-e?... Hat teljes évig szerelmes volt belém és azt ígerte, hogy agyonlő, ha máshoz megyek...

- Ne mondja...

- Láthatja, hogy még van a világon égő és romantikus szerelem... Asszonykorom óta még nem láttam a leánykori ideálomat, pedig sokszor álmodozva gondolok rá... Sós kísért haza délutánonként az iskolából és az utcákon tíz krajcárért ibolyát vett... A maga ötvenforintos bukétája nem tett oly boldoggá, mint az a tízkrajcáros ibolya...

- E szerint hát afféle regényes találkozás lesz?...

- Úgy van... Nem fél, hogy agyonlő az elhagyott ideálom?

Salamon, aki nem igen hitt a szerelmi gyilkosságokban, hidegvérűen szivarra gyújtott, utóbb pedig, mikor az előszoba csöngettyűjét szörnyen megnyomta valaki, mosolyogva így szólott a feleségéhez:

- Hát lefekszik, édes?

- Eszembe sincs, - mondotta a csinosan kiöltözött Erzsike asszony. - Itt fogom meginni magukkal együtt a teámat és ha lehet, újra magamba bolondítom az egykori imádómat...

- Ahogy gondolja...

Erzsike asszony tehát hátradőlt a hintaszékben, hanyagul kezébe fogta az esti lapot s gondosan ügyelt, hogy cipőcskéjének hegye kikandikáljon a vérvörös selyempingyola alól.

Az ebédlő ajtaján ekkor félénken kopogtatott valaki és Salamon úr vidáman így szólott:

- Szabad!

Sós úr szenzációs redingot-kabátot, széles, angol kockás nadrágot, csinos lakkcipőt és puha, levantei nyakkendőt viselt. Előkelőbb volt, mint valaha, - és Erzsike asszonynak hirtelen eszébe jutottak a téli esték, melyeken Sós úr legendás türelemmel benzinezte otthon megvedlett Ferenc József-kabátját... És dévajul ezt gondolta magában:

- Úgy látszik, csakugyan a fejébe vette, hogy még egyszer meghódít...

Sós úr azonban mély tisztelettel meghajolt, alázatosan kezét nyújtotta az igazgatónak, majd tisztesen helyet foglalt az ebédlő asztala mellett... És a házigazda mosolyogva így szólott:

- Úgy hallom, hogy már ismeri a feleségemet, - sőt sok időn át ott is lakott a sötét udvari szobában... Ez szép, mert a mai fiatalság havonként változtatja a lakását... Aki hat évig pontosan fizeti az árendát, abban minden vállalat nyugodtan megbízhatik... Gyujtson rá egy szivarra... vagy egy jó gianaclis-ra, ha úgy tetszik...

Sós rágyujtott egy szivarra, Erzsike asszony pedig fölöttébb csodásan lóbálgatta kávébarna cipőcskáját... Biztatóan mosolygott az elnöki titkárra és utóbb barátságosan megkérdezte tőle:

- Láta azóta mamáékat?... Vagy találkozott Ellával és Karolinával?... Azok is jócskán megnőttek... és Karolin már pompás tájképet állított ki a tavaszi kiállításon... Emlékszik, mikor libákkal és pávákkal firkálta tele a maga francia regényeit?... Pajkos és engedetlen gyermek volt... de már akkor is sok volt benne az igazi művészből...

Sós úr, aki utóbb belemelegedett a társalgásba, teázás közben elmesélte az utóbbi évek történetét: a szünetlen lakásmizériákat, a háziasszonyok ridegségét és kapzsiságát, a puccos, cifrázkodó leányokat, akik jóformán csak akkor öltözködnek, ha vendég jön, a garzonélet ezer baját és nyomorúságát...

És Erzsike asszony diadalmasan így szólott:

- Látta, hogy csak nálunk volt a legjobb dolga...

Salamon utóbb szivarokért ment át a dolgozószobájába és a faliszekrényben hosszadalmasan kutatott. A háziasszony ekkor merészen szembenézett egykori imádójával, s oly kacérul mosolygott rá, hogy Sós úr lesütötte a szemét. És Erzsike asszony így szólott:

- Emlékszik a hosszú téli sétákra... az Andrássy-uti köröndre, mely fehér fényben csillogott a zuzmarás alkonyatban?... Kart karba öltve mentünk haza és maga az utolsó tíz krajcárjáért ibolyát vett nekem az oktagon sarkán... Emlékszik, mikor a Feuillet regényeit felolvasta... és tanítói komolysággal oktatott az *être* ige alakjaira?... És tudja még, mikor legelőször szerelmet vallott?... Én az Ella kabátját steppeltem odahaza a varrógépen, maga pedig egész este ott lebzelt a kicsike varrógép előtt... És emlékszik arra, mikor feleségül kért és azt ígérte, hogy agyonlő, ha máshoz megyek?... És látta, akkor... mikor a templomból kijöttem... kissé remegve kutattam maga után a násznép között...

Erzsike asszony melankólikusan elhallgatott, Sós úr pedig alázatosan így felelt:

- Emlékszem... oh, hogyne... ifju és kissé bolondos voltam, mint annyi más... Hogy is gondolhattam volna komolyan arra, hogy a nagyságos asszony... Mindenkinek megvan a fiatalkori regénye... én együgyűen azt vettem a fejembe, hogy a nagyságos asszony egy ilyen szegény fickó iránt érdeklődhetik... Az agyonlövés meg a feleségülérés azonban csak tréfa volt... én legalább sohse mertem volna komolyan gondolni rá...

- Hát nem szeretett? - kérdezte Erzsike asszony csodálkozva.

- Jobban szerettem, mint az életemet, mint az üdvösségemet...

És miközben Salamon úr lépései ismét az ebédlő felé közeledtek, elmerengve folytatta:

- Ha a régi barátság révén szólna érettem néhány jó szót az igazgató úrnak, egész holtom napjáig lekötelezne...

A ravasz férj.

A fürdőben összetalálkoztam egy régi iskolatársammal, Molnár Gyurkával, aki a gimnáziumban híres volt a csinytevéseiről, de később a legcsöndesebb nyárspolgárrá lett. Már egyetemi polgár korában egész nap a hónapos szobájában pipázott és a legviharosabb időben is megőrizte a keleti hidegvérét. Mióta nem láttam, meghízott és főjegyzővé lett a vármegyénél.

- Szervusz! - mondta olyan hangon, mintha csak az imént váltunk volna el egymástól a rendes kávéházi asztalunknál.

Betértünk egy pohár konyakra a kávéházba, s Gyurka elmondott egyet-mást az életéből, többek közt azt is, hogy öt évvel ezelőtt feleségül vette a megyei alispán leányát.

- Igen jó asszony, - mondta, - csak az a hibája, hogy a kolostorban mindenféle regényes hajlamot neveltek a lelkébe. Egyébként délben meg fogsz ismerkedni vele, mert remélem, hogy velünk ebédelsz.

Délben az uszodai hideg fürdő után, mikor a kis parti hajót kötelességszerűleg megvártuk, Gyurka bemutatott a feleségének, aki fáradtan ült egy öblös kosárpád mélyében, míg előtte egy pelyhesállu fiatalember hajlongott.

- Engedd meg, szívem, hogy Pap Lacit, a legjobb gyerekkori pajtásomat bemutassam neked. Ez a csinos fiú pedig Gál huszárhadnagy, a szomszédos tamásfalvi garnizonból...

Együtt ebédeltünk, a saccoba öltözött huszárhadnagy a szép asszony mellett ült (a jó Isten tudja, hogy mit sugdoshattak örökösen?), Gyurka vélem kocintgatott a régi jó idők emlékére, csak néha fordult oda a feleségéhez, mikor bort kellett önteni az asszony poharába, vagy valami pikáns ételt ajánlott neki. Egyébként abszolút nem vett tudomást arról, hogy a feleségének egy fiatal uriemberrel titkai vannak.

- Igaz is, - mondta az ebéd végén, - délután velünk fogsz jönni a tamáshegyi kirándulásra. A hegy csúcsáról pompás kilátás nyílik az egész vármegyére, esetleg még a bakonybéli apátság tornyát is megláthatjuk... Nem kérdeztem, hogy mire lesz jó, ha a bakonybéli apátság tornyát meglátjuk, hanem szívesen elfogadtam a meghívást s négy után ott vártam az egész társaságot a kávéházi teraszon. Vagy tíz-tizenkét tagból álló karaván vetődött össze: a fürdőbiztos, két-három fiatal leány, az öreg doktor, Gyurkáék, a hadnagy, két matrózsipkás úriember, meg a leányok édesmamái. Molnár Gyurkáné fehér csipkeruhát viselt, melyből hófehéren csillogott ki gyönyörű válla, míg karcsu dereka lomhán, kényeskedve hajladozott a zöld platánok között, mikor a Karolina-udvar felől a hadnaggal beszélgetve a kávéház felé jött.

- Pompás asszony, - szoltam az urához, aki az egyik süldőleánnyal beszélgetett.

Gyurka elégtelen pillantást vetett a fölfedezésre, aztán nyájasan belémkarolt, amíg a kivándorló karaván a majorság mellett fölkanargó hegyi ösvényen megindult.

- Hála Istennek, meg vagyok elégedve a sorsommal. Mintafeleségem van, akit az ilyen magunkfajta öreg korhely meg se érdemel a jó Istentől. Annyira hű, egyszerű és jólelkű, hogy az egyetlen gyöngeségét szívesen megbocsátja neki az ember...

- Hát gyöngesége is van? - kérdeztem csodálkozva.

Gyurka nem válaszolhatott a kérdésemre, mert az öreg doktor megvárta a Kal József apát úrról elnevezett pihenőnél, s karonfogva magával vitte a hegyi ösvényen. Én a fürdőbiztossal csevegve haladtam fölfelé a Tamáshegy bokrai közt, tele tüdővel szíva magamba a pompás levegőt, mely a tó felől ideáradt. Édes nyári délután volt, a nap sugarai eltompultak a zöld

falombok koronájában; az erdő mélyéről madárfütty hangzott felénk, távolról idáig hangzott a zuhatag egyhangu, álomba ringató muzsikája. Még az előző estén a budapesti kioszk akácfái alatt szívtam szalmaszálon a hideg narancslevet s most úgy éreztem, mintha ezer mérföldnyire volna tőlem a divatos kultúra.

A villamos kocsik lármáját a mohos erdei fák susogása váltotta föl, egy lombhasadékon át idáig kéklettek a napsugárban fürdő tó habjai. Látszólag a fürdőbiztos anekdotáira figyeltem, de bensőleg ezt gondoltam magamban: Mily ostobaság négyemeletes bérpalotákban lakni, mikor zúgó erdők, kopogó harkályok, s nagybajuszu, komoly cincérek is vannak e nyomorult földtekén... Mikor az egyik kanyarodónál utolértük Molnár Gyurkánét, kedvtelve néztem végig megint a szép asszony gyönyörű alakján.

- Ritkán láttam ilyen kíváncsi fiatal asszonyt, - szóltam a fürdőbiztoshoz.

Gyurits úr fitymálva húzta félre a száját.

- Szép, szép, de azért nem nagyon örülnék, ha én lennék a Gyurka helyében. Azaz, hogy néha, nem mondom, úgy huszonnégy órára, de állandóan: attól mentse meg a jó Isten minden becsületes hazafit...

- Miért haragszik rá?

- Haragról, kedves barátom, szó sincs. Elvégre nem én vagyok az ura és így semmi közöm ahhoz, hogy önagsága miképpen viselkedik? Én tőlem ugyan azzal kacérkodhatik, aki neki tetszik...

- Hát kacér?

- Oh, maga kis nebántsvirág, hát én tőlem kérde? Nézze csak meg, hogy susog azzal a tejfelesszáju suhancal, aki az oldala mellett kullog...

A Gyurka felesége csakugyan nem annak a mintaasszonynak a benyomását tette rám, akinek az imént az ura jellemezte. Kesztyűs kezét a hadnagy karjai alá fűzte, s kipirult arccal, ragyogó szemmel hallgatta a sok titkot, amit a fiatalember a fülébe súgott. A magányosan haladó pár nem is vett tudomást a társaság többi tagjáról, egymáshoz húzódva, bizalmas beszélgetés közt haladtak fölfelé a hegyi úton, miközben Gyurkáné olykor a szerelmes asszonyok csodálkozó, feddő és mégis boldog pillantásával szögezte a szemét a kísérője arcára. Ha én vagyok a férje, ugyancsak nem nézem a különös idillt, de Gyurka közömbösen csevegett az öreg doktorral a Dunántúl klimatikus viszonyairól.

Másfélórai gyalogolás után szerencsésen feljutottunk a hegy ormára; a szobaleányok kicsomagolták az uzsonnakosarakat, a leányok az isteni kilátásban gyönyörködtek, a doktor fehér csontbotjával a nyugati hegyláncok felé mutatott, amelyeknek aljában állítólag látni lehetett a bakonybéli apátság tornyát, bár én nem igen láttam mást, mint néhány sötéten kéklő hegypupot.

Amíg a szobaleányok a rögtönzött uzsonnával foglalatostkodtak, a társaság hangos lármá közt oszlott szét a hegyormot borító fák között. A bakfisok hancurozva kergették egymást, a matrószipkás urak komoly arccal udvaroltak a mamáknak, a doktor és a fürdőbiztos szivarszó mellett gyönyörködtek a kilátás szépségeiben. Negyedóra, vagy talán félóra is eltelt, amikor az uzsonnát végre föltálták a buja pázsitra (még fagylalt és tea is akadt másfélezer méternyire a tenger színe fölött) s az egyik balatoni tengernagy hangos kürtszóval hívta össze a szertecsatangoló kirándulókat.

A leányok kipirult arccal kerültek elő a sűrűségből, az öreg urak is letelepedtek a kövér fűre, a mamák kacérkodva dültek hátra a földre terített plaideken, csak Gyurkáné meg a hadnagy tűntek el valahol a titokzatosan susogó fák között. Az egyik admirális (Csepely telekkönyv-

vezető) több ízben belefűjt a havasi kürtjébe, de a szép asszony, úgy látszik, nem reagált a hívásra. Szeniczeyné, az egyik fiatal mama, gúnyosan félrehúzta a kicsiny száját.

- Vajjon nem történt-e valami baj a kedves nejével?

A leányok vihogva lökdösték egymást, Bossányiné pedig (a másik mama) szende ártatlansággal jegyezte meg:

- Oh, nem kell tartani semmitől... Hiszen Gál hadnagy is vele van...

Gyurka nyugodtan szívta a cigarettáját (Istenem, hát csakugyan ily ostobák a férfjek?) s öntelt mosollyal szólott hozzám:

- Gyere, hajszoľjuk föl a szökevényeket... Bizonyosan ott lesznek valahol a Kinizsi vára mellett...

A hegyorom tulsó felén egy fekete váromladék állott; a Mátyás király híres hadvezére valaha a balatonmelléki hegy csúcsáról indult ki diadalmas csatáira. A romokat törpefenyők és mogyoróbokrok szegélyezték; egy hasadékon át látni lehetett a félig beomlott kapuboltozatot, melynek köveit egykor a Kinizsi paripája taposta. Mikor az omladékhoz közel értünk, susogás hangja ütötte meg a fülünket, de Gyurka óvatosan intett a mutatóujjával:

- Vigyázz, - susogta, - nehogy hirtelen meglepjük őket... Előbb köhögni fogunk, hogy jövetelünket észrevegyék...

Pillantásom e percben a Kinizsi várának kapuboltjára esett s majd föl nem kiáltottam a rémüllettől... A szép asszony ragyogó szemmel ült egy mohos kövön s napernyőjével álmodozva ütogetett egy kénsárga farkasvirágot. A lábainál ott hevert a hadnagy s kipirulva csókolgatta a Gyurkáné hófehér kezét. Megdöbbenve néztem a barátom arcába (nagy egek, mi fog itt történni a következő pillanatban!), de a Gyurka arcáról a különös látványra se tűnt el az előbbi mosolygás.

Megfogta a kezemet, kissé hátrahúzott, aztán a szemével csiptetve, hangosan így szólott:

- Fogadni mernék, hogy itt lesznek valahol... Katának már régi óhajta, hogy a Kinizsi-várat megnézzé...

A hadnagy hirtelen felugrott s mire egy-két perc múlva beléptünk a várudvarra, a szép asszony már illedelmes távolban állt az udvarlójától... Gál közömbös arccal beszélt neki valamit a régi építkezésekről s bennünket megpillantva, képmutató egyszerűséggel szólott:

- A nagyságos asszony minden áron látni akarta a Kinizsi vércsefészékét... Hiába figyelmeztettem, hogy lekésünk az uzsonnáról.

Gyurkáné is meglepetve fordult felénk, s boldogan szaladt a tréfásan fenyegetőző ura karjába.

- Félt, ugy-e, édes, hogy elvesztem! Nem kell aggódni, ha elvinnének is, visszahoznak...

Molnár gyöngéden megsimogatta a felesége rózsás arcát, aztán apailag így szólott hozzá:

- Menjenek előre, még valami beszédem van Lászlóval... De jó lesz sietni, mert nem kapunk mást, csak csirkecsontot...

Az asszony forró pillantással nézett az urára, aztán szófogadóan előresietett a hadnaggal. Még vissza-visszanézett egypárszor (szerelmesen, csókot intve az egyik ujjával), aztán eltűnt a tulsó oldalra vezető gyalogösvényen...

Mi volt ez? Úgy éreztem, mintha csak álmomban láttam volna a furcsa jelenetet, - az egész történet érthetetlen, szinte megdöbbenő volt! Miért nem akarta Gyurka, hogy a felesége észrevegye? Ha szereti, hogy túrheti el, hogy egy idegen férfi a kezét csókolgassa? Miért

nézett vissza rá a szép asszony olyan szerelmesen? Kérdőleg pillantottam a barátom arcába, de még mielőtt szólhattam volna, Gyurka a vállamra tette a kezét.

- Nem érted, ugy-e? - kérdezte mosolyogva.

- Őszintén szólva, nem.

- Édes fiam, normális asszony épp oly kevés van a világon, mint normális észjárású poéta. Kata a legédesebb teremtes a föld kerekiségén, de neki is megvan a maga bogara. Az a bogara, hogy én nem tudom megérteni a lelkét. Minthogy nincs egyéb dolga, hát egy olyan férfiről álmodik, aki épp olyan gyöngéd, épp olyan költői, mint ő. Ha sokáig egyedül vagyunk, kedvetlen és lehangolt, mert prózai és közönséges lénynek tart. Ilyenkor a regénybeli férfiideál jár az eszébe, aki sárkányokat öl és pamutot gombolyít. Minden új ismeretség új reménységet kelt a szívében, hogy végre megtalálja az igazit. De mert alapjában hűséges és korrekt asszony, hát az első kétértelmű szóra visszafordul... Álmodozó kis bolond, aki tulajdonképpen minden rosszaságtól irtózik. Az ártatlan kacérkodása az én malmomra hajtja a vizet, mert ha a lelkiismerete fölébred, csupa gyöngédség és szeretet irántam. Ilyenkor úgy érzi, hogy kárpótlással tartozik nekem, s két-három hétre újra átéljük a mézesheteink boldogságát. Érted most már, hogy miért tűröm, ha udvarolnak neki? De most jó lesz sietni, mert csakugyan nem kapunk az uzsonnából...

Pár perc múlva ott voltunk a kiránduló társaságnál, amely Katát szemtelen éljenzéssel fogadta. Amíg a füben magunk is helyet foglaltunk, egy pillanatig az a kérdés járt a fejemben, vajon Gyurka nagy számár-e? vagy nagy filozófus? Az asszonyok pillantásából az látszott, hogy nem tartják filozófusnak.

.oOo.